

ÁLLAPOTRAJZ

a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló
gyermekek szociális és nevelési gondozásba vételének
módozatairól, valamint diagnózis a szakképzési
szükségletekről Magyarországon

A dokumentum száma: **1_HU_hu**

Allapotrajz es diagnózis a gyermekvedelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális es nevelési ellátásáról es a nevelőszülők szakkepzési szükségeiről Magyarországon

Készítette: Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

1_HU_hu

TARTALOMJEGYZÉK

ELSŐ FEJEZET	5
1 PROJEKT BEMUTATÁSA.....	7
1.1 A projekt keretei.....	7
1.2 Célkitűzések.....	8
1.3 Célközönség.....	8
1.4 Hatások.....	9
1.5 Partnerség és a szerepek felosztása a projektben.....	9
2 PROJEKT MÓDSZERTANA.....	11
2.1 Módszertani alapok.....	11
2.2 Kompetencia alapú megközelítés (APC), mint a projekt vezérfonala.....	12
3 A PROJEKT EREDMÉNYEI.....	14
4 AZ ÁLLAPOTRAJZ ÉS DIAGNÓZIS A GYERMEKVEDELMI GONDOSKODÁSRA SZORULÓ GYERMEKEK SZOCIALIS ÉS NEVELÉSI ELLÁTÁSARÓL ÉS A NEVELŐSZÜLŐK SZAKKÉPZÉSI SZÜKSÉGLETEIRŐL MAGYARORSZAGON CIMU TANULMANY MODSZERTANA.....	16
4.1 Célok.....	16
4.2 Végzett tevékenységek.....	17
4.3 Javasolt eszközök és a kutatás logikája.....	17
4.4 Az állapotrajz és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési ellátásáról és a nevelőszülők szakképzési szükségleteiről magyarországon című tanulmány tartalma.....	19
MÁSODIK FEJEZET	21
1 A MUNKA MEGSZERVEZÉSE AZ ÁLLAPOTRAJZ ÉS DIAGNÓZIS DOKUMENTUM KIDOLGOZÁSÁRA.....	23
1.1. A munkacsoport bemutatása.....	23
1.2. A bevont partnerek kompetenciái.....	23
1.3. Nehézségek és paradox helyzetek az információ beszerzési folyamatban.....	24
2 INFORMÁCIÓFORRÁSOK ÉS INFORMÁCIÓGYŰJTŐ ESZKÖZÖK ÉS A KUTATÁS CÉLCSOPORTJAI.....	26
2.1. Dokumentumok elemzése.....	26
2.2. Beszélgetések kérdőívek alapján.....	26
2.3. Interjúk.....	27
3 KUTATÁSI CÉLOK.....	29
3.1 Szervezetek és intézmények.....	29
3.2. Egyének: szakemberek és gondozottak (gyermekvédelmi dolgozók, nevelőszülők, oktatók, egyéb foglalkozásúak); kedvezményezettek (gyermekvédelmi gondoskodásba vettek).....	29
4 A KUTATÁS REPREZENTATÍV JELLEGE.....	30
A kutatás reprezentativitása kereteinek és lehetőségének mérlegelésekor indokolt a mintavételi eljárások alábbi elméleti megfontolásait számba venni.....	30
4.1 Reprezentatív jelleg megfelelése és korlátai.....	30
4.2 Lépések.....	30
4.3. A kutatás területe.....	32
4.4. Az országos minta leírása.....	32
HARMADIK FEJEZET	35
1 FOGALMI MEGKÖZELÍTÉS.....	37
1.1 Elhagyott helyzet.....	37
1.2 Segítő kapcsolat.....	38
1.3 Gyermekvédelem.....	40
1.4. Otthont nyújtó, nevelőszülői ellátás.....	46
1.5 Gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló, veszélyeztetett és sebezhető gyermekek.....	46
2 JOGI KERETEK ÉS TÁRSADALMI ÖSSZEFÜGGÉSEK.....	48
2.1. A gyermekvédelem nemzeti (és nemzetközi) jogi szabályozása.....	48
2.2. A nemzetközi jogszabályozás alapidokumentumai.....	49
2.3 A gyermekvédelmi gondoskodás.....	50
2.4. A gyermekvédelem szabályozásának rövid történeti áttekintése.....	52
2.5 A gyermekek védelme és jogainak előmozdítása terén megvalósult reformok feltételei.....	54
2.6. A gyermekek védelmének jelenlegi rendszere.....	55

2.7.	<i>Decentralizációhoz kapcsolódó rendelkezések</i>	56
2.8.	<i>A családok és a kiskorúak jogai és kötelességei</i>	57
3	POLITIKAI KERET	62
3.1	<i>Szereplők: feladatok, küldetések, eljárások</i>	62
3.2.	<i>Finanszírozás</i>	69
4	A CÉLCSOPORTOK MENNYISÉGI / STATISZTIKAI ÉS MINŐSÉGI LEÍRÁSA	71
4.1	<i>Szám adatok és általános statisztikák a célcsoportokra vonatkozóan</i>	71
4.2	<i>Szociálisan hátrányos helyzetű, veszélyeztetett és sebezhető gyermekek problémái</i>	71
5	A GYERMEKVÉDELMI GONDOSKODÁS MÓDJAI	73
5.1.	<i>Gyermekvédelmi ellátások</i>	73
5.2.	<i>Intézménytípusok</i>	75
5.3.	<i>Gyermekvédelmi gondoskodás</i>	82
6	GYERMEKVÉDELMI SZAKMÁK TÍPUSAI	85
6.1.	<i>A szakképesítések</i>	85
6.2.	<i>A szakmák</i>	85
6.3	<i>A francia nevelőszülő szakmához legközelebb levő mesterség / pozíció, feladat / alkalmazás</i>	86
6.4	<i>Képzési kínálat</i>	88
7	A GYERMEKVÉDELMI GONDOSKODÁSRA SZORULÓ GYERMEKEK ELLÁTÁSÁT CÉLZŐ SZAKMAI KÉPZÉSI SZÜKSÉGLETEK DIAGNOSZTIKÁJA	108
7.1	<i>Az ország legfőbb kihívásai a projekt problematikájára vonatkozóan</i>	108
7.2	<i>Képzés és szakmai továbbképzés: lehetséges eljárások a problémák megoldására</i>	112
KORLÁTOK:		112
KÉPZÉSI SZÜKSÉGLETEK – LEHETŐSÉGEK		112
MELLÉKLETEK		137
AZ ELŐZŐ HELYZETÉRTÉKELÉS ÓTA?		145



ELSO FEJEZET
BEVEZETÉS



Projekt bemutatása

1.1 A projekt keretei

Az Egyesült Nemzetek gyermekek jogairól szóló egyezménye, a gyermekvédelem alapszövegeként, elismeri, hogy a gyermekeknek joguk van a saját családjukban való életre. A gyermekek intézetben való elhelyezése csak legvégső megoldásként merülhet fel, szükség esetén. Ennek ellenére, bizonyos európai tagállammá vált országokban, a gyermekek szociális kirekesztettsége, akár fogyatékoságukból, elhagyottságukból vagy szélesebb értelemben érzelmi vagy szociális hiányukból adódóan, intézetben való elhelyezésük túlságosan gyakran jelentette az egyetlen javasolt alternatívát.

Ez a gyakorlat a gazdasági és kulturális nyomás ellenére tovább él. Az Európa Tanács 2003. március 5-i parlamenti ülése jelentésének előírásai az elhagyott gyermekek sorsának javítására vonatkozóan az adott országokat a következőkre kéri fel:

- az intézményi rendszer csökkentését és a gyermek családi kapcsolatainak helyreállítását célzó tevékeny politika kialakítására, az intézményesítéssel szemben egyéb megoldások fejlesztésével, melyek a gyermek saját családjához való visszatérését, nevelőszülőknél vagy családi otthonokban való elhelyezését, napközi otthonok létrehozását helyezik előtérbe
- folyamatosan javítani az állásban lévő személyzet képzési szintjén, amennyiben szükséges külföldi partnerek segítségével.

Közép-Kelet Európa, körülbelül 20 éve, jelentős politikai, gazdasági és társadalmi változásokon ment keresztül, melyek alapján változtatták meg a lakosság bevételeinek eloszlását. Ez a változás azonnal érzékelhető volt egyes lakossági rétegek, és különösen a leggyengébbek: serdülő gyermekek és idősek szociális védelmének gyengülésében.

Bulgáriában az állami hatalmak intézményesítették az elhagyott gyermekek elhelyezési gyakorlatát, melynek jelentős hatásai voltak különösen a szakképzett személyzet felvételét illetően - számuk jóval az alatti, mely a gyermekek különleges szükségleteinek kielégítésére elegendő lenne. A bolgár hatóságok felmérték a helyzet jelentőségét, és kijelentették, hogy a gyermekek intézményi rendszerből való kiemelése elsődleges kérdés, és a gondozásba vételre vonatkozó alternatív megoldások bevezetése szükségessé vált, nevezetesen napközi otthonok létrehozásával.

Romániában a 60-as években bekövetkező születési arány jelentős visszaesése után, a kormány a születések számát növelő politikát vezetett be, lehetővé téve a családok számára a gyermek intézetben való elhelyezését állami költségen. (3/1970. törvény az elhagyott gyermekek árvaházakban való elhelyezéséről.) A létező törvények megreformálását célzó politikai akarat lehetővé tette az elhagyott gyermekek intézetben való elhelyezéséről szóló törvény 1997-es eltörlését.

Eközben Franciaországban, a nevelőszülő állami diploma (DE AF) létrehozása új jogi státusszal ruházta fel a nevelőszülőket: javít a gondozásba vétel minőségén, bővítve a képesítés megszerzéséhez szükséges előzetes feltételeket, valamint a kötelező képzés

tananyagát, és biztonságossá teszi e szakemberek státuszát. A törvény teljes egészében 2007. január 1-jén lépett hatályba. Célja, hogy lehetővé tegye a szakdiploma megszerzését azon nevelőszülők számára, akik a szociális és családi ellátás törvénykönyvének 421. Törvény 15. cikkében megjelölt kötelező képzést elvégezték. A Franciaországban dolgozó 46 800 hivatalos nevelőszülő közel 65 000 gyermeket fogad (vagyis átlagban 1,7 gyermek minden befogadó családnál), 10-ből 9 bírósági döntés következtében. Az állami nevelőszülő diploma igazolja a szükséges kompetenciákat kiskorúak vagy fiatal nagykorúak saját otthonban, a saját családi közösségben való állandó befogadásához, a gyermeknek nyújtott szociális segítség vagy bírósági gyermekelhelyezés keretében. Az állami nevelőszülő diploma megszerzését előkészítő képzés szakmai referenciagyűjteményre épül (a szakma / beavatkozási terület meghatározása, funkciók / tevékenységek referenciái valamint kompetenciákra vonatkozó referencia gyűjtemény), ami egyszerre adja meg a képzés valamint a kompetenciák megszerzését igazoló képesítés rendszerét.

1.2 Célkitűzések

Az ASSISTANT FAMILIAL – **AFUE** francia képesítés transzferére irányuló projekt célja szakemberek képzése a családba való befogadás területén, 3 országban (Bulgária, Magyarország és Románia), a francia „assistant familial” (nevelőszülő) képzés módozatainak átültetésével.

Az AFUE projekt beindítása lehetővé teszi a szociális szféra szereplőinek szakmai továbbképzését. A nevelőszülők így képzettebbek, hatékonyabbak lesznek, nagyobb szakértelemmel fognak rendelkezni és jobban tudnak majd kezelni valamennyi felmerülő helyzetet. Kapcsolatteremtő készségük és szakértelmük a gyakorlatban a kommunikáció, a fogadás és a kíséret gyakorlásával, a különböző helyzetekben és sürgősségi esetekben való reagálási képességeik (megfigyelés, elemzés, cselekvés) növelésével, a mindennapi élethez kapcsolódó szakmai ismereteik (higiénia, komfort, biztonság, rendtartás, táplálkozás...), valamint általános tudományos ismereteik (pszichológia, pedagógia) bővülésével kerül megerősítésre. A képzőintézmények megújított, az adott országhoz igazított, megfelelő és elismert képzési kínálattal rendelkeznek majd a 4 európai országban (Bulgária, Románia, Magyarország, Franciaország).

A projekt ezúton támogatja egy olyan képzési rendszer kidolgozását, mely közös európai módszerek beillesztésével segíti a kompetenciák átláthatóságát és elismerését. A projekt által kidolgozott eljárás bevezeti a kompetencia alapú képesítés fogalmát a nevelőszülő szakmát érintő szakmai tevékenységekre vonatkozóan.

1.3 Célközönség

A diploma transzfer által érintett célcsoportok a következők:

- A három partner országban – Bulgária, Románia és Magyarország – tevékenykedő nevelőszülők, akiknek jelentős szakmai fejlődésre van szükségük.
- A képzőintézmények képzési szakemberei, akik gyakorlata országonként különböző, és akiknek nem minden esetben áll megfelelő pedagógiai forrás a rendelkezésükre.
- Tágabb értelemben a szociális és a gyermekgondozási szférában dolgozók.

A végső célcsoport természetesen azon szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek összessége, akik számára a projekt megvalósítása lehetővé teszi majd, hogy jobb

körülmények közé kerüljenek és újraalkossák a fejlődésük számára oly fontos társadalmi köteléket.

1.4 Hatások

Hatás a szociális munkásokra:

Ami a „terepen” dolgozókat, vagyis a szociális munkásokat illeti, képzetesebbek, hatékonyabbak lesznek, nagyobb szakértelemmel fognak rendelkezni, és jobban tudják majd kezelni az összes felmerülő sürgős esetet.

Ez az alábbi területek fejlődésével jár:

- a foglalkoztatás, a kommunikáció, a fogadás és a kíséret gyakorlatában jelentkező kapcsolatteremtő készség és szakértelem
- a különféle és sürgős helyzetekkel szembeni reagálás (megfigyelés, elemzés, cselekvés)
- a „segítő” csapat tagjaival való kommunikációs képességek a fizikai és lelki állapotra vonatkozóan
- a mindennapi élethez kapcsolódó (higiénia, komfort, biztonság, rendtartás, táplálkozás...), valamint a szakintézmények működésére vonatkozó szakmai ismeretek
- általános tudományos ismeretek (pszichológia, pediátria) a szakorvosokkal való vegyes csapatokban való hatékony együttműködésért
- tanulási módszerek és gondolkodási folyamatok elsajátítása

A képzőintézményekre gyakorolt hatás:

A képzőintézmények lesznek a direkt felhasználók, figyelembe véve szükségleteiket és az ágazatot érintő képzések aktuális hiányát. A munkálatokban részt vevő előíró és finanszírozó intézmények minden országban élvezik a kínálatban való részvétel örökös lehetőségét.

A szakképzési kínálatra és a képesítések átláthatóságára tett hatás: a képzőintézmények megújult, az adott országhoz igazított, megfelelő és elismert képzési kínálatokkal rendelkeznek majd a 4 európai országban (Bulgária, Románia, Magyarország és Franciaország).

1.5 Partnerség és a szerepek felosztása a projektben

A projekt céljai, az elérésükért beindított tevékenységek típusai, a támogató partnerek és intézmények száma és összetettsége jól felépített szervezést és szigorú irányítást igényel.

Erről a partnerek közös gondolkodást követően felállítottak egy működési rendet.

A partnerség a négy országban (Bulgária, Franciaország, Magyarország és Románia) 11 szervezetből áll. Ezek alap-és továbbképzési központok, tanácsadó irodák, egyetemek, egyesületek, nemzeti ügynökségek.

A projekt céljai, az elérésükért beindított tevékenységek típusai, az érintett szektorok, a felhasználók és a résztvevők sokszínűsége, a támogató partnerek és intézmények száma és összetettsége jól felépített szervezést és szigorú irányítást igényel, amit a projekttel kapcsolatban át kell gondolni.

Erről a partnerek közös gondolkodást követően felállították az alábbi működési rendet:

- „Projektvezető” intézmény kiválasztása, mely a projekt tudományos, adminisztratív és pénzügyi promóciójáért és irányításáért felel: P0: Szófiai Egyetem (Bulgária)
- „Általános koordináló” szervezet kiválasztása, mely a projekt általános koordinálásáért felelős a projektvezetőt segítő különböző partnerek között: P4: GIP FIPAG (Franciaország)
- Egy „kapcsolattartó” intézmény kiválasztása minden országban (Görögországon kívül), amely az általános koordináló szervezetet segíti. Feladata lesz a projekt teljes időtartama alatt saját országában a célok megvalósításáért beindított tevékenységek koordinálása. P5: GRETA NORD ISERE - Franciaország, P2: SAPI - Bulgária, P10: PARTENER Egyesület - Románia, P7: Pécsi Tudományegyetem - Magyarország
- „Állandó külső ellenőrző” intézmény kiválasztása a projekt működési módjára, a használt metodológiára, a kapott eredményekre vonatkozóan, különösen a kidolgozott anyagokat és kiértékelésüket illetően. A választás a GRETA VIVARAIS PROVENCE intézményre esett. A projekt teljes időtartama alatt ő tölti be a minőség ellenőr szerepét.
- Szakértő intézmények kiválasztása, melyek a kutatási és kidolgozási munkákért felelnek minden egyes ország kapcsolattartójával közvetlen együttműködésben

A projekt partneri hálózatát az alábbi szervezetek alkotják:

BULGÁRIA:

- Szófiai St Kliment d'Ohrid Egyetem (a projekt elindítója)
- Szociális tevékenységek és gyakorlatok intézménye (SAPI)
- Országos szociális támogatási ügynökség
- Országos oktatási és szakképzési ügynökség

FRANCIAORSZÁG:

- [Szakképzés és szakmai beilleszkedés közhasznú társulás – Grenoble-i Akadémia \(GIPFIPAG\)](#)
- [Greta Nord Isère – Továbbképzési](#) központ,
- Greta VIVARAIS PROVENCE (Kiértékelő).

MAGYARORSZÁG:

- Pécsi Tudományegyetem

ROMÁNIA:

- [PARTENER Egyesület – Iasi helyi fejlődésére alakult kezdeményező csoport](#)
- [Alexandru Ioan Cuza Egyetem - Iasi](#)
- Megyei gyermekjogvédő igazgatóság - Iasi



Projekt módszertana

2.1 Módszertani alapok

A FRANCIA NEVELŐSZÜLŐ végzettség transzferje több transzfer típust foglal magába :

- **Földrajzi átültethetőség** : A Franciaországban létező „assistant familial” (nevelőszülő) képzés transzferéről van szó három partner országba (Bulgária, Románia, Magyarország), figyelembe véve a kulturális és egyéb sajátosságokat, hogy elérhető legyen az európai politikának megfelelő, a négy európai országban létező gyakorlatok harmonizálása. A transzfer magában foglalja a francia tapasztalat eredményének, a francia nevelőszülő diplomának rendelkezésre bocsátását a román, bolgár és magyar partnerek részére. A román, magyar és bolgár partnerek átvehetik ennek a diplomának és részeinek egészét vagy egy részét azon kihívások függvényében, amelyekkel szembesülnek, illetve a vonatkozó jogi keretek szerint. A projektben foglal különböző tevékenységek lehetővé teszik az átvett részek adaptálását, hogy teljes egységet alkossanak, figyelembe véve a három ország háttérének specifikumait.
- **Módszertani átültethetőség** : E transzfer projekt alkalmából felmerül annak kérdése is, hogy az európai partnerek között megosztásra kerüljön egy közös, ugyanazon a megközelítésen, vagyis „a kompetencia alapú megközelítésen” (APC) alapuló pedagógiai kultúra. E közös pedagógiai kultúra, amit az európai közösség képzések területén végzett munkái ösztönöznek, a képzés és a foglalkoztatottság közötti lehető legnagyobb összhang megtalálására támaszkodik. Az APC fokozatosan épült fel egy metodológia köré, ami a gazdaság szükségleteiből kiindulva építi fel a képzési eszközöket, hogy azok megfeleljenek az említett szükségleteknek. A folyamat a következő: SZAKMAI TEVÉKENYSÉGEK – ELŐIRT KOMPETENCIÁK – A KÉPZÉS TARTALMA – KÉPESITÉS. A projekt lehetővé teszi minden partner számára, nevezetesen a Közép-Kelet Európai partnerek számára, hogy a képzés célkitűzéseire vonatkozó elképzelést átvegyék.
- **Ágazati átültethetőség**: A projekt egyik tevékenysége abban áll, hogy a diagnózis felállításának fázisában, felmérje a partner országokban meglévő, a személyek védelmére vonatkozó különböző törvényhozói és jogi kereteket. Az elhagyás és a szociális veszélyeztetettség problematikájához kötődő tanulmány és megállapítások más szektorokban is terjeszthetők lehetnek: jog, igazságszolgáltatás, megelőzés, mediáció. Elképzelhető a transzfer az egészségügyi terület számos szakmája irányába, ahol rendkívüli módon jelen van a segítő kapcsolat – egyébként a kompetenciák kidolgozása (modulrendszer) és a projekt globális kidolgozása átültethető minden más szektorra.

A transzfer megvalósításához szükségesnek bizonyult:

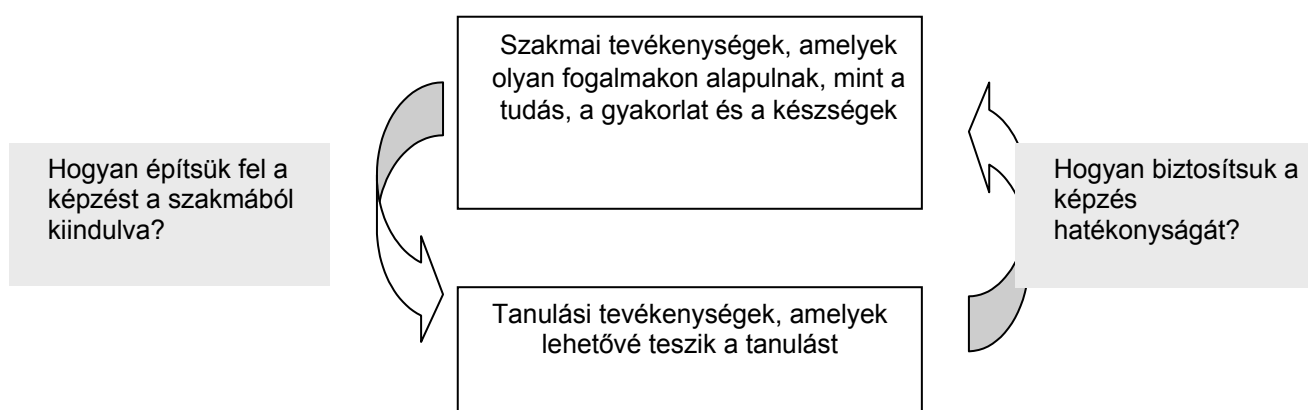
- A segítő kapcsolat fejlődését gátló akadályok beazonosítása a különböző országokban

- Alkalmazni és átültetni a képzés kialakítását, hogy megfelelő eszközök álljanak a képző intézmények és munkáltató/továbbképző típusú intézmények rendelkezésére a segítő kapcsolattal megbízott szociális munkások szakmai fejlődése érdekében.
- Népszerűsíteni egy megfelelő, megújított képzési kínálatot, mely a segítő kapcsolat fejlesztési eszközeként integrálja a célcsoport sajátosságait a nemzeti és európai szolidaritási politikák szolgálatában.
- Részletesebben meghatározni a családba fogadáshoz kötődő problematikák fogalmi hátterét, jobban beazonosítani a résztvevőket.
- Összhangba hozni a meglévő ismereteket és megkönnyíteni a problémamegoldást ezen a területen.

2.2 Kompetencia alapú megközelítés (APC), mint a projekt vezérfonala

A képzők fokozatosan kifejlesztettek egy megközelítést arra, hogy „úgy gondoljanak a képzésre, mint egy gazdasági teljesítmény mozgatórugójára”: ez a Kompetencia alapú megközelítés.

A Kompetencia Alapú Megközelítés egy olyan megközelítés, látásmód, vezérfonal, amely értelmet ad a képzés elvégzésének. Ez az irányvonal az aktuális szakmai tevékenységek egymáshoz illesztését foglalja magába, hogy egy adott végzettséget nyújtson, és az ehhez a munkához szükséges tananyagok megszerzését, azaz olyan képzési ismeretek megszerzését biztosítja, amelyek valódi munkahelyekké alakulnak át.



Ez a vezérfonal, a kompetencia alapú megközelítés a képzők kompetenciáinak új területét hozta létre, a **képzés megtervezést**.

A képzés megtervezésének meghatározása, amit a projektben megfogalmaztunk, a következő:

« Képzés folyamán alkalmazott tervezési módszerek együttese ». Az elemzés tárgya mindig egy szervezet, egy szolgálat. A képzés megtervezése tehát módszerek, eszközök, eljárások együttese, amely az alábbiakat tartalmazza :

- Emberi erőforrás problémájának elemzése egy munkaszervezeten belül
- Ennek a problémának lefordítása képzési szükségletre
- Azoknak a feltételeknek a meghatározása, amelyek között a képzés választ ad a szükségletekre
- Annak értékelése, hogy az eljárás hatással van-e a problémára
- Esetleges korrigálások bevitele. »

A transzfer keretén belül külön hangsúlyt helyeznek a képzés tervezési módszertanra, a kompetencia alapú képzés alkalmazásával.

Azoknak az eredményeknek az összessége, amelyek a módszertani választás tárgyát képezték, a következőkből áll:

- Állapotrajzok létrehozásának módszertana a 3 országban
- Feladatprofil kidolgozásának módszertana
- Képzési rendelet pozícionálásának módszertana a szakmai képesítések európai keretében

3

A projekt eredményei

No.	Az eredmény címe	Kódja
1	Állapotrajz és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési gondoskodásba vételének módozatairól, valamint diagnózis a szakképzési szükségletekről Bulgáriában	1_BG_fr 1_BG_bg
	Állapotrajz és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési gondoskodásba vételének módozatairól, valamint diagnózis a szakképzési szükségletekről Magyarországon	1_HU_fr 1_HU_hu
	Állapotrajz a és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési gondoskodásba vételének módozatairól, valamint diagnózis a szakképzési szükségletekről Romániában	1_RO_fr 1_RO_ro
2	Az állapotrajzok és a szakképzési szükségletekről felállított diagnózisok európai szintézise Romániára, Bulgáriára és Magyarországra vonatkozóan	2_EU_fr 2_EU_bg 2_EU_hu 2_EU_ro
3	A francia „assistant familial” cím átültethetőségének feltételeiről készített tanulmány a Bulgáriára, Magyarországra, Romániára vonatkozó állapotrajzok és szakképzési szükségletekről felállított diagnózisok alapján	3_EU_fr 3_EU_bg 3_EU_hu 3_EU_ro
4.1	A családba fogadás szakembereire vonatkozó szakmai feladatprofil Bulgáriában.	4.1_BG_fr 4.1_BG_bg
	A családba fogadás szakembereire vonatkozó szakmai feladatprofil Magyarországon.	4.1_HU_fr 4.1_HU_hu
	A családba fogadás szakembereire vonatkozó szakmai feladatprofil Romániában.	4.1_RO_fr 4.1_RO_ro
4.2	A családba fogadás szakembereire vonatkozó szakmai feladatprofil európai szintézise Bulgáriára, Magyarországra és Romániára vonatkozóan.	4.2_EU_fr 4.2_EU_bg 4.2_EU_hu 4.2_EU_ro
5.1	A családba fogadás szakembere képzéseinek tulajdonságprofilja Bulgáriára vonatkozóan (képesítési referenciagyűjtemény/tulajdonságprofil, modulrendszerű európai képzési program)	5.1_BG_fr 5.1_BG_bg
	A családba fogadás szakembere képzéseinek tulajdonságprofilja Magyarországra, vonatkozóan (képesítési referenciagyűjtemény/tulajdonságprofil, modulrendszerű európai képzési program)	5.1_HU_fr 5.1_HU_hu
	A családba fogadás szakembere képzéseinek tulajdonságprofilja Romániára, vonatkozóan (képesítési referenciagyűjtemény/tulajdonságprofil, modulrendszerű európai képzési program)	5.1_RO_fr 5.1_RO_ro
5.2	A családba fogadás szakember képzési tulajdonságprofiljainak európai szintézise Bulgáriára, Magyarországra, Romániára vonatkozóan (képesítési követelmények, modulrendszerű képzési kínálat)	5.2_EU_fr 5.2_EU_bg 5.2_EU_hu 5.2_EU_ro

6	Pedagógiai eszközök gyűjteménye Bulgáriában, Magyarországon, Franciaországban és Romániában a családba fogadás/nevelőszülő szakember képzéséhez	6_EU_fr 6_EU_bg 6_EU_hu 6_EU_ro
7	Képzők képzése európai program a létrehozott források és anyagok transzferéhez	7_EU_fr 7_EU_bg 7_EU_hu 7_EU_ro
8	Honlap	www.projetafue.eu
9	CD ROM „Családba fogadás Európában”	



Az állapotrajz es diagnózis a

gyermekvedelmi gondoskodásra szorulo gyermekek szocialis es nevelési ellatasarol es a neveloszulok szakképzési szükségleteiről magyarországon című tanulmány módszertana

4.1 Célok

Az Állapotrajz és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési ellátásáról és a nevelőszülők szakképzési szükségleteiről című tanulmány kidolgozásának céljai a következők voltak:

- A segítő kapcsolat fejlődési akadályainak azonosítása és a nevelőszülők képzési szükségleteinek feltárása az akadályok leküzdésére Bulgáriában, Magyarországon és Romániában.
- Az elhagyott és veszélyeztetett gyermekpopuláció sajátosságainak azonosítása, a segítő kapcsolat nemzeti és európai szolidaritási politikájának fejlesztése érdekében.
- Felállítani a nevelőszülők képzésének állapotrajzát és diagnózisát Bulgáriában, Magyarországon és Romániában, a francia assistant familial szakképesítésből kiindulva.

Az Állapotrajz és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési ellátásáról és a nevelőszülők szakképzési szükségleteiről című tanulmány bemutatja:

- A koncepciók megközelítését: elhagyottság, segítő kapcsolat, szociális segítség gyerekkorban, nevelőszülőség, gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló, veszélyeztetett vagy sérülékeny gyermek.
- Politikák és gyakorlatok alkalmazása a veszélyeztetettségre: a meglévő struktúrák - üzemmód és menedzsment - jogi hivatkozási keret - status -készségek a segítő kapcsolatban – a szakszerűség jellege és mértéke.
- problémák (természet, eredet, méret, veszélyeztetett populáció jellemzői, mennyiségi és minőségi adatok)
- a képzési kínálat (tanfolyamok - logika - képzési módszerek és struktúrák e téren)
- A nevelőszülők képzési szükségletei a három országban (Bulgária, Magyarország és Románia).

4.2. Végzett tevékenységek

Az *Állapotrajz és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési ellátásáról és a nevelőszülők szakképzési szükségleteiről* című tanulmány kidolgozásához a következő kutatásokat végeztük el:

- Három támogató csoport létrehozása Bulgáriában, Magyarországon és Romániában. Minden csoport vezető oktatókból és szociális szakemberekből állt. Ezek a csoportokfelelősek kapták, hogy egy közös módszertan alapján részt vegyenek a felmérésben az igények diagnosztizálásában és a szakmai – képzési referenciák és képzési programok kidolgozásában, a csoportvezető irányításával.
- Közös módszertani szabványok alapján elvégezték a felméréseket és az adatgyűjtést és felállították a nevelőszülők képzési igényeinek diagnózisát Bulgáriában, Magyarországon és Romániában.
- Kérdőíves vizsgálatot folytattak a három országban, majd elkészítették az Állapotrajzot és a képzési szükségleteket bemutató tanulmányt.
- Mindhárom támogató csoport proukcióját minőség, megfelelés szerint értékelték.

4.3 Javasolt eszközök és a kutatás logikája

A módszertan és az eszközök négy információforrásra támaszkodtak:

- szakirodalom
- kérdőívek
- közvetlen tárgyalások a különböző kategóriákba tartozó gondozókkal és gyermekvédelmi dolgozókkal
- interjúk közvetlen kedvezményezettekkel (felhasználók).

a. Az eszközök típusai

Az *Állapotrajz és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési ellátásáról és a nevelőszülők szakképzési szükségleteiről* kétféle eszközre támaszkodott:

- Vázlatpontok (a dokumentumelemzéshez és az interjúkhoz)
- Kérdőívek

Többféle közös rács és kérdéssor alapján történt a szükséges információk összegyűjtése. A dokumentumok / statisztikai adatok elemzésére (információkeresés - 1. lépés), valamint az interjúk (3. lépés).

Az összehasonlíthatóság miatt volt szükség azonos kutatási eszközök használatára és az összes pont megválaszolására.

Többféle kérdőívet is használtunk, az illető országok anyanyelvére fordítva és adaptálva (terminológiai különbségek, specifikus problémák a segítő kapcsolatban – árnyalták a megfogalmazásokat).

A vázlatkérdések és a kérdéssorok mennyiségi és minőségi adatok gyűjtésére voltak alkalmasak:

- a fogalmak megközelítése,
- alkalmazott politikák és gyakorlatok a gyermekvédelmi helyzetekre,

- a képzési kínálat,
- az összes szereplő problémáinak feltérképezése.

A vázlatkérdések és a kérdéssorok számot vetettek a legkülönbözőbb szereplőkkel :

- gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek
- intézmények,
- szakemberek,
- oktatók az alap- és a továbbképzésben.

A minőségi és mennyiségi adatgyűjtés az *Állapotrajz és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési ellátásáról és a nevelőszülők szakképzési szükségleteiről* című tanulmányhoz három lépésben történt:

- 1 : Jogi szöveggyűjtemény, statisztikai adatok, tanulmányok, kutatások, vizsgálatok a tanulmányozott területtel kapcsolatos témákban.
- 2 : A vizsgálati terület meghatározása, mintavétel.
- 3 : A kutatás maga, szubjektív adatgyűjtés
 - kérdőívekkel:
 - találkozók, beszélgetések a különböző szereplőkkel, a kutatási problémában érintett intézményekkel.

1.lépés

A jogi, statisztikai, tanulmányi adatgyűjtés rendkívül fontos volt a projekt következő lépései szempontjából, több okból

Első sorban ez a munka megvilágította a gyermekvédelmi intézményrendszer felépítését az adott országban. Így azonosítani lehetett a különböző szereplőket, döntési stratégiai szabályozást rendszereket, (minisztériumok, ezek intézményei, területi szervezetek és ezek irányítása), végrehajtó szervezetek (szolgáltatást nyújtók, felügyelők, a szolgáltatók értékelői és engedélyezői).

Azután, a gyűjtés szakasza lehetővé tette az alap- és a továbbképzés intézményeinek azonosítását és hozzájárult a szakmabeliek statisztikai adatainak leírásához : kor, nem, képzettségi szint, munkaidő, falu/városi környezet, stb.

Végül hozzájárult a gyermekvédelmi gondoskodásba vett gyermekek statisztikai adatainak bemutatásához : kor, nem, speciális problémák, a gyermekvédelmi gondoskodásban töltött idő, falu/városi környezet, stb.

Így ezek az eredmények tették lehetővé a minta nagyságának meghatározását és az interjúk alanyainak és tárgyának kiválasztását.

2. lépés

A terület meghatározása (intézmények közötti kapcsolatok, szakmai intézmények, a jelenlegi és a potenciális kedvezményezettek), valamint a minta kiválasztása. Az AFUE projekt térségére vonatkozó vizsgálata országos reprezentativitást írt elő.

Lehetővé vált a vizsgált terület meghatározása (intézmények, kapcsolataik, az intézmények szakemberei, jelenlegi és potenciális kedvezményezettek), és az országosan reprezentatív, a személyekre és az intézményekre vonatkozó mintavétel, amely az egész területre érvényesíthető adatokat szolgáltat.

3. lépés

Ebben a lépésben zajlottak le a találkozók, beszélgetések, a kutatás tárgyát képező különböző gyermekvédelmi és képző szereplőkkel, szervezetekkel, intézményekkel.

Hogy a projekt témájában érintett személyek minden kategóriáját megcélózhasuk, és az adatok reprezentatívak legyenek, szükséges volt, a következő logika követése:

- **Kérdőívek :**
 - A gyermekvédelemben dolgozó szakemberek számára,
 - A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek számára,
 - A képző intézmények és az oktatók számára.
- **Interjúk :**
 - A gyermekvédelemben dolgozó szakemberekkel,
 - Döntéshozók vagy tisztségviselők (minisztérium, nemzeti és területi irányítók, intézményvezetők),
 - A képző intézmények és az oktatókkal.

4.4 Az állapotrajz és diagnózis a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési ellátásáról és a nevelőszülők szakképzési szükségleteiről magyarországon című tanulmány tartalma

Az európai szintézis lehetővé tételére valamennyi partner ugyanazzal a szempontrendszerrel, kérdéssorral dolgozott. A kutatási tervterv (összefoglaló) egységes formáját használta minden ország nemzeti munkacsoportja az analízishez, valamint a projekt általános koordinátori értékeléséhez.

A projekt eredményei, azaz a végső dokumentumok két nyelven állnak rendelkezésre: franciául és a partner országok nemzeti nyelvén.



MASODIK FEJEZET
MUNKA
MÓDSZERTAN



A munka megszervezése az állapotrajz

és diagnózis dokumentum kidolgozására

1.1. A munkacsoport bemutatása

A dokumentum kidolgozására elsősorban a Pécsi Tudományegyetem Karainak erőforrásaira támaszkodtunk, egyrészt a szakmai kompetenciák, másrészt a kutatómódszertan tekintetében. A projekt problematikájához legszorosabban az országos módszertani szerepet is betöltő **Baranya megyei Gyermekvédelmi Központ** tevékenysége kapcsolódik, az itt dolgozó szakemberek együttműködési készsége is megfelelő. A *BMGYK 2009 márciusában* elnyerte az országos hatáskörű nevelőszülői módszertani feladatok ellátásának jogát. Ezzel felhatalmazást kapott arra is, hogy hatással legyen a hazai nevelőszülői ellátás szakmai minőségi alakulására. Módszertani programjuk középpontjában a **nevelőszülői hálózatok** együttműködésének fejlesztése áll. Fő célkitűzéseik közé tartozik még a gyakorlatban jól hasznosítható ismeretek alkalmazását elősegítő módszerek gyűjtése, kidolgozása és biztosítása az érintettek számára az ország egész területén. Törekvésük továbbá, hogy módszertani tevékenységük hasznát a szakmai közösségen túl a szélesebb társadalmi közeg is megtapasztalja. Az alábbi táblázat bemutatja a munkacsoport tagjait és kompetenciáit.

1.2. A bevont partnerek kompetenciái

A támogató csoport összetétele és reprezentatív jellege

A franciaországi nevelőszülő képzés alkalmazása - Segítőcsoport Magyarországi munkacsoport						
Név	Munkahely	Szervezet	Funkció, beosztás	Cím	Telefon	E-mail
Dr. Husz Mária	Pécsi Tudományegyetem, Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar	Kultúratudományi Intézet	egyetemi docens, kultúraközvetítés	7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b	30/500-2695	husz.maria@feek.pte.hu
Dr. Reisz Terézia	Pécsi Tudományegyetem, Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar	Kultúratudományi Intézet	egyetemi docens, szociológia	7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b	20/986-5212	reisz.teri@gmail.com
Dr. Somfai Balázs	Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar	Családjog és Szociális Jog Csoport	egyetemi docens, jog	7622 Pécs, 48-as tér 1.	30/227-6142	somfai@ajk.pte.hu
Goják Éva	Eurotext Bt.		fordító	7632 Pécs, Galamb u. 5.	20/422-9394	egojak@t-online.hu
Gyenis Gabriella	Esztergár Lajos Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat		intézményvezető, szociális munkás	7632 Pécs, Anikó u. 5.	30/464-0869	gyenis.gabriella@gmail.com

Kádas István	Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet		szakértő		20/4244336	istvan.kadas@gmail.com
Kardos Lajos	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet	Oktatási Szolgáltatási Központ	irodavezető, szociológiai szakértő	7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b	70/547-3691	kardos.lajos@gmail.com
Dr. Lükő István	Pécsi Tudományegyetem, Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar	Szak- és Továbbképző Intézet	egyetemi docens, intézetigazgató	7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b	30/225-5543	luko.istvan@feek.pte.hu
Koch József	Baranya megyei Önkormányzat Hivatala	Humánszolgáltatási Főosztály	gyermekvédelmi szakreferens	7621 Pécs, Széchenyi tér 9.	30/343-7512	koch.iozsef@baranya.hu
Szűcs Gábor	Baranya megyei Gyermekvédelmi Központ		módszertani tanácsadó	7626 Pécs, Egyetem u. 2.	30/396-4010	csucsgabor4636@gmail.com
Varga Veronika	Baranya megyei Gyermekvédelmi Központ		módszertani szaktanácsadó	7627 Pécs, Egyetem u. 2.	20/5337705	varga.veronika@bmgk.axelero.net

Az „Állapotrajz a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési gondozásba vételének módozatairól, valamint diagnózis a szakképzési szükségletekről Magyarországon” című tanulmány kidolgozása érdekében munkacsoportunk a következő ülésterv szerint tevékenykedett 2010 első félévében:

- február 10: Munkaértekezlet: a projekt bemutatása, a feladatok kiosztása, a kutatások előkészítése. Felhasznált eszközök: a projektvezető, Dr. Husz Mária power point prezentációja, konzultáció
- február 17: Konzultáció Varga Veronikával és Szűcs Gáborral: a gyermekvédelmi dokumentumok begyűjtése, tanulmányozása.
- február 26: Varga Veronikával dokumentumelemzés és az interjúzás előkészítése, levelezés.
- március 15-16: Iasi – Románia: nemzetközi projekt–munkacsoport vezetői konferencia, az addigi munkálatok értékelése, instrukciók.
- április 15-16: Budapest: nemzetközi projekt–munkacsoport vezetői konferencia, az addigi munkálatok értékelése, instrukciók.
- május 3-5: A munkacsoport-vezetők nemzetközi konzultációja és képzése, az „Állapotrajz a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési gondozásba vételének módozatairól, valamint diagnózis a szakképzési szükségletekről” dokumentumok javítása, értékelése.
- május 14, május 20: Újratervezés, módosítások.
- június 2-3: fordítás, átszerkesztési munkálatok.

1.3. Nehézségek és paradox helyzetek az információ beszerzési folyamatban

A projektet menedzselő Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar Kultúratudományi Intézete, az itt működő Pedagógiai Kutatócsoport, az ÁJK Polgári Jogi Tanszék Családjogi Csoportja tevékenyen közreműködött, azonban a BTK Szociálpolitikai Tanszék és az Illyés Gyula Főiskolai Kar Szociális Munka Tan-széke elhárította a részvételt.

Megszólítottunk több megyei gyermekvédelmi központot, valamint a területi szakellátásukhoz, a felügyeletükhöz tartozó képzőhelyet, továbbá egyesületi formában oktató szervezeteket. Sajnos több irányú buzdítás ellenére, alig szolgáltak információval

képzési programjukról és oktatás, vizsgáztatási gyakorlatukról és tapasztalataikról. Holott a hazai gyermekvédelmi rendszer egyre inkább kiszélesedik, ami főként azt jelenti, hogy teret kapnak a hátrányos helyzetű gyermekek ellátásában a nem állami fenntartású ellátó helyek és szakmai csoportok is. A rendszerváltás óta, de különösen az ezredfordulótól kezdődően élénkül az a tendencia, miszerint többféle intézményfenntartó és változatos működtetési forma lát napvilágot. E folyamattal párhuzamosan szaporodnak a képzési programok és vizsgaformák.



Információforrások és információgyűjtő

eszközök és a kutatás célcsoportjai

2.1. Dokumentumok elemzése

A munkaanyag összeállításában igen sok szakembert, intézményt és változatos adatforrást von-tunk be. Az előzetes egyeztetések során láthatóvá váltak a hatásköri problémákból, a területi távolságok-ból és az anyagi- szakmai érdekekből fakadó nehézségek. Központi adatbank nincsen. A kutatás sikere érdekében alternatív munkaformát alakítottunk ki. Az információk feltárására az alábbi két stratégiát indítottuk el.

2.2. Beszélgetések kérdőívek alapján

A kutatás célcsoportjai, a minta ismertetése, valamint az adatfelvétel menete és annak tapasztalatai

Az első megfontolás alapján hagyományos empirikus szociológiai kutatás keretében építettük fel az adatgyűjtést. A szisztematikus és reprezentatív adatfelvétel érdekében részletes vizsgálati mintát állítottunk össze. A jogi keretekre, az intézményrendszer szakmai és területi sajátosságaira, működtetés jellegzetességeire, illetve a képzés gyakorlatára vonatkozóan előzetesen részletesen tájékozódunk. Ezek ismeretében a reprezentatív adatfelvétel és mérések előkészítésére - a makro statisztikai adatok alapján - kutatási tervet, adatfelvételi forgatókönyvet készítettünk.

A minta kialakításának szempontjai között az alábbi fontosabb szakmai megfontolásaink szerepeltek:

- Információt kívántunk gyűjteni az összes területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézménytől, mert ezen a gyermekvédelmi szinten dől el a védelembe adás szakmai és jogi aktusa, e szinten dől el a nevelőszülők alkalmassága, képzése, a gondozásba adás szakmai nyomon követése, képzése és ellenőrzése. Számításaink szerint 19 megye és a főváros gyermekvédelmi központjainak leker-dezése vált indokolttá.
- Ugyanez a 19 intézmény egyben képzőhely is, ezért a mintába részt vettek azok az oktatóhelyek, amelyek a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézmények akkreditációjával, illetve képzési programjának indításával zajlanak.
- Indokolttá vált e központok 220 fő gyermekvédelmi tanácsadását ellátó szakértők megkérdezése is, ezért a mintánkba őket is bevettük.
- A minta kialakításában láttatni kívántuk azoknak a szakembereknek a véleményét és meglátásait is, akik napi közvetlen kapcsolatban vannak a nevelőszülőkkel és a gondozott gyermekekkel. Tekintettel arra, hogy a nevelőszülők képzését és munkáját felügyelő nevelőszülői tanácsadók makrostatisztikai adataira vonatkozóan nem találtunk olyan forrást, amelyben konkrétan adatok lettek volna, ezért őket a

munkáltató és a szakmai felügyeletüket ellátó gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézményeken keresztül kívántuk elérni egy motivációs levél segítségével. Utóbbi adatközlőket a kutatás második fázisában kívántuk megkeresni a konkrét fellelhetőségükre vonatkozó adatok birtokában.

Az eddig ismertetett mintánkban résztvevő adatközlőket költség és időkímélés miatt e-mail útján kerestük fel és küldtük meg a rendelkezésünkre álló mérőeszközöket. Két hét után és több buzdítást követően csak szórványosan érkeztek vissza információk.

A vizsgált populációk másik két csoportját felkészített kérdezőbiztosok keresték fel és ezzel a módszerrel vettük fel az adatokat. A nevelőszülőket és a gondozásba vett gyermekeket rétegzett minta-vételi eljárás alapján 10 %-os minta révén kívántuk megkeresni személyes lekérdezés formájában. A kérdőívek felvételére nappali és levelező tagozatos BA és MA andragógia, ifjúságsegítő, közoktatási asszisztens szakos hallgatóinkat vontuk be, akik az előméréseket Baranya megyében, Tolna megyében, Somogy megyében, Zala megyében, Fejér megyében, Jász- Kiskun megyében már elvégezték. További adatfelvételt a hallgatók utaztatásának pénzügyi fedezete hiányában nem végeztünk.

Az információgyűjtés empirikus módja tehát e-mailes, illetve személyes megkeresés nyomán történő adatfelvétellel történt.

2.3. Interjúk

A nyitó megbeszélést követően differenciált munkamódszert és információgyűjtési szisztémát dolgoztunk ki. Egyrészt kialakítottunk egy olyan kutatókból és a gyermekvédelem intézményes gyakorlataiban jártas munkatársi közösséget, akikkel, napi rendszerességgel konzultációk és konzekvens feladat-elosztással, illetve az egyes munkafázisok ellenőrzésével végeztük el a kutatási feladatokat.

Egy szélesebb szakértői körrel a területi gyermekvédelmi intézményrendszerben meghonosodott képzési gyakorlatról, valamint a nevelőszülői ellátás és képzés tapasztalatairól kívántuk adatokat feltárni és információkat gyűjteni. Az adatgyűjtés sikere érdekében a velük való többszöri egyeztetések és beszélgetéseket követően egy-egy részfeladat írásbeli elvégzésével bíztuk meg Őket. Így a gyermekvédelem magyar joganyagát Dr. Somfai Balázs egyetemi docens elemezte, a képzési rendszerről Varga Vera írt összefoglaló tanulmányt. Gyenis Gabriella a célcsoportok gondozási módjait, Szűcs Gábor az eljárásmodokat és a finanszírozási adatokat elemezte.

Az információgyűjtés racionalizálása érdekében változatos adatgyűjtési módszer dolgoztunk ki. Előzetesen több információs kört alakítottunk ki. Így célzottan azoktól az információtözlőktől és forrásokból meríthettünk, akik, és amelyek nagy biztonsággal pontos és számottevő információkkal rendelkeznek. Az „első körbe” tartoztak a gyermekvédelmi központok, szakemberek, egyesületek, a témakörben kutató és/vagy oktatóegyetemi munkatársak. Ez az „információs kör” azokat a jogi, szociális közigazgatás, működtetés, képzési pontok és helyszínek adataira és alapküldeményeire irányították figyelmünket, amelyek a vizsgált témakör makroszintű adataival látták el a kutató munkacsoportot.

A „második információs körben” azok az intézmények, kutatóhelyek, főhatósági szintek szakemberei vettek részt, akik a minisztérium, a képzési programok engedélyeztetői (NSZFI), valamint a szakterület országosan elismert szakemberei, a jelenleg érvényes alapképzési, továbbképzési és vizsga-programok gondozói.

A „harmadik információs körbe” olyan informatikai és nonformális információforrásokat sorolhatunk, mint az igen bőséges jogtárak, internetes közlemények, honlapok. Ezen az

úton tártuk fel néhány egyesület, egyházi intézmény és hálózattá vált nevelőszülői tanácsadók színes körét. Illetve e forrásból ismerhettük meg néhány TERÜLETI GYERMEKVÉDELMI SZAKSZOLGÁLTATÁST NYÚJTÓ intézmény (gyermekvédelmi központ) éves beszámolóját, amelyekből naprakész adatokat meríthettünk. De hasznos információs forrás volt az aktuális és korábbi konferenciák friss, illetve archivált dokumentumai is. A hely-zetelemzés és az aktuális problémák megismerésében sok adatot találtunk a minisztérium honlapján, a képzés engedélyezéséért felelős NSZFI honlapján, valamint a területi alapellátásban kulcshelyzetben lévő megyei gyermekvédelmi intézmények honlapjairól.

A beszélgetések, fórumok, fókuszcsoportok adatait jegyzőkönyvekben, emlékeztetőkben és aktív e-mail váltások során egyeztettük egymással és építettük be a kapott adatokat a munkaanyagunkba.



Kutatási célok

3.1 Szervezetek és intézmények:

Területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézmények

- szociális védelem

gyermekvédelmi gondoskodás intézményei:

Területi Család- és Gyermekvédelmi Szolgálat

Esztergár Lajos Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat

Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar Szak- és Továbbképzési Intézete

Baranya megyei Önkormányzat Hivatala Humánszolgáltatási Főosztály

Baranya megyei Gyermekvédelmi Központ

- képzés, szakképző intézmények
Comenius Szakképző Iskola

3.2. Egyének: szakemberek és gondozottak (gyermekvédelmi dolgozók, nevelőszülők, oktatók, egyéb foglalkozásúak); kedvezményezettek (gyermekvédelmi gondoskodásba vettek)

- szakemberek (gyermekvédelmi szakértők, gyermekjogi képviselők, nevelőszülők, képzők, egyéb szakmabeliek)

A szociálisan hátrányos helyzetű gyerekekkel foglalkozók képzési szükségleteinek tanulmányozására 46 db kitöltött kérdőívet dolgoztunk fel.

- gondozottak (gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek)

86 gyermeket kérdeztünk ki.

A célcsoportokat a minta leírása alatt, a 4.4. pontban részletezzük.



A kutatás reprezentatív jellege

A kutatás reprezentativitása kereteinek és lehetőségének mérlegelésekor indokolt a mintavételi eljárások alábbi elméleti megfontolásait számba venni.

4.1 Reprezentatív jelleg megfelelősége és korlátai

Az egyik lehetőség volt az úgynevezett **rétegzett kiválasztás** c. mintavétel. Ehhez az a feltétel kell, hogy ismert legyen a célpopuláció döntő jellemzőit leíró adatbázis, tábla (központi nyilvántartás), azaz az alapsokaság egységeit hiánytalanul tartalmazó lista, amely az alapsokaságot több csoportra, az adott ismérvek szempontjából jellegzetes típusokra bontja, s a típusok aránya is ismert.

Az adott megoszlás szerinti típusokból – egyszerű véletlen kiválasztással – mondjuk, 10 %-os mintát veszünk, ez tehát az ún. arányos rétegzés.

- Ha nincs pontos nyilvántartás, akkor megfelelő lehet az ún. **lépcsőzetes kiválasztás**:

Először bizonyos számú területi egységet választunk ki: pl. egy megyét, vagy régiót, vagy bizonyos számú települést. A kiválasztott kisebb körzetekre koncentráljuk a mintavételt. A bennük lévő - összeírandó – alapsokaságból (lista) választjuk ki - véletlenül – a 10% -os (vagy más arányú) mintát.

Vagy: megadjuk a kvótát, legyen benne x db olyan, amely y ismérvekkel bír, vagy n, amely m ismérvekkel bír.

Vagy: az ún. **koncentrált kiválasztás**: tudatosan a legjellemzőbb csoportok kiválasztására törekszünk. Ha számszerűen az alapsokaságnak csak kis részét alkotja is a minta, de a vizsgált ismérv szempontjából döntő egyedekből áll (**nem véletlen kiválasztásos módszer**).

De: ha a megkeresetteknek csak kis százaléka válaszol, akkor nem is kell mintát venni, csak meg kell állapítani, hogy milyen százaléku arányt tartalmaz a válaszadók csoportja.

4.2. Lépések

A kutatás lépéseit három fontos munkaterületre összpontosítottuk.

- I. **A kutatás előkészületei**
- II. **Az adatfelvétel**
- III. **Adatok feldolgozása**

A kutatás lépéseinek ismertetése során láttatni kívánjuk a célcsoporttal folytatott szakmai konzultációk menetét és annak eszközeit.

I. **A kutatás előkészülete** során első sorban arra törekedtünk, hogy a rendelkezésre álló szűkös időt optimálisan megtervezzük. Éppen ezért a kutatás menetének pontos rögzítésével igyekeztünk időben és eszközfelhasználásban rögzíteni az egyes

munkafeladatokat. Majd a hatáskörök megosztása során rögzítettük, hogy a kutatásban résztvevőkkel ki és milyen természetű kapcsolatokat épít fel. Rögzítettük éppen ezért a technikai és a szakmai kapcsolattartókat, illetve az elvégzendő feladatok pontos körét és határidejét. Már az előkészületek során számoltunk azzal, hogy a munkafolyamatoknak szűk keresztmetszetét adja az a tény, hogy az anyagokat le kell fordítani francia nyelvre. Ez a tény az idővel való gazdaságos bánásmódra intette a résztvevő kutatókat.

Összegyűjtöttük a **területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézmények** megyénkénti listáit, valamint a gyermekvédelmi szakértők listáját.

Ebben a fázisban másoltuk le a kérőíveket, választottuk ki a nevelőszülőkkel és gyerekekkel érintkezésbe lépő mintegy 68 fő hallgatót. A felkészítés során átismételtük a kérdőívről és a mélyinterjú módszeréről eddig tanult elméleti és gyakorlati tudnivalókat. Külön hangsúlyt fektettünk az önkéntességre és a kutatásetikai szabályokra.

Elkészítettük az adatfelvétel és az adatrögzítés költségvetését is (lásd a mellékletben).

II. Az adatfelvétel

Elkészítettük az egyes célcsoportok részére a motivációs leveleket. Az adatfelvétel a **területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézményekkel**, a képzőhelyekkel, a gyermekvédelmi szakértőkkel és a nevelőszülői tanácsadókkal emailés formában indítottuk el az adatfelvételt. Technikailag ezt a munkát az egyetemi intézetünk kezdte meg, majd a Baranya megyei gyermekvédelmi Központ kézbesítette a mérőeszközöket.

III. Adatok feldolgozása

A kérdőívek és interjúvázlatok továbbítását követően várakozó álláspontra helyezkedtünk és vártuk a lassan visszaérkező információkat, amelyek sajnálatos módon nem elegendőek ahhoz, hogy reprezentatív vizsgálathoz kellő és hiteles adatokat szolgáltatassanak.

Éppen ezért az adatfeldolgozás során az alternatív információszerzés másik forrásához folyamodtunk. Beigazolódott az óvatosságunk, illetve indokolttá vált **a több forrásra alapozott kutatási és információ-feltárési munkaformánk jogossága.**

Az adatfeldolgozás során egyrészt az elkészült szakmai tanulmányokra alapozva összegeztük a projektvezetés szempontrendszerére épített összegző tanulmányunkat. Másrészt az elkészült cca. **110 db nevelőszülői és a nevelőszülői ellátásban élő gyermek kérdőíve alapján tartalomelemzéssel dolgoztuk fel a visszaérkezett információkat.** Harmadrészt a kérdőíves felvételt végző egyetemi hallgatók és már segítőként, önkéntesként működő hallgatóink személyes tapasztalatait is beépítettük a kutatási jelentésünkbe.

4.3. A kutatás területe

A *gyermekvédelem területi* (megyei és fővárosi) intézményrendszere és ott dolgozó szakemberek, a gyermekvédelmi szakértők, a nevelőszülői tanácsadók

A gyermekvédelem állami intézményrendszerében zajló képzések intézményei

Az egyesületi formában működő képzőhelyek – nem állami gyermekvédelem intézményrendszerében zajló képzőhelyek

- civil- és önkéntes szervezetek és szakembereik
- egyházi/felekezeti fenntartású ellátóhelyek és képzőhelyek

Nevelőszülők és gondoskodásba vettek

A kutatás természetesen érinti a munkacsoportban rendszeresen vagy alkalmasszerűen adatközlő-ként együttműködő szakértőket és más személyeket, azok szakmai és személyes reflexióját. A következő színhelyekről kaptunk információkat: Budapest, Pécs, Zalaegerszeg, Szeged, Debrecen, Kaposvár, Salgótarján, Szolnok.

4.4. Az országos minta leírása

Az elméleti megfontolások szerint teljes körű reprezentativitásra törekedtünk a megyei gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézmény vezetőinek lekérdezésekor. Ezt az a szakmai szempont indokolja, hogy a hipotézisünk szerint a 19 megye igen jelentős eltéréseket és ellátási sajátosságokat tükröz. Várhatóan más sajátosságok és problémák merülnek fel a keleti és nyugati országrészben, valamint a halmozot-tan hátrányos helyzetű észak-keleti, valamint dél-nyugati országrészben. Várhatóan jellegzetesen eltér a nevelőszülői gyakorlat és a szakértői tapasztalat az urbánus és a rurális, illetve gettósodott térségekben. Az indokok alapján törekedtünk a 19 megyei és fővárosi intézmények teljes körű lekérdezésére. Több forrás esetében mikrorégiók, kistérségek és a szakszolgálati társulások lekérdezése is indokolt lenne. Mindezekon túl fontos lenne - az állami szakellátás és képzés mellett legalább - 25%-os mintán lekérdezni az egyházi, civil- és önkéntes szervezeteket. E projekt keretében erre forrás és eszközök, valamint elegendő kutatási idő nem állt rendelkezésre a részletes vizsgálatokhoz.

A gyermekvédelmi szakértők lekérdezésében indokolt volt rétegzett mintavételi eljárást alkalmaznunk. Az összes szakértőből kiválasztottuk a csak nevelőszülői tanácsadással foglalkozó szakértőket, ezen belül elégedettek lennének, amennyiben megyére, településtípusra 20-25%-os reprezentativitású adatbankhoz juthatnánk. E célunk nem teljesült. Hasonló a szakmai megfontolásunk a nevelőszülői tanácsadók mintájának rétegzett mintájával. A nevelőszülők és a gyerekek vizsgálati körének kiválasztásakor 10 %-os mintát alakítottunk ki, amelynek részletes összefoglaló adatait lásd a 4.5 .pontban. Ebben az esetben a megyei gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézményhez tartozó első nagy rétegcsoporthoz válogattuk le először. Majd ezen belül leszűrtük az – országos arányoknak megfelelően - a gyermekek életkori összetételét, valamint a nemenkénti összetételre is gondosan figyeltünk.

A gyermekvédelem területi intézményrendszerében dolgozó szakemberek

- 19 megyei gyermekvédelmi központ, valamint a főváros intézménye
- gyermekvédelmi szakértők köre, akik a nevelőszülői hálózatban tanácsadóként dolgoznak 50 fő
- nevelőszülőkkel közvetlen kapcsolatban lévő nevelőszülői tanácsadók cca. 200 fő (becsült adat)

A gyermekvédelem állami intézményrendszeréhez tartozó képzőhelyek:

- A gyermekvédelem területi intézményrendszere és más állami intézmények által indított cca. 30 képzőhely

Az egyesületi formában működő képzőhelyek – nem állami gyermekvédelem intézményrendszeréhez tartozó képzőhelyek:

- civil- és önkéntes szervezetek és szakembereik cca. 30 szervezet
- egyházi/felekezeti fenntartású ellátóhelyek és képzőhelyek cca. 20 szervezet

Nevelőszülők és gondozottak köre:

Az alábbi táblázat tartalmazza a hazai nevelőszülői és gondozottak területi (megyéenkénti), korosztályi és nemenkénti makro statisztikai adatait.

	Első szűrés nem és terület			Második szűrés életkorral is (csak a 7 évnél idősebbeket figyelembe véve)!											összes terület 4 életkori csoporttal	lány		fiú		összes terület 2 életkori csoporttal
	össz	lán	fiú	össz	lán	fiú	lány				fiú					7-14 év	14 év felett	7-14 év	14 év felett	
							7-10 év	11-14 év	15-17 év	18 éves és idősebb	7-10 év	11-14 év	15-17 év	18 éves és idősebb						
Budapest	835	456	379	179	88	23	2	3	2	2	2	2	2	2	17	5	4	4	3	16
Pest	2241	1062	1179	451	24	24	6	7	4	5	6	7	5	5	45	12	9	13	10	44
Fejér	395	185	210	8	4	4	1	1	1	1	1	1	1	1	8	2	2	2	2	8
Komárom-Esztergom	158	83	75	3	2	2	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	4
Veszprém	289	138	151	6	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	8	2	1	2	1	6
Győr-Moson-Sopron	162	70	92	3	1	2	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	4
Vas	113	62	51	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	3
Zala	157	83	74	3	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	4
Baranya	582	288	294	12	6	6	2	2	1	1	2	2	1	1	12	3	2	3	3	11
Somogy	669	327	342	13	7	7	2	2	1	1	2	2	1	2	13	4	3	4	3	14
Tolna	306	135	171	6	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	8	2	1	2	1	6
Borsod-Abaúj-Zemplén	1282	586	696	26	12	14	3	4	2	3	4	4	3	3	26	7	5	8	6	26
Heves	249	103	146	5	2	3	1	1	0	0	1	1	1	1	6	1	1	2	1	5
Nógrád	134	71	63	3	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	4
Hajdú-Bihar	727	357	370	15	7	7	2	2	2	2	2	2	2	2	16	4	3	4	3	14
Jász-Nagykun-Szolnok	518	249	269	10	5	5	1	2	1	1	1	2	1	1	10	3	2	3	2	10
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1421	682	739	28	14	15	4	4	3	3	4	5	3	3	29	8	6	8	6	28
Bács-Kiskun	776	386	390	16	8	8	2	2	2	2	2	2	2	2	16	4	3	4	3	14
Békés	261	130	131	5	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	8	1	1	1	1	4
Csongrád	581	288	293	12	6	6	2	2	1	1	2	2	1	1	12	3	2	3	3	11
Összesen	11856	5741	6115	238	115	113	31	37	23	25	32	36	26	27	237	66	50	68	52	236



HARMADIK FEJEZET
EREDMÉNYEK



Fogalmi megközelítés

A gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek segítségét végző nevelőszülőktől 32 többé-kevésbé kitöltött kérdőív, míg a segíteshez kapcsolódó fogalmi keretrendszert szintén érintő képző szervezeteket és a módszertani összekötőket érintő kérdőív esetében mindössze 5-5 dokumentum állt rendelkezésre.

1.1 Elhagyott helyzet

Az elhagyottság egy folyamatosan jelenlévő probléma. Elsősorban a család rossz szociális helyzete okozza, de érzelmi, pszichikai okok is. Találunk középosztálybeli elhagyott gyermekeket is. Kapcsolat van a szülők életmódjával, alkoholizmusával, gyógyszerfüggőségével is. Ez utóbbi elsősorban a nőknél fordul elő, gyakran látens formában.

Az elhagyott helyzetről a válaszadó nevelőszülők többsége a fogalom meghatározásánál inkább köznapi és nem szaknyelvi meghatározást adott. Valószínűsíthető, hogy magának az „elhagyott” fogalomnak nincs kialakult és elfogadott definíciója a magyar szakmai nyelvben. Ezt támasztja alá a tartalmak összehasonlítása is. A kiindulópont néhány esetben a befogadó intézményrendszer irányából közelíti a fogalmat, ami ebben az esetben (is) inkább következmény, mint maga az állapot.

„Elhagyott az, aki nevelőszülőknél vagy nevelőotthonban él” (nő, 14 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Állami intézetben nevelkedett” (férfi, 14 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Jellemzően szülők nélkül, otthonban vagy utcán élő személy, aki nem számíthat segítségre.” (férfi, 5 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

Az elhagyottságra vonatkozóan a legegyszerűbb meghatározás, hogy azok a gyermekek tartoznak ide, akiket a szülei elhagytak, lemondtak róluk. Az egyszerű meghatározás mellett azonban jellemzően felbukkannak a helyzetet magyarázó okok is, amelyek nem csupán szociálisak, a veszélyeztetett helyzet mellett, pl. a szülők esetében egészségügyi problémákat is nevesítenek.

„Azon csecsemők vagy gyermekek tartoznak ide, akiket kisgyermekkorukban elhagyott a családjuk.” (nő, 6 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Van, akit a szülő önhibáján kívül hagyott el (pl. betegség miatt nem tudja nevelni). Viszont van, akit szánt szándékkal elhagytak.” (nő, 40 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Szülei valamilyen okból kifolyólag lemondtak róla, ennek legfőképp anyagi okai vannak.” (nő, 14 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„A neveltnek nincsenek rokonai, szülei. Csak a maga által létrehozott kapcsolatokkal érvényesül.” (nő, 16 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Az elhagyott gyermeket magára hagyják a szülei, ezért a szociális körülményekre való tekintet nélkül elárvásodik a gyermek.” (nő, 9 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

Meglepően sokan adtak olyan magyarázatot a fogalomra - az első csoporthoz hasonlóan, de más megközelítésből – amely szintén nem az elhagyottságot, mint helyzetet ábrázolja, hanem az ebből fakadó következményeket. Ezek a megközelítések érzelmi megközelítések, meglehetősen messze állnak a szakmai nyelvezettől, egyszerűek, kevésbé átgondoltak. Bár logikusnak tűnhetne, de még sincs összefüggés az ilyen típusú meghatározások és a válaszadó szociális előképzettsége között (Q 14-es kérdés), ezek a nevelőszülők között éppúgy vannak olyanok, akik részt vettek specifikus képzésben alkalmazásukat megelőzően, mint a többi csoportban levők.

„Nehezen birkózik meg a problémákkal és nehezen nyílik meg mind felnőtteknek, mind gyermekeknek.” (nő, 15 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Egy nagyon rossz érzés” (nő, 2 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Nehezen nyílik meg az embereknek nehezen illeszkedik be” (nő, ismeretlen ideje dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Az elhagyott helyzet egy olyan állapot, ami nagyon nagy lelki sérelmet okoz az elhagyottakban.... Az ebbe a helyzetbe kerültek úgy érzik sehova sem tartoznak.” (nő, 14 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

A szakmai és képző szervezetek képviselőinek megfogalmazásai - ha vannak, mert a válaszadók fele nem felelt erre a kérdésre - lényegesen professzionálisabbak, a fogalom többféle vonatkozását ragad-ják meg, szakmai nyelvezetük megfelelő. A válaszok elmaradása azonban arra utal, hogy az elhagyott helyzettel kapcsolatosan a magyar szaknyelv más fogalmakkal operál (állami gondozott, árva, veszélyeztetett).

„Két részre lehet bontani az elhagyottságot mint fogalmat: Érzelmi és fizikai elhagyottságról beszélhetünk. Érzelmi elhagyottságon lehet érteni azt ha, a gyermek a családjában nem kapja meg a figyelmet a szeretet, a segítséget, magára marad a problémáival, szélsőséges viselkedési formák alakulhatnak ki (visszahúzódás, agresszió, evészavarok).

Fizikai elhagyottság, ha a gyerek a vér szerinti szülő hibájából gyermekvédelmi gondoskodásba kerül és az okokat saját magában keresi (önmagát hibáztatja), valamint a szülő magára hagyja gyermekét (kórház előtt hagyott csecsemő).” (módszertani szakember)

„A közeli hozzátartozó, potenciális támaszt jelentő személy, szülő, testvér, házastárs szándékos, tartós távol-léte.” (gyermekvédelmi szakember)

A két csoport (nevelőszülők és szakemberek) meghatározásai között meglevő különbségek okai-nak feltárása további kutatásoknak lehet célja. A jelentős eltérés magyarázatára az eddigiekben említett-tek mellett - a szakmai nyelvben nem honosodott meg a fogalom – a nevelőszülőségnek, mint kevésbé professzionális szakmának a helyzetével magyarázható (nevelőszülőnek lenni sem anyagi, sem erkölcsi értelemben nem jelent társadalmi megbecsülést - Q7-es kérdésre adott válaszok alapján. Az alacsony presztízsű szakmákat kevésbé kvalifikált emberek választják, ebből adódóan kevésbé lesz professzionális-működő a szervezet, ami megjelenik a képzések hatékonyságában, de a „közös szakmai nyelv” kialakulásában illetve állapotában is.)

1.2 Segítő kapcsolat

A segítő kapcsolat tartalmának megfogalmazásában ugyancsak keverednek a professzionális-szakmai és az egyszerű-hétköznapi elemek. A többség többdimenziósként fogalmazza meg a segítő kapcsolatot, de a dimenziók számában és tartalmában jelentős eltérések tapasztalhatók. A legtöbb nevelőszülő túllép a fogalom szűken értelmezhető

meghatározásán, de ez nem jelent minőségi változást az értelmezésben, a válaszok továbbra is megmaradnak az egyszerű általánosságok körében, csak felsorolódnak a segítő kapcsolat vélt tényezői. Pozitívan kell értelmeznünk azonban azt, hogy a válaszadók mindegyike a fizikai szükségletek kielégítését meghaladó elemeket említ, amelyek közül előfordulási gyakoriságánál fogva kiemelendő az empátia, a szeretettel való közelítés, a társadalomba való beilleszkedés előmozdítása, kommunikáció, az együttműködés a segítővel.

Természetesen születtek kevésbé tartalmas, a fogalmat egydimenziósan értelmező illetve félremagyarázó válaszok is és megjelent a feleletek között a szakmához tartozó kudarcokkal kapcsolatos élmény is (a válaszok negyede).

„Tulajdonképpen a pótmama, póttanya szerepét kell felvállalni.” (nő, 40 éve dolgozik szociális szolgáltatás-ban)

„A gyerekekkel a kapcsolatot úgy fogalmaznám, hogy, aki nem szereti a gyerekeket az ne is fogadjon el.” (mármint nevelőszülőként) (nő, 11 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Azoknak az emberkének segítenék, akik rászorultak.” (nő, 2 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Támogatja a rászorultakat és kapcsolatot tart fenn a szervezettel vagy szervezetekkel, akik segíthetnek.” (nő, 5 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Ez egy nagyon belsőleges kapcsolat, illetve annak kellene lennie, de sajnos ezt a fiatalok nem mindig engedik.” (nő, 14 éve dolgozik szociális szolgáltatásban).

A többdimenziós válaszok között jellemzően a célorientált megközelítés van túlsúlyban, ezen válaszok mögött a másság, a hiány, a rászorultság képzete dominál, a segítség célja nem más mint ezeknek a hiányoknak a kompenzálása, támogatása.

„Erkölcsei, érzelmi támogatás a gyerekeknek.” (nő, 15 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

A segítő kapcsolat professzionális megközelítését a válaszadók mintegy ötödénél tapasztalhattuk. A fogalom tartalmának bonyolultsága természetesen nem tette lehetővé a szóbeli lekérdezések során a válasz részletes kifejtését, de ezekben a válaszokban felfedezhetők azok az elemek, amelyek túlmutatnak a hétköznapi tapasztalatokon, az emberi-szakmai tőkének egy magasabb fokú konvertálhatóságát jelezve. A szakzsargon használata és tartalmi elemek bevonása a meghatározásba olyan nevelőszülőket jellemez, akik néhány éve léptek a rendszerbe, ez a nevelőszülői képzés elmúlt években történt tartalmi változására utalhat.

„Szabályozott viszonyrendszer egy segítő és egy segítséget, humán szolgáltatást igénylő személy között egy közösen meghatározott cél érdekében.” (nő, 3 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Következetes, szeretetteljes, megértő, elfogadó nevelés, szocializációra való felkészítés.” (nő, 2 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

„Beszélgetéseken keresztül megpróbálom megismerni és megérteni a gondozottakat, segíteni befogadásukat.” (férfi, 5 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

A szakmai és képző szervezetek képviselőinek kibővített megfogalmazásaiban egyrészt visszaköszönnek a nevelőszülők közlései, másrészt egyértelműen megállapítható, hogy ezen szervezetek tagjai a szakmai tudást és a kapcsolódó szakmai nyelvezetet is magabiztosan kezelik. A kutatás sajnos nem tud válasz adni arra a természetes felvetésre, hogy a megfelelő képzők és közvetítők ellenére miért nincs meg az a tudástranszfer, amely - fogalmi szinten is megjelenítve – professzionalizáltabbá tehetné a nevelőszülői hivatást.

„...a segítő kapcsolatot olyan együttműködésben határoznám meg, amelyben az elfogadás, a segítőszándék, a másik ember tisztelete összhangban van az aktív és tevékeny segítő munkával.” (gyermekvédelmi szakember)

„...Az objektivitás -, ha túl involválttá válik a kapcsolat, akkor nem tudunk hatékonyak lenni.... Az individualizáció elvének követése („címkézés”, kategorizálás kerülendő). A kliens önrendelkezésének tiszteletben tartása (a kliensnek joga van az önmeghatározásra). A probléma felismerése (nagyon fontos, hogy minden esetben tiszteljük a kliensünket, ami nem azt jelenti, hogy a viselkedését is tisztelnünk kell)... Az egyes esetek sajátosságainak, jellegzetességeinek figyelembe vétele és a beavatkozások ehhez való igazítása...” (képző szervezet képviselője).

”Egy szabályozott viszonyrendszer egy professzionális segítő és egy segítséget, humán szolgáltatást igénylő személy között, melyben a beavatkozás speciális, célzott kommunikáció eszközeivel a szolgáltatást igénylő személy érdekében és beleegyezésével történik egy közösen meghatározott cél mentén” (módszertani szak-ember).

1.3 Gyermekvédelem

A gyermekvédelem fogalma meghatározható tágabb és szűkebb értelemben, célja szerint tagolható általános és speciális gyermekvédelemre, illetve a benne részt vevők szerint területi és intézményes gyermekvédelemre.

Tágabb értelemben a gyermekvédelembe beletartozik a társadalom bármely területén a gyermekek számára biztosított ellátás és védelem. Szűkebb értelemben azt az állami feladatot jelenti, amely a különleges védelemre szoruló gyermekek érdekeit óvja hatósági eszközökkel.

Az **általános gyermekvédelem** feladata a gyermekek családban történő nevelésének támogatása, a veszélyeztetettségének, bántalmazásának a megelőzése. A speciális gyermekvédelem az árva, elhagyott, veszélyeztetett, bántalmazott, bűnelkövető gyermekek különleges, fokozott védelmét biztosítja.

A **területi gyermekvédelem** az egyes ágazatok komplex együttműködésen alapuló feladatait, elsősorban a veszélyeztetett gyermekek felderítésével és jelzésével összefüggő tevékenységeket jelöli, amely döntő részben az oktatási, egészségügyi, szociális intézményhálózatban folyik, de gyakran civil szervezetek is bekapcsolódnak a területi munkába.

Az **intézményes gyermekvédelem** a gyámhatóság által a családjukból kiemelt gyermekek teljes körű ellátását biztosítja. Ebben döntő szerepe van a gyermek és ifjúságvédő intézményeknek, gyermekotthonoknak, nevelőszülőknek, család- és utógondozóknak, valamint a javítóintézeteknek is.

A szélesebb értelemben vett gyermekvédelemnek feleletet kell adnia azokra a társadalmi jelenségekre, amelyek hatást gyakorolnak a gyermekek és a gyermekeket nevelő családok életére. Az elmúlt néhány év alatt a családok helyzetét az alábbiak jellemzik.

A **demográfiai helyzet** magyar sajátossága, hogy a tartósan alacsony termékenységhez mind a mai napig tartósan magas halandóság társul; 1981 óta minden évben többen halnak meg, mint amennyien szü-letnek. A természetes fogyás 2005-ben 38 ezer fő volt.

Az ország népességszáma 1980-ban tetőzött, 10 millió 710 ezer fővel, 1986–1989 között 3,1%-kal, 1990–1996 között további 1,6%-kal, összességében mintegy 500 ezer fővel csökkent. Az ifjúsághoz tartozó 15–29-évesek létszáma csak kisebb mértékben esett vissza az elmúlt másfél évtizedben. A népesség lélek-száma 2008. január 1-jén 10 millió 45 ezer, a 18 év alatti korosztály lélekszáma 2 millió 80 ezer.

A halálozási viszonyok az 1990-es évek második felében számottevően javultak. Igen fontos körülmény, hogy a születéskor várható élettartam 2001-ben először haladta meg a 72 évet, pontosan 72,3 év volt. A férfiak és nők életéselyei Magyarországon soha nem voltak olyan jók, mint jelenleg: 2003-ban a férfiné-pesség születéskor várható élettartama 68,26 év, a női népességé 76,56 év volt.

A születések számának, a gyermekkorú generációk létszámának és a házasságkötések számának csök-kenése az Európai társadalomfejlődési trendeket és mértékeket követi, a magyar adatok az európai ország-gok rangsoraiban középtájon helyezkednek. Általános európai jelenség, hogy a nők idősebb korokban szülik meg első gyermeküket és a gyermekek egyre nagyobb hányada házasságon kívül születik.

1990-ben az első gyermeküket átlagosan 23 évesen hozták világra az anyák, tavaly 27 évesen. Ez a vál-tozás a nyugat-európai országokban közel 40 év alatt zajlott le. 2007. évben mintegy 87 ezer gyermek szü-letett.

Az 1970-es évek közepe óta fokozatosan csökkent a házasságkötési kedv, így a 2007. évi 40 842 házas-ságkötés is kissé elmaradt az előző évihez képest. A KSH adatai szerint 2007-ben összesen több mint 2 millió házasság létezett. Az elmúlt évtizedek alatt a házasságkötések számának emelkedése kizárólag a házasságra lépők „érettebb” korosztályaiban, főleg a 30–39 évesek körében ment végbe.

Az európai tendenciákhoz hasonlóan hazánkban is emelkedik a házasságon kívüli együtt élők és a nem házasságból született gyermekek aránya.

A 25 év alatti fiatalok egyötöde élettársi kapcsolatban él. Az 1990-es években 12–13, 1996-ban már 24,8% volt a házasságon kívül született gyermekek aránya, ez 2006-ban 36%-ra emelkedett. A 20 évesnél fiatalabb anyáknál minden második gyermek születik házasságon kívül, illetve – hasonlóan számos külföldi ország gyakorlatához – az igen gyakori válások után az újraházasodás aránya relatíve kicsi. Az élettársi kapcsolatok száma az 1990. évi 125 ezerről 1996-ban közel 180 ezerre nőtt és ezért a családok közötti arányuk 7%. Az élettársi kapcsolat ma már elfogadott családformák közé tartozik és az összes családon belüli arányuk 2005-ben meghaladta a 12%-ot.

A válások száma 1980 óta visszaesett, azonban ezt a viszonylagos csökkenést csak a házasságkötések számához viszonyítva szabad értékelni, hiszen a házasságkötések száma is folyamatosan csökken. 2007-ben összesen 75 200 házasság szűnt meg, ebből 50 300 a házastárs halála, 24 900 válás miatt, vagyis a házasságok megszűnésének csak

egyik oka a válás. A 2007. évi válások száma a fennálló több mint 2 millió házasságnak 1,2%-a. 1980 és 2007 között a válások száma 28 ezerről 25 ezerre csökkent.

A családok száma 1980-ig folyamatosan emelkedett, majd azóta csökken, hiszen 1996-ban a 2880 ezer családban

8 466 ezer ember élt. Jelenleg 2849 ezer családban 8 millió 212 ezer személy él. A családok 83%-a házas-páros típusú. A 4 millió háztartás 29%-a egyedülálló, jellemzően 60 éves, vagy idősebb ember, ezért ők alkotják a háztartások legproblémásabb csoportját. 2005-ben a családok 35%-ában nincs gyermek, 34%-ában egy gyermek, 23%-ában két gyermek, 6%-ában három gyermek és 2%-ában négy vagy több gyermek van.

Az egyszülős családok számának és arányának növekedése nálunk 1970 óta érvényesülő tendencia, de különösen az 1980-as évtizedben gyorsult fel ez a folyamat. Az ilyen típusú családokban él a gyermekek 17%-a, s ami a legfontosabb a szociálpolitika szempontjából, hogy az eltartott gyermekek megoszlása sem sokkal kedvezőbb ennél, hiszen az egyszülős családokban csökkent a 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma. (Mikrocenzus 2005, KSH, 2005.)

A gyermekek és a fiatalok társadalmi helyzetének egyik legfontosabb mutatója, hogy szüleik milyen társadalmi helyzetű emberek. Létezik a társadalomban a gyermekes családoknak egy olyan marginális része, mintegy 200 ezer háztartás, amely a társadalmi normáktól leszakadt és így társadalmi segítségre szorulnak. A családi háttér hátrányai eleve sokkal rosszabb életesélyeket jelentenek azoknak a fiataloknak, akik ebben érintettek. A hátrányos helyzet legfontosabb mutatói a munkaerő-piaci pozíció, az alulképzettség, az egészségi állapot és a deviáns magatartási formák. A hátrányos helyzet újratermelődése is ezeknek a jelenségeknek az újratermelődését jelenti. A gyermekvédelemnek is elő kell segítenie ennek a körnek a megtörését.

A gyermekek szegénységének kockázatát leginkább növelő tényezők között szerepel tehát a szülők kereső foglalkozásának hiánya, a nagycsaládban való nevelkedés, illetve a hátrányos helyzetű térségekben található lakóhely is. Az ezekből adódó hátrányok kompenzálása érdekében Magyarországon differenciált pénzügyi családtámogatási rendszer működik, mely a magyar szociális ellátórendszerben kiemelt szerepet tölt be. A munkajövedelmek után a gyermekes háztartások bevételeinek is a második legnagyobb tételét a családtámogatások képezik. Ezek aránya – EU-s összehasonlításban is kiugróan magas – átlagosan 11,3%. Ennek ellenére a gyermekes családok szegénységi rátája mintegy kétszer akkora, mint a magyar felnőtt lakosság körében.

A legszegényebbek jövedelmének 48 százaléka származik munkából, 52 százaléka társadalmi jövedelem (segély, illetve juttatás). A KSH adatai szerint a leggazdagabbak jövedelmének nyolctizede származik munkából. A 2006-os adatok alapján a leggazdagabb egytized tagjai egy főre számítva évi 1,8 millió forintból éltek, míg a legszegényebb 300 ezer forintból.

Az egy főre jutó létminimum érték 2005-ben egy kétgyermekes családnál havi 40 896 forint volt, ez mintegy 20 százalékkal, 48 047 forintra nőtt 2007-re. Az egész családra vetítve a havi létminimum értéke 163 ezer forintról 192 ezerre emelkedett.

A szegénységi kockázat a gyermekeket egyedül nevelők családjában, valamint a háromnál több gyermeket nevelőknél a legnagyobb, bár az utóbbi időben a nagycsaládok szegénységi kockázatát sikerült némiképp enyhíteni. Kiemelt kockázatot jelent a gyermekszegénység szempontjából, hogy van-e aktív kereső a családban. Ily módon a

gyermekszegénység kezelésének egyik kulcskérdése a szülők foglalkoztatási esélyeinek növelése. További eszközt jelentenek a pénzübeli és természetbeni támogatások, a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatások, valamint a célzott programok (SZMM, 2006.)

A veszélyeztetett gyermekek számának emelkedése, majd a Gyvt. hatálybalépését követő csökkenése mellett azonban folyamatosan nőtt az utóbbi két évben a gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények száma is (arányuk 3,23%), szemben a fiatalokkal (arányuk 2,22%), ahol három éve folyamatos csökkenés tapasztalható.

A **veszélyeztetettség** olyan magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza. Jelenleg az SZMM háttérintézményében, a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézetben (SZMI) folynak szakmai megalkotó műhelymunkák a veszélyeztetettség fogalmának pontosabb tartalmi meghatározása érdekében. Az anyagi, környezeti, magatartási vagy egészségi okok általában együttesen, egymással összefonódva jelennek meg. Az anyagi ok a leggyakrabban előforduló tényező, a ritkábban előforduló egészségügyi ok mellett.

Évek óta hasonló tendenciát mutat a környezeti és a magatartási okok megléte. Környezeti ok alatt a gyermeket gondozó személyek életvitelében, nevelési módszerében felmerülő negatívumokat, illetve a gyermeket és családját körülvevő kedvezőtlen körülményeket értjük, vagyis a családon belüli és kívüli hatásokat.

Magatartási ok alatt általában a „szülőmodell” hatására a gyermeknél kialakult szorongást, gátlásosságot, agresszivitást, csavargást, bűnözést értjük.

Az utóbbi években rohamosan emelkedett az anyagi okból nyilvántartott veszélyeztetett gyermekek száma.

A gyámhatóságok által nyilvántartott veszélyeztetett gyermekek száma 1998. évig folyamatosan emelkedett, majd a rendszeres gyermekvédelmi támogatás bevezetése, illetve a gyermekjóléti szolgálatok kiépülése után folyamatos csökkenést mutat. 2007-ben a nyilvántartott 204 449 gyermekkel szemben 1997-ben még 420 158 gyermeket tartottak nyilván.

A KSH 2007. évi adatai szerint a 204 449 ezer veszélyeztetett gyermek 90 874 családban él. A veszélyeztetettség okai alapján anyagi okból 105 016, környezeti okból 48 823, magatartási okból 42 166, és egészségügyi okból 8 646 gyermeket tartanak nyilván. Jelentős számban van jelen a fizikai elhanyagolás, amely 15 310 gyermeket érintett. Az elmúlt öt évben is azonban nőtt a környezeti, magatartási és egészségi okokból veszélyeztetett gyermekek száma, míg az anyagi problémák köre csökkent. Ez is jól jelzi, hogy komplexebb személyes szolgáltatásokkal kell a családokat a gyermeknevelési tevékenységükben segíteni.

A veszélyeztetettségtől el kell különíteni egy szűkebb, de a szakemberek által egyre gyakrabban használt kategóriát, a **gyermekbántalmazást és elhanyagolást**. A WHO definícióját tartjuk elfogadhatónak. Eszerint „a gyermekbántalmazás és elhanyagolás, vagyis a rossz bánásmód magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges, illetve potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul.”

A gyermekbántalmazást az elkövetési cselekvési formák szerint csoportosíthatjuk, így beszélhetünk fizikai, szexuális és érzelmi erőszakról (abúzusról).

Az **elhanyagolás** szintén lehet fizikai, érzelmi, nevelési elhanyagolás, amely a szükséges gondoskodás hiányát jelenti. A gyermek bántalmazása alatt azt értjük, ha valaki(k) sérülést okoz(nak) a gyermeknek, vagy a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt, történet szándékosan nem akadályozza meg. Ez a gyermek további életére kiható, ezért jelentős mértékű sérülés lehet testi, érzelmi, erkölcsi, szellemi, egészségügyi jellegű, illetve a gyermek méltóságát sértő, személyiségfejlődését károsan befolyásoló. A gyermekeket érheti bántalmazás családon belül, intézményi keretek között vagy – ritkább esetben – lehetnek idegen személy által okozott bántalmazás szenvedő alanyai is.

Elhanyagolást jelent, ha a szülő vagy a gondviselő rendszeresen elmulasztja a gyerek alapvető szükségleteinek kielégítését, védelmét, felügyeletét, amely súlyos ártalmat okoz, vagy ennek veszélyével fenyeget bármelyik területen: egészség, oktatás, érzelmi fejlődés, táplálkozás, lakhatás és biztonságos körülmények, amely veszélyt jelent, vagy nagy valószínűséggel jelenthet a gyerek egészségi állapotára, mentális, lelki, erkölcsi és szociális fejlődésére. A veszélyeztetettség fogalma gyakorlatilag mindkettőt – a gyermekbántalmazást és az elhanyagolást – magában foglalja, amellyel szemben a gyermeket védelem illeti meg [Gyvt. 6. § (5) bek.]. Azonban a gyermek akkor is lehet veszélyeztetett, ha nem bántalmazott és nem elhanyagolt, így a gyermek magatartása, a szülő egészségi állapota, anyagi körülménye, életvitele lehet veszélyeztető körülmény.

Az elemzés e területe különbözik az eddigiektől, a fejezet nem a szaknyelv egy fontos fogalmával, hanem a gondozott gyermekek legfontosabb problémáival, a támogatási szükségletek vizsgálatával foglalkozik (Q10. és Q11. kérdés). A nevelőszülők a gondozásba vettek legfőbb problémáinak az előfordulás sorrendjében a következő elemeket sorolták fel (a válaszokat tipizálva, de az említések tartalmának rövid feltüntetésével írjuk le):

1. Beilleszkedési problémák, amelyek egyaránt lehetnek iskolai/óvodai illetve az új lakókörnyezetbe való beilleszkedési zavarok, de ide sorolandók a fogyatékosságból fakadó beilleszkedési nehézségek is. A beilleszkedési zavar természetesen tünet, amelynek lehetséges okai külön problémaként kezelve további besorolásra kerültek. Meg kell jegyezni, hogy a beilleszkedés befogadást is feltételez, amely viszont előkészítést igényel, ennek a momentumnak a vizsgálata rendkívül fontos lenne a probléma megértése céljából.
2. Tanulási problémák, lemaradás az oktatásban; a gondozásba vételt megelőző családi környezet általában nem volt képes biztosítani sem a tanulás feltételeit, sem az iskolarendszer által elvárt segítségnyújtást sem, így gyakran azok korai szakaszban elsajátítandó alapvető kompetenciák hiányoznak, amelyek szükségesek az iskolai előmenetelhez.
3. Személyiségproblémák, önértékelési problémák, érzelmi defektusok, bizalmatlanság; ezek a tünetek a szülői család bizonytalanságából, felbomlásából, a családok rendkívül rossz szociális helyzetéből, a családokban megtalálható devianciákból fakadnak.
4. Magatartási devianciák, ami érthető módon következnek ezeknek a gyerekeknek az életsorsából.
5. Szocializációs problémák, ami egyrészt a kulturális másságból, másrészt az alacsony szociális státuszból fakadnak

6. Kulturális különbségek abból a tényből adódóan, mely szerint a roma gyerekek magasan felülreprezentáltak a gondozottak között.

7. Életcélok, jövőbeni perspektívák hiánya, amely rendkívüli módon megnehezíti az oktató-nevelő munka hatékony végzését.

8. A szülői család rossz anyagi helyzete, ez az állapot általában már nem szegénységet, hanem inkább nyomorúságos körülményeket, éhezést jelent.

9. Családban előforduló bántalmazás (mindössze két említéssel, ami meglepően alacsony aránynak tűnik.)

A problémákkal ellentétben lényeges szegényesebb a támogatási szükségletek felsorolása, ez annyiban jelent problémát, hogy ezek azok a tevékenységformák, amelyek válaszolni képesek a felsorolt problémákra. Mindebből az következik, hogy a nevelőszülők eszközei gyakran elégtelennek bizonyulnak a gondozottak nehézségeinek kezelésére. Ez természetesen nem csupán az ő problémájuk, a kulturális különbségek kezelését, a családok rossz szociális helyzetének javítását értelmetlen lenne számon kérni rajtuk, mégis a támogatási szükségletek felsorolásából az tűnik fel, hogy a hangsúly a kevésbé szakmai, nem a segítő tevékenységekre helyeződik. Az említés sorrendjében a felsorolt szükségletek a következők (az első három szükséglet említése egyforma számban történt).

1. Alapvető szükségletek biztosítása, ami alatt a megfelelő táplálkozást, öltözködés, ellátást értene a nevelőszülők.

2. Az iskolai, oktatási problémák kezelése, a tanulmányi eredmények javítása, ami korrepetálásból, felzárkóztató foglalkozásokból áll és a tevékenységek egy része átterhelődik, átterhelhető az adott oktatási intézményre, ahova a gondozott jár.

3. Pszichológiai támogatás, amit jellemzően nem a nevelőszülők, hanem az gondozotti hálózat szakemberei végeznek, a nevelőszülők szerepe inkább a szakemberhez való eljuttatás illetve a szükséglet felismerésében van.

4. Ézelmi, erkölcsi fejlesztés, ami alatt elsősorban az elveszett család ézelmi viszonyainak a pótlását, a családból hozott devianciák megszüntetését jelölik szükségletnek.

5-6. Egy-egy említés emeli ki a szülői családdal való kapcsolat fenntartásának szükségességét illetve a kevésbé körülírható munkára nevelés gondolatát.

1.4 . Otthont nyújtó, nevelőszülői ellátás

Az otthont nyújtó ellátást nevelőszülő vagy otthont nyújtó intézmény biztosítja. A gyermek-elhelyezési jogkör a gyámhivatalt illeti meg. Az elhelyezés során a gyermeket elsősorban örökbe fogadó szülőnél, nevelőszülőnél, vagy ha ez nem lehetséges, gyermekotthonban, továbbá fogyatékosok, és pszichiátriai betegek otthonában lehet elhelyezni. Az elhelyezés során több szempontra kell figyelemmel lenni, így többek között a testvéreivel való együttes elhelyezésre is.

A gyámhivatal hatósági döntését a megyei (fővárosi) gyermekvédelmi szakértői bizottság segíti. A hatósági döntést megelőzően elhelyezési értekezletet kell összehívni, ahol széles körű társadalmi és szakmai kontroll mellett alakítják ki a gyermek egyéni elhelyezési tervére vonatkozó javaslatokat.

A gyermeki jogok érvényesítése, a gyermekek családközei elhelyezése érdekében változatlanul fejleszteni kell a nevelőszülői hálózatot.

A helyettes szülői és nevelőszülői jogviszony, mint foglalkoztatási viszony 1997-ben kormányrendeleti szinten nyert szabályozást. E kérdés szabályozási szintje nem felelt meg a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvénynek, amely előírja, hogy a munkaviszony alapvető kérdéseit törvényben kell szabályozni. Ezért vált szükségessé a helyettes szülői, illetve nevelőszülői jogviszony alapvető kérdéseinek törvényi szintű rendezése.

1.5 Gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló, veszélyeztetett és sebezhető gyermekek

A kérdőív vonatkozó kérdése (Q9/2.) nem alkalmazkodik a Magyarországon bevett szaknyelv sajátosság-ához. A szociálisan hátrányos helyzetű kategória élesen elhatárolható a veszélyeztetett státusztól, mert míg az előző egyértelműen anyagilag hátrányos helyzetet takar, az utóbbi a gyermek mentális fejlődésé-vel kapcsolatosan jelez problémákat. A „sebezhető” kifejezés pedig nem része a magyar szaknyelvnek. A válaszadók közel fele nem adott választ a kérdésre. Teljes a félreértés, a megközelítés emocionális, triviá-lis, a meghatározást szinonimaként kezeli a fogyatékos-sággal illetve a fogalmak meghatározása tautolo-gikus. Ezek a fogalmi problémák a kérdőívek közel ötödét érintik.

Pl.: „Egyes gyerekek különböző okok miatt kilógnak az átlagos gyerekek közül, őket hátrányos helyzetű és veszélyeztetett gyerekek közé sorolják.” (nő, 9 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

A további választípusokat adó csoportokban (ez a kérdőívek harmada) már lényegesen szakmaibb a fogalmak megközelítése. A válaszokban leggyakrabban a szülők felelősségét említik. A szociálisan hát-rányos helyzettel kapcsolatosan ez mindenképp egy rossz sztereotípiá, amely az egyéni felelősséget fölérendeli a lehetőségeknek és a realitásoknak.

Pl.: „...a szülő hibájából vagy szülői hibán kívül olyan körülmények között él a gyermek, ami veszélyezteteti testi, lelki egészségét.” (nő, 11 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)
„Általános megbélyegzés, értelmi korlátok, érzelmi instabilitás, szülők alacsony iskolázottsága, elhanyagoló nevelés.” (nő, 2 éve dolgozik szociális szolgáltatásban)

Egy újabb, de kisebb csoportba tartozó válaszolók elsősorban a hátrányos illetve veszélyeztetett helyzetből fakadó akadályozottságot emelték ki, amely kihat a személyiségfejlődés egészére.

„Szociálisan hátrányos helyzetű: a gyermek állami gondozott, egyszülős családban nevelkedik, egészségtelen lakáskörülmények, érzelmi hiány. Veszélyeztetett az a gyermek, aki személyiségében ép, de annak fejlődésében gátolt. Sebezhető gyermek: legmélyebb érzéseinket hordozza, lelkiileg sérülékeny.” (nő, 3 éve dolgozik szociális szolgáltatásban).

A szakemberek a nevelőszülőknél lényegesen kimerítőbb, törvényi kategóriákkal operáló kifejtés-t adták a fogalmaknak, olyan megjegyzésekkel kiegészítetten, amelyek a fogalmakkal kapcsolatos hazai szakmai vitákban előforduló álláspontot is tükrözik. Megállapítható, hogy a szakma és a közvetlen végrehajtó nevelőszülői hálózat tagjai között a szaknyelv használatában és értelmezésében jelentős szakszavak tántog.

„A gyermekvédelmi törvény szerint a veszélyeztetettség olyan emberi magatartás, mulasztás, vagy egyéb körülmény folytán kialakult állapot, amely a gyermek testi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja, vagy akadályozza.

A fenti jogi definíció túlságosan tág ill. általános megközelítést adja a fogalomnak, ami megnehezíti a segítő-foglalkozású gyakorló szakember, ill. a hatóság döntéshozatalát akkor, ha adott esetben be kell avatkozniuk a veszélyeztetettség megelőzése, vagy megszüntetése érdekében. Nincs egyértelmű szabályozás arra vonatkozóan, hogy mikor elegendő a segítségnyújtás önkéntes igénybevétele, mikor nem és akkor milyen mérvű kötelezésre van szükség.

Vagyis mikor elegendő a problémát a gyermekjóléti alapellátás keretén belül kezelni és mikor szükséges már állami beavatkozás, a gyermek szakellátásba helyezése.

Általában elmondható, hogy az esetek alapos egyéni mérlegelésére van ahhoz szükség, hogy a gyermek és családja a megfelelő segítségnyújtási formát kapja meg. A veszélyeztetettség felméréséhez a szociális munkásnak több szempontot is elemeznie kell mivel a veszélyeztetettséget értelmező modellek hiányosak, a problémák kategorizálására (ok-csoportosítás) is csak szerény kísérletek történtek.” (módszertani szakember)

„Veszélyeztetettség: olyan magatartás, amelynek következtében a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődése gátolva van. Veszélyeztetett az a gyermek, akinek testi vagy pszichikus fejlődését ártalmas környezeti hatások akadályozzák.

Hátrányos helyzet: azon gyermekek, akiknek szükséglet-kielégítési lehetőségei a társadalom többségénél lényegesen rosszabb pl. fogyasztás, lakáshelyzet, egészségügyi állapot, érdekérvényesítés terén.” (képző intézmény képviselője)

„- Hátrányos társadalmi helyzetben azok a személyek, illetve családok élnek, akik szükséglet-kielégítési lehetőségei, életkörülményei, lehetséges életmódja a társadalom többségénél lényegesen rosszabb.

- Veszélyeztetett az a gyermek, akinek testi vagy pszichikus fejlődését ártalmas környezeti hatások, rossz interperszonális kapcsolatok akadályozzák, károsítják.

- A felbomlott és ezáltal talaját veszített család elhanyagolt gyermeke (i).

- A bölcsődében, óvodákban és iskolákban tartósan kirívó magatartású, neurotizálódott gyermekek és serdülők.

- Tanulásban lemaradt, túlkoros gyermek.

- Nevelőotthonból elbocsátott, nem utógondozott fiatal.

- Alkoholista, pszichiátriai beteg, krónikus beteg szülők gyermeke.” (módszertani szakember).



Jogi keretek és társadalmi

összefüggések

2.1. A gyermekvédelem nemzeti (és nemzetközi) jogi szabályozása

235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet

a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok,
a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek
és személyek által kezelt adatokról

Bizr. 133/1997. (VII. 29.) Korm. rendelet

a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi
szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról

Csjt. a házasságról, a családról és a gyámságról szóló, többszörösen módosított
1952. évi IV. törvény

Csjtr. 4/1987. (VI. 14.) IM rendelet a családjogi törvény végrehajtásáról, valamint
a családjogi törvény módosításáról szóló 1986. évi IV. törvénnyel kapcsolatos
átmeneti rendelkezésekről

Gyer. a többszörösen módosított 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet

a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

Gyár. a többszörösen módosított 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a gyermekvédelmi és
gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről
és illetékességéről

Gyermek Jogairól szóló Egyezmény, New Yorkban 1989. november 20-án kelt
Egyezmény (kihirdette: az 1991. évi LXIV. törvény)

Gyt. 1877. évi XX. törvénycikk a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről

Gyvt. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény.

15/1998 (IV.30.) NM rendelet a gyermekvédelmi szolgáltatásokról és működtetésükről

Hágai Örökbefogadási Egyezmény Gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén
való védelméről és az ilyen ügyekben történő
együttműködésről szóló, Hágában, 1993. május 29. napján kelt Egyezmény
(kihirdette: a 2005. évi LXXX. törvény)

Hr. 25/2003. (V. 20.) ESzCsM rendelet

a hivatásos gondnoki feladatot ellátó személyek képesítési előírásairól

Ket. közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi
CXL. törvény

Képzr. a családi napközit működtetők képzésének szakmai és vizsgakövetelményeiről,
valamint az örökbefogadás előtti tanácsadásról és felkészítő tanfolyamról
szóló 29/2003. (V. 20.) ESzCsM rendelet

Mür. a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység engedélyezéséről,
valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozói engedélyről szóló
259/2002. (XII. 18.) Korm. rendelet

Nevr. 261/2002. (XII. 18.) Korm. rendelet a nevelőszülői, a hivatásos nevelőszülő és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről

2.2. A nemzetközi jogszabályozás alapküldokumentumai

- Egyezmény az emberi jogokról és alapvető szabadságjogokról 30/1994;
- Módosított Európai Szociális Karta Strasbourgban elfogadott, május 3-án 1996 ratifikált 74/1999;
- Egyezmény a gyermekek jogairól, 18/1990
- Jegyzőkönyv a gyermekek jogairól szóló gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúció és a gyermekpornográfia, szóló egyezmény New Yorkban aláírt szeptember 6, 2000, 470/2001;
- Egyezmény az Európa Tanács emberkereskedelem elleni küzdelemre vonatkozó, elfogadta május 3, 2005 aláírásra megnyitott, 16, 2005, ratifikált törvénnyel 300/2006;
- Európai Egyezmény a polgári, Strasbourgban elfogadott november 6-án 1997 ratifikálta 396/2002;
- Hágai Egyezmény október 25-i 1980 polgári jogi vonatkozásairól gyermekek jogellenes külföldre viteléről 100/1992;
- Európai egyezmény a gyermekek gondozásba vételéről Luxembourgban elfogadott május 20, 1980, ratif. 216/2003;
- Egyezmény a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 182/1999 a gyermekmunka tilalmáról a Közgyűlés a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Genfben a 87. ülésén jún 17, 1999 ratifikált 203/2000;
- ENSZ-egyezmény nemzetközi szervezett bűnözés ellen, emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek, nemzetközi szervezett bűnözés elleni, migránsok szárazföldi, légi és tengeri csempészeete elleni, New Yorkban elfogadott november 15, 2000, ratifikált 565/2002;
- Ajánlás 19/2006 az Európa Tanács Miniszterek Tanácsa a tagállamok részére, a intézetben kívüli gyermekvédelmi ellátáspolitikákról;
- Ajánlás 5 / 2005 a Európa Tanács Miniszterek Tanácsa az intézetben nevelkedő gyermekek jogairól;
- Ajánlás 1286/1996 Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése Európai gyermekvédelmi stratégia.
- 97/1996 az Európa Tanács képviselői tagállamok kormányai a fogyatékkal élők esélyegyenlőségéről;
- Az Egyesült Nemzetek 48-ik ülészakán 20 december 1993 a fogyatékkal élők esélyegyenlőségéről elfogadott Standard szabályai (Resolution 48/96).

Egyre több nemzetközi szerződés érinti a gyermekvédelmet, számos többoldalú szerződésnek hazánk is részese. Ezért a Gyvt. ismerete és alkalmazása mellett ezeknek a nemzetközi Egyezményeknek az ismerete és alkalmazása is elengedhetetlen a jogalkalmazók körében.

Ilyen fontos Egyezmény a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló, Hágában, 1993. május 29. napján kelt Egyezmény, amit a 2005. évi LXXX. törvény hirdetett ki, a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, Hágában, 1996. október 19-én kelt Egyezmény, amit a 2005. évi CXL. törvény hirdetett ki, továbbá a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 2201/2003/EK tanácsi rendelet.

A gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről szóló hágai Egyezmény hazánkban 2005. augusztus 1-jén lépett hatályba. Az Egyezményt eddig 62 állam ratifikálta. Az Egyezmény a részes államok vonatkozásában szabályozza a határokon átnyúló örökbefogadások során követendő együttműködési rendet, a nemzetközi örökbefogadásokkal szembeni követelményeket, az ilyen ügyekre irányadó eljárási követelményeket, az egyes államok által lebonyolított örökbefogadások elismerését és joghatásait, hiszen a gyermekek ügyében csak egy döntés születik, amit a részes államoknak el kell ismerniük.

A szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről szóló hágai Egyezmény hazánkban 2006. május 1-jén lépett hatályba. A szülői felelősség itt a legszélesebb értelemben vett védelmet jelenti a gyermekek személyével és vagyonával kapcsolatban, vagyis a szülői felügyeleti jogtól, a kapcsolattartási jogon át, a gyermeknek nevelőszülőnél (gyermekotthonban) történő elhelyezéséig. Az Egyezmény azonban tételesen felsorolja a hatálya alól kizárt ügyek csoportját, egyrészt azokat, amelyeket már más szerződés rendez (pl. tartás, örökbefogadás), vagy nem a családjog területéhez tartozó kérdések (pl. menedékjog). Az Egyezmény szerint a gyermekek személyével és vagyonával kapcsolatos intézkedések meghozatalára alapvetően a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti államnak van joghatósága. Ezzel biztosítja, hogy a gyermekkel legszorosabb kapcsolatban levő állam hatósága döntsön, ahol természetesen a hatóságok a saját belső jogukat alkalmazzák, tehát akár a Gyvt.-t. Így kerülhető el, hogy több országban folytassanak eljárást, és akár ellentétes döntések születhessenek. Emellett az Egyezmény lehetővé teszi a szülői felelősség tárgyában hozott határozatok és egyéb intézkedések kölcsönös elismerését és végrehajtását is, ha nem áll fenn kizáró ok. Az eljárásra itt is azon részes állam joga alkalmazandó, amelynek területén a határozat elismerését és végrehajtását kéri. A helyi hatóságok azonban csak a Központi Hatóságokon keresztül léphetnek kapcsolatba egymással. Hazánkban a Központi Hatóság feladatait szakminisztérium látja le.

A 2201/2003. Rendelet 2005. március 1-jén lépett hatályba hazánkban és megkönnyíti, meggyorsítja a gyermekkel való kapcsolattartás (és bizonyos feltételek fennállása esetén) a szülői felügyelet tárgyában, az egyik tagállamban hozott határozatnak a másik tagállamban való végrehajtását, valamint hatékonyabb gyermekvédelmet biztosít határokon átnyúló ügyekben a tagállamok által kijelölt Központi Hatóságok együttműködése által. A rendelet biztosítja a gyermek azon jogát, hogy mindkét szülőjével tartsa a kapcsolatot a házasság felbontása után akkor is, ha a szülők különböző tagállamokban élnek. Az egyik tagállamban, a kapcsolattartás tárgyában hozott határozat a többi tagállamban minden külön eljárás lefolytatása nélkül végrehajtható, amennyiben a határozatot hozó bíróság, gyámhivatal – a rendelet III. melléklete szerinti – igazolást állít ki.

2.3 A gyermekvédelmi gondoskodás

A gyermekek védelmének rendszere

1997. április 22-én az Országgyűlés közmegegyezéssel elfogadta a Gyvt.-t, és ezzel új korszakába lépett a gyermekek védelmét szolgáló intézményrendszer, a gyermekvédelmi ellátás és gondoskodás, valamint a gyámügyi igazgatás rendszere. A törvény minden Magyarországon élő gyermek mindenképp álló érdekét védelmezi, ugyanakkor megkülönböztetett figyelmet fordít azok felé, akik valamely okból különleges védelemre szorulnak, illetve akiket bántalmaznak, elhanyagolnak.

Az Alkotmány kimondja, hogy a szülőket illeti meg az a jog, hogy a gyermeküknek adandó nevelést megválasszák, ugyanakkor az állam minden gyermeknek védelmet és gondoskodást nyújt. Az *Alkotmány ugyan az államnak igen tág szabályozási lehetőséget* ad a gyermekvédelmi rendszer kialakítására, ezt a lehetőséget azonban a *Gyermek Jogairól szóló Egyezmény korlátozza*, meghatározva a rendszer elveire és elemeire vonatkozó alapvető szabályokat. Az Egyezmény ezért egy egységes rendszerben szabályozza a gyermekek támogatására és védelmére vonatkozó kötelezettségeket. Szükségessé vált a jogrend és a szociális biztonság megteremtése érdekében az Alkotmányban és az Egyezményben már garantált jogok egy részének, az úgynevezett gyermeki szociális jogoknak a törvényi kibontása, mintegy megteremtve *a gyermekek védelme harmadik korszakának alapját*.

A *gyermekvédelem rendszere* több alrendszerből tevődik össze, amely kettős funkcióval rendelkezik. Egyrészt a gyermekjóléti alapellátásokon keresztül gyermekeknek biztosít ellátásokat, melyek a családban történő nevelkedésüket segítik elő, továbbá megelőzi, illetve megszünteti a kialakult veszélyeztetettséget. Másrészt a gyermekvédelmi szakellátáson keresztül valamilyen okból családjukban nem nevelhető gyermekek számára nyújt családpótló vagy a családi modellhez közelítő ellátást.

A Gyvt. azt a célt, hogy létrejöjjön a minden rászoruló gyermek védelmét növelő intézményrendszer, valamint, hogy érvényesüljenek a nemzetközileg is elfogadott szilárd értékek, fokozatosan valósítja meg. A Gyvt. 1997. november 1-jei hatálybalépése óta többször módosult, azonban a módosítások nem érintették a Gyvt. célját és alapelveit, így különösen azt, hogy a gyermek nevelésére elsősorban családja jogosult és köteles, illetve, hogy a család életébe történő hatósági beavatkozás kizárólag akkor engedhető meg, ha a gyermek érdekében elkerülhetetlen.

A Gyvt. által garantált gyermeki jogoknak megfelelő ellátórendszer kiépítése szükségessé tette egy egységes „gyermekeink védelmében elnevezésű” nyilvántartási rendszer kialakítását is, amely biztosítja a gyermek gondozásában a tervszerűséget, a partneri együttműködést, a felelősség megosztását, továbbá lehetővé teszi a gyermekeket érintő döntések átlátható felülvizsgálatát.

Gyvt. 2002. évi módosítása a helyi és a települési önkormányzatok kötelező feladatainak differenciáltabb – lakosságszámhoz kötött – meghatározását, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység engedélyezését, a gyermekétkeztetés normatív kedvezményével érintett személyi kör bővülését, a családból kiemelt gyermekek differenciáltabb, speciális, illetve különleges ellátását biztosító intézmények rendszerének kiépítését célozta meg.

A *Gyvt. 2003. évi módosítása* – a gyermeki jogok hatékonyabb érvényesítése érdekében – a gyermekjogi képviselő jogintézményének létrehozását, a gyermekek kiszámíthatóbb szociális biztonságát elősegítő rendszeres gyermekvédelmi támogatás – ma kedvezmény – újrafogalmazását, a bántalmazott gyermekek hatékonyabb védelmét, az otthonából távozni kényszerülő szülő és gyermek fokozott biztonságának megteremtését, továbbá a kötelezően megfogalmazott önkormányzati feladatok – időbeni – végrehajtásának reálisabb megjelenítését eredményezte.

A *Gyvt. 2004. évi jogharmonizációs célú módosítása* teljes összhangot teremt a közösségi joggal, illetve a szociális területet érintő Bírósági ítéletekben megfogalmazott elvekkel, követve a jogharmonizációs folyamat hazánkban történt megkezdése óta eltelt időszakban bekövetkezett változásokat is. Így a Gyvt. hatálya kiterjed a letelepedési, bevándorlási engedéllyel rendelkező, továbbá a menekültként elismert gyermekek, fiatal felnőttek és szüleik mellett a munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló 1612/68/EGK rendeletben meghatározott jogosulti körre is. A Gyvt. 2004. évi második, *illetve 2005. évi*

módosítása – amely 2005. január, illetve 2006. január 1-jén lépett hatályba – körében a pénzbeli ellátások célzottabbá tétele, a hátrányos élethelyzetben levők fokozottabb támogatása, valamint a gyermeki jogok érvényesülése (testi fenyegetés tilalma, az ingyenes gyermekétkeztetés kiszélesítése, rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény bevezetése) határozható meg fő célként.

A *Gyvt.-t módosító 2006. évi CXVII. törvény* szerint kikerülnek a gyámhivatalok szintjére, valamint a hatásköri és illetékességi szabályokra vonatkozó rendelkezések, és ezeket a kérdéseket egy új Korm. rendelet (Gyár.) rendezi azóta. 2007. január 1-jével továbbá a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság megállapításának feltételeiben változás állt be a jövedelemküszöb 10%-kal történő megemelésével.

A *Gyvt. 2008. évi módosítása* pedig bevezette a 2009. január 1-jén hatályba lépő óvodáztatási támogatást a hátrányos helyzetű gyermekek számára.

A gyermekvédelemre vonatkozó jogi szabályozást számos kormányrendelet, illetve miniszteri rendelet megalkotása teszi teljessé. (Lásd részletesen a rövidítések jegyzékében.)

2.4. A gyermekvédelem szabályozásának rövid történeti áttekintése

A gyermekek védelme Magyarországon is egyidős a társadalom fejlődésével, hiszen ha késéssel is, de mindig feleletet adott azokra a társadalmi-gazdasági kihívásokra, amelyek mélyen érintették a gyermekeket. Ezért mindig más-más terület került előtérbe, mintegy visszajelezve azokat a folyamatokat, amelyek a társadalomban érzékelhetők.

A gyermekekre irányuló szociálpolitika egyik, történetileg kialakult formája a gyermekvédelem. A gyermekvédelem első korszakát elsősorban az jellemezte, hogy a társadalom gondoskodott a védelemre szorult gyermekekről – rokonok és jótékonyági szervezetek segítségével – és csak ezek hiányában volt a közösség feladata a gyermekek védelme.

A hazai gyermekvédelem első írásos megjelenése Szent István király I. törvényében található, ahol rögzítették az özvegyek és vagyonos árvák védelmét.

A középkori gyermekvédelem egyházi menhelyek létesítésével adott választ a társadalmi-gazdasági kihívásokra. A menhelyekben megfelelő ellátást adtak az öregeknek, betegeknek, árváknak, amelyek később alapját jelentették a megjelenő öregek otthonának, kórházaknak és árvaházaknak. A XVIII. század Magyarországon is az árvaház alapítások százada volt, amelyek elsősorban egyházi és társadalmi szervezetek kebelén belül jöttek létre. Első írásos emlékünkből származik a Nemcsó községben létrejött árvaházról. Mária Terézia már az árvaházak nevelési programját is előírta.

I. József 1711-ben kiadott rendeletében először a vagyonos árvák mellé rendelt tutorokat. Az 1724-ben kiadott királyi rendelet értelmében minden község maga gondoskodott a szegényeiről és árváiról. A városokban városi hatóságok vagy céhek látták el ezt a feladatot. Később, az 1886. évi 22. törvénycikk, „a községi törvény” tette feladatukká, hogy gondoskodjanak a területükön levő elhagyott gyermekekről. A gondoskodás megjelenésekor 105 árvaház működött országszerte, 9 állami, 4 megyei, 18 községi, 45 egyházi és 29 egyesületi.

A századfordulóra a gyermekvédelmi problémák azonban ennél szélesebb értelmezést nyertek. A gondoskodásra szoruló gyermekek iránti állami felelősség előzményeképpen a XIX. században már több olyan intézkedés is történt, ami túlmutatott a gyámság alatt álló gyermekek ügyén. 1824-ben megnyílt a Brunszvik Teréz nevéhez fűződő első óvoda,

majd alig tíz évvel később már megkezdte működését az első kiseddóvónó-képző is. Ekkoriban jött létre az első gyermekkórház Schöph-Mérei Ágost szervezésében. 1852-től kezdődően bölcsődéket nyitottak, 1868-ban bevezették a kötelező elemi iskolai oktatást az 5–16 évesek számára, és 1886-ban megkezdtek az iskolaorvosi hálózat kiépítését. 1891-től minden gyermek számára kötelezővé tették az óvodába járást. 1872-től kezdve több törvénnyel korlátozták a gyermekmunkát.

A gyermekvédelem második korszakát elsősorban az állami gyermekvédelem megjelenése jellemezte, amely több lépcsőben alakult ki.

Először az 1898. évi 21. törvénycikk vállalt állami felelősséget a hét éven aluli, talált és hatóságilag elhagyottnak nyilvánított gyermekek költségeinek viselésében, melynek fedezetét az Országos Betegellátási Alap biztosította. A következő lépést az állami gyermekmenhelyekről szóló 1901. évi 8. törvénycikk, a közsegélyre szoruló hét éven felüli gyermekek gondozásáról szóló 1901. évi 21. törvénycikk, valamint a végrehajtásukról szóló 1/1903. BM rendelet megjelenése jelentette.

A törvény gyermekmenhelyek (lelenházak) felállítását rendelte el, majd kiterjesztette a gondoskodást a talált és elhagyottnak nyilvánított gyermekek tizenöt éves koráig. A gyermekek anyagi vagy erkölcsi elhagyottságának végleges megállapítása a gyámhatóság hatáskörébe tartozott. Az állam a gyermekek jogi helyzetét az 1877. évi 20. törvénycikkben szabályozott gyámság jogintézményén keresztül rendezte.

Az 1901. évi két törvénycikk megjelenése után hazánkban 18 menhely volt, majd 1905-ben már 63 menhelyben közel 6 ezer gyermeket neveltek.

Az állam tehát elsősorban a nevelőszülői gondozási formát, a menhelyi rendszert építette ki, amelynek alap gondolata az úgynevezett telepek létesítésén alapuló családi nevelés volt. Ilyen gyermektelepet abban a községben lehetett létrehozni, ahol legalább harminc alkalmas nevelőszülő állt rendelkezésre. 1905-ben nevelőszülőkhöz több mint 16 ezer gyermeket helyeztek el. A gyermekvédelmi igazgatás alap gondolata szerint a vér szerinti családot kellett támogatni és csak veszélyeztetés esetén lehetett a gyermeket kiemelni a családból. Az állami gondoskodás kiegészült a társadalmi szervezetek és egyesületek színes gyermekvédelmi tevékenységével. A harmincas években mintegy nyolcszáz szociális szolgáltató vette ki részét a gyermekvédelemből. 1938-ban már mintegy 40 ezer gyermek került elhelyezésre a menhelyekben, és az elhelyezettek mintegy 87%-a élt nevelőszülőnél.

1945 után a gyermekvédelem figyelme a háborúban elárvult, szegény gyermekek felé fordult. Ekkor került ismét előtérbe az egyházak gyermekmentő tevékenysége is, hiszen Sztehló Gábor evangélikus lelkész mintegy harminc otthont szervezett. A kezdeti időszakban a társadalmi szervezetek is kivették részüket a gyermekvédelemből, azonban később ez is háttérbe szorult.

A gyermekek sorsának gyors rendezése érdekében a 10. 470/1945. (XI. 6.) ME rendelet bevezette az intézeti gyámság jogintézményét. A Magyar Királyi Állami Gyermekmenhelyek elnevezése a 12.050/1948. számú Kormányrendelettel Állami Gyermekvédő Intézetre, majd 1963-ban Gyermek- és Ifjúságvédő Intézetre változott. Ezen változások mellett fokozatosan visszafejlődött a nevelőszülői hálózat, és nagyméretű – nem gyermekvédelmi célú – nevelőotthonok létesültek. A törvénykezés és a szemléletmód változása következtében a nevelőszülőknél élő gyermekek száma 1950-ben 58%-ra, 1960-ban 26%-ra csökkent.

A Csjt. eltörölte – az Alkotmánynak megfelelően – az „elhagyott gyermek” fogalmat és helyette bevezette „az állami gondozott gyermek” fogalmat és az állami gondozás

időtartamát kiterjesztette a gyermekek tizennyolc éves koráig. Az atyai hatalmat felváltotta a szülői felügyelet és az elhagyottság helyett a veszélyeztetett helyzetet vette figyelembe. A Csjt. fenntartotta az állami gyermekvédelem és az abból fakadó családjogi következmények különválasztását, hiszen csak az állami gondozás két joghatását deklarálta, így a szülői felügyelet szünetelését és az intézeti gyámságot. A gyámhatóság az állami gondozásról a 20/1969. (V. 13.) Korm. rendelet alapján döntött.

Az 1974. évi első Csjt. novella az állami gyermekvédelem alapvető intézkedését beemelte a Csjt.-be. Azonban a törvény a gyermekvédelem hatósági intézkedéseit csak keretjogszabályként rendezte, részletes szabályait külön kormányrendelet határozta meg. A Csjt. tartalmazta továbbá az állami gondoskodás hatósági intézkedéseinek a – szülői felügyeleti jogra, valamint a gyámságra – vonatkozó jogi hatását is.

Az 1986. évi Csjt. novella külön paragrafusokban rendezte a kiskorúakról való állami gondoskodás általános szabályait, illetve az 51/1986. (XI. 26.) MT rendelet a részletes szabályait. Az állami gondoskodás egyes elemei tehát fokozatosan épültek be a Csjt.-be, hiszen a második világháború után nem volt a gyermekvédelemnek törvényi szabályozása.

Tekintettel arra, hogy a veszélyeztetett gyermekek problémájának kezelését hatósági feladatnak tekintették, ezért a Csjt. a megelőző gyermekvédelmet is a gyámhatóság hatáskörébe utalta. Ugyanakkor a szociális ellátórendszer átalakulásával a hatósági intézkedések mellett megjelentek olyan ellátások is, amelyek a gyermekek családban nevelkedését segítik elő, mintegy megelőzve az onnan való kiemelésüket.

2.5 A gyermekek védelme és jogainak előmozdítása terén megvalósult reformok feltételei

A nyolcvanas évek végétől a hatósági gyermekvédelem helyett a szélesebb értelemben vett gyermekvédelem elfogadása került előtérbe. Egyre erősödött a családgondozás gondolata, és kezdtek újra megizmosodni a társadalmi szervezetek, alapítványok, valamint egyházi és polgári kezdeményezések is. Mindezen reformok oda vezettek, hogy az Egyezményvel összhangban meg lehetett fogalmazni a gyermekvédelem harmadik korszakát, amelynek alapgondolata, hogy a speciális hatósági beavatkozásra épülő gyermekvédelmi rendszert minden esetben előzze meg az önkéntes ellátásokra épülő gyermekjóléti rendszer.

Ennek érdekében a Gyvt. hatályon kívül helyezte a Csjt.-nek a „kiskorúakról való állami gondoskodás”-ra, valamint az intézeti gyámságra vonatkozó rendelkezéseit, és megteremtette a gyermekjóléti és gyermekvédelmi rendszer egymásra épülő, külön törvényben szabályozott rendszerét.

Az 1997. évi gyermekvédelmi törvény családi típusú nevelésre orientált rendszert alakított ki, amely a preventív és a családba való visszahelyező megoldásokat szabályozza és helyezi előtérbe. A hatósági gyermekvédelmet minden esetben meg kell előznie a rászoruló gyermekekre kiterjedő ellátórendszer működtetésének, amelynek igénybevétele önkéntes. Garanciális jelentősége van azon gyermeki jog érvényesülésének, miszerint ne lehessen gyermeket kizárólag anyagi okból a családjából kiemelni.

A Gyvt. által garantált gyermeki jogoknak megfelelő ellátórendszer kiépítése szükségessé tette egy egységes „**gyermekeink védelmében**” **elnevezésű nyilvántartási rendszer** kialakítását is, amely biztosítja a gyermek gondozásában a tervszerűséget, a partneri

együttműködést, a felelősség megosztását, továbbá lehetővé teszi a gyermekeket érintő döntések átlátható felülvizsgálatát.

A Gyvt. 2004. évi második, *illetve 2005. évi módosítása* – amely 2005. január, illetve 2006. január 1-jén lépett hatályba – körében a pénzbeli ellátások célzottabbá tétele, a hátrányos élethelyzetben levők fokozottabb támogatása, valamint a gyermeki jogok érvényesülése (testi fenyegetés tilalma, az ingyenes gyermekétkeztetés kiszélesítése, rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény bevezetése) határozható meg fő célként.

A *Gyvt.-t módosító 2006. évi CXVII. törvény* szerint kikerülnek a gyámhivatalok szintjére, valamint a hatásköri és illetékességi szabályokra vonatkozó rendelkezések, és ezeket a kérdéseket egy új Korm. rendelet (Gyár.) rendezi azóta. A gyermekvédelemre vonatkozó jogi szabályozást számos kormányrendelet, illetve miniszteri rendelet megalkotása teszi teljessé.

2.6. A gyermekek védelmének jelenlegi rendszere

A gyermekvédelemben két területet szokás megkülönböztetni: az általános és speciális gyermekvédelmet. Az általános gyermekvédelem fogalmába sorolható intézmények (család, önkormányzat, iskola stb.) a gyermek szociális, fizikai és mentális fejlődésének feltételeit teremtik meg és segítik elő. A speciális gyermekvédelem azt az intézményrendszert jelenti, amelynek feladata a gyermek fejlődésének folyamatában bekövetkezett problémák orvoslása, kezelése, korrekciója. A speciális gyermekvédelem tehát tulajdonképpen azonosítható a gyermekvédelmi gondoskodás (volt állami gondoskodás) rendszerével, amikor olyan beavatkozásra kerül sor, amely valamilyen módon a szülői felügyeleti jogokat is érinti. (Hanák Katalin: Társadalom és gyermekvédelem, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983., 15. o.)

Az Alkotmány kimondja, hogy a szülőket illeti meg az a jog, hogy a gyermeküknek adandó nevelést megválasszák, ugyanakkor az állam minden gyermeknek védelmet és gondoskodást nyújt. Az Alkotmány ugyan az államnak igen tág szabályozási lehetőséget ad a gyermekvédelmi rendszer kialakítására, ezt a lehetőséget azonban a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény korlátozza, meghatározva a rendszer elveire és elemeire vonatkozó alapvető szabályokat. Az Egyezmény ezért egy egységes rendszerben szabályozza a gyermekek támogatására és védelmére vonatkozó kötelezettségeket.

A gyermekvédelmi törvény jellemzői

A gyermekek védelméről szóló törvény a gyermekek sajátos jogaira és érdekeire tekintettel olyan rendszert vezet be, amely egyrészt különböző támogatásokkal és szolgáltatásokkal segíti a családot a gyermek felnevelésében, másrészt megfelelő támogatások és szolgáltatások nyújtásával védelmet biztosít a családból kiemelt gyermekek számára. A rendszer átalakítása érinti a gyermeki jogokat, továbbá az állam és az önkormányzatok közötti feladatmegosztást. Az európai fejlődés egyértelműen bizonyítja annak szükségességét, hogy a gyermekek számára fokozatosan épüljenek ki olyan törvényi garanciák, amelyek biztonságot, védelmet nyújtanak.

A törvény alapelvei:

- a gyermek nevelésére elsősorban a családja jogosult és köteles, melyhez segítséget nyújt az állam és az önkormányzat;
- a gyermek neveléséért további meghatározott felelősséget vállal az állam, a helyi önkormányzatok, az ellátószervek, személyek tekintetében;
- a rászoruló gyermek gondozásához, neveléséhez és társadalmi beilleszkedéséhez komplex, célzott, differenciált ellátást biztosít;

- új feladatmegosztást alakít ki az állam és az önkormányzatok között, bővítve az önkormányzatok lehetőségeit a gyermekek védelmével kapcsolatos feladatok megvalósításában, növelve felelősségüket a helyi ellátórendszer kialakításában;
- a család életébe történő hatósági beavatkozás kizárólag akkor engedhető meg, ha az a gyermek érdekében elkerülhetetlen;
- a kialakított struktúra illeszkedik a helyi önkormányzatok jelenlegi feladat- és hatásköréhez;
- a gyermekek személyi és vagyoni érdekvédelmét, a gyámügyi szakfeladatok ellátását a gyámhivatalok biztosítják.

A gyermekek védelmének rendszerében fontos feladatokat látnak el az egészségügyi és szociális intézmények (háziorvosi, védőnői, családsegítő szolgálat stb.), valamint más ágazatokhoz tartozó szervek, különösen nevelési-oktatási intézmények, a bíróság, a rendőrség, az ügyészség. E szerveknek a gyermek érdekében szorosan együtt kell működniük.

A települési önkormányzatok ellátási felelőssége nem csökken. A hatósági munkamegosztás a jegyző és a gyámhivatal között történik. A hivatalos gyám felel a gyermek gondozásáért.

Új elem volt a családba fogadás intézményének vissza hozatala. A szabályozása a gyermekvédelmi törvényben, mint gondoskodási forma jelenik meg a szülő szülői felügyeletének átmeneti szünetelésével párhuzamosan.

2.7. Decentralizációhoz kapcsolódó rendelkezések

A gyermekvédelmi rendszer működtetése állami és önkormányzati feladat.

A gyermekek védelmével kapcsolatos tevékenység azon köre, amelyet jogszabály nem utal kizárólagosan állami szerv hatáskörébe (vagyis a javítóintézeteken és a pártfogói felügyeleten kívül minden egyéb), vállalkozás keretében is ellátható, ami azért is célszerű, mert ez versenyhelyzetet teremt a zömmel állami, önkormányzati fenntartású intézmények számára. A civil szféra (egyházi és nonprofit szervezetek, alapítványok, egyesületek) által működtetett intézményekre a szociális vállalkozásokra vonatkozó rendelkezések szakmai követelményei irányadóak.

A Gyvt. a gyermekek védelmének rendszerét a 14. § (1), (2), (3) bekezdésében, továbbá a 15. § (1), (2), (3), (4) bekezdésében fogalmazza meg.

A gyermekek védelmét pénzbeni, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások, valamint e törvényben meghatározott hatósági intézkedések biztosítják.

Nevelőszülői hálózatot működtet a fővárosi és valamennyi megyei önkormányzat és néhány civil szervezet. Jelenleg 25 önkormányzati és 12 egyházi vagy civil fenntartású nevelőszülői hálózat működik. A nevelőszülők száma és a hozzájuk elhelyezett gyermekek száma is minden évben emelkedik, így a családból kiemelt, gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek mintegy 52%-a él nevelőszülőnél. A mintegy 5500 nevelőszülőnél 9838 gyermek és 2018 utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt é 2009-ben.

A nevelőszülői hálózatként működő SOS gyermekfalvakban és ifjúsági házakban jelenleg mintegy 220 gyermek és fiatal felnőtt gondozását és utógondozói ellátását biztosítják.

(Jogszabályok: Gyvt. 52–66/P. §, Nevr. 2–17. §, Szm. 74–155. §)

2.8. A családok és a kiskorúak jogai és kötelességei

Gyermeki jogok a gyermekvédelmi törvényben

A családban nevelkedés joga

A törvény kifejezésre juttatja a gyermeknek azt a jogát, hogy megfelelő testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséről, jólétéről elsősorban *családja* gondoskodjon az állam és az önkormányzat által biztosított *támogatások segítségével* [Gyvt. 2. § (2)–(3) bek.]. A *gyermek jólétéhez* igazodó ellátáson a gyermek fejlődését lehetővé tevő életszínvonal biztosítását is érteni kell, amely a gyermek életkorához, egészségi állapotához, fejlettségi szintjéhez igazodik. A gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, jólétét biztosító saját családi környezetben történő nevelkedéshez [Gyvt. 6. § (1) bek.].

A gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a *saját családjában történő nevelkedéshez*, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez [Gyvt. 6. § (2) bek.].

A Gyvt. a gyermeki jogok felsorolásakor első helyre a gyermek családban történő felneveléséhez való jogot rögzíti. A Gyvt. 14. § (1) bekezdése határozza meg a gyermekvédelem feladatait: a gyermek családban történő nevelésének elősegítését, veszélyeztetettségének megelőzését és megszüntetését, továbbá a szülői és más hozzátartozói gondoskodásból kikerült gyermek helyettesítő védelmének biztosítását. E feladatok végrehajtásához szükséges ellátórendszer épít ki (pénzbeli, természetbeni, személyes gondoskodást nyújtó alap- és szakellátások, hatósági intézkedések).

A Gyermekjogi Egyezmény 18. cikke szerint a felelősség a gyermek neveléséért, fejlődésének biztosításáért elsősorban a szülőkre, törvényes képviselőkre hárul.

A fogyatékos gyermek fokozott védelme

A *fogyatékos*, tartósan beteg gyermeknek joga van a fejlődését és személyisége kibontakozását segítő különleges ellátáshoz [Gyvt. 6. § (3) bek.]

A Gyvt. 41. §-a a gyermekek *napközbeni ellátása* során a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését biztosítja. Megszervezi a gyermekek számára e napközbeni ellátásokat akkor, ha a szülők, nevelők, gondozók munkavégzésük, betegségük, vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni.

A *családi napközi* is lehetőséget ad a fogyatékos gyermek számára, hogy sajátos szükségleteihez igazodó ellátásban részesüljön.

A napközbeni ellátás a *családban nevelkedő* gyermekek számára biztosítja az életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést, étkeztetést és foglalkoztatást.

A napközbeni ellátás megilleti a fogyatékos gyermekeket is, de a fentiekén kívül egészségi állapotuknak megfelelő többletellátást is biztosítani kell számukra.

A *fogyatékos gyermek* napközbeni ellátása *házi gyermekfelügyelet* keretében is megoldható, ha a gyermek állandó- vagy időszakos ellátása nappali intézményben nem biztosítható. Ezekben az esetekben a szülő (törvényes képviselő) otthonában látja el a gondozó a gyermekkel kapcsolatos feladatokat.

A gyermek védelme a bántalmazás és elhanyagolás ellen

A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a *fejlődésére ártalmas* környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek ellen védelemben részesüljön. A

gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal –, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez.

Az *Egyezmény 19. cikke* tartalmazza az állam számára szóló kötelezettségeket, a gyermek különleges védelmét a bántalmazás és elhanyagolás bármilyen formája ellen.

A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal –, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.

A gyermekvédelmi törvénynek azt az értékrendet kell közvetítenie, hogy nem csupán a kegyetlen, embertelen, megalázó testi fenyegetés, hanem a testi fenyegetés önmagában tilalmazott, vagyis a gyermek nem vethető alá testi és érzelmi fenyegetésnek, fenyegetettségnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak, illetve büntetésnek.

A gyermekeket megillető helyettesítő védelem

Az *Egyezmény 20. cikke* az alábbiak szerint foglalkozik a gyermeket megillető helyettesítő védelemmel:

1. „Minden olyan gyermeknek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetében, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére.

2. Az *Egyezményben* részes államok hazai jogszabályaiknak megfelelően intézkednek helyettesítő védelem iránt az ilyen gyermekek számára.”

A *helyettes szülői jogviszony* a működtető és a helyettes szülők között, a gyermek átmeneti gondozása, nevelése céljából – jogokat és kötelezettségeket tartalmazó – írásba foglalt megállapodás alapján létrejövő jogviszony.

A helyettes szülő gondozási, nevelési feladatának ellátásáért a helyettes szülői jogviszony létrehozására irányuló megállapodásban meghatározott, a nevelőszülővel azonos mértékű díjazásra jogosult.

A helyettes szülői jogviszony fennállása alatt a helyettes szülő együttműködik a működtetővel, a települési önkormányzat jegyzőjével, a gyermekjóléti szolgálattal, a gyermek törvényes képviselőjével, továbbá a helyettes szülő tevékenységét ellenőrző gyámhivatallal.

A helyettes szülő – a működtető hozzájárulásával – nevelő-szülői feladatot vagy a gyermekek napközbeni ellátását biztosító feladatokat is végezhet. [Gyvt. 66/P. § (1), (2), (4) bek.]. A helyettes szülők, nevelőszülők, a családi napközit működtetők képzésének szakmai és vizsgakövetelményeit a 29/2003. (V. 20.) ESzCsM rendelet tartalmazza.

A helyettes szülő saját gyermekeit is beszámítva legfeljebb 5 gyermek gondozását láthatja el. Nevelési, gondozási feladatait a gyermekjóléti szolgálat szakmai tanácsadással segíti.

Az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága 77/33. számú *Ajánlásában* a helyettesítő védelem hazai szabályozásához nyújt segítséget.

Az *Ajánlás* fontosnak tartja az ún. *alapos eljárást*, ami megfelel a nemzetközi gyakorlatban a „fair eljárásnak”, és azt jelenti, hogy a kiemelésre csak meghatározott célok érdekében kerülhet sor és a gyermek elhelyezése előtt meg kell hallgatni egy multidiszciplináris szakértői csoport véleményét.

Kiemelendő az *Ajánlás* szövegéből a gyermek *jövőbeni környezetének megtervezése*. Ez a módszer átalakította Nyugat-Európa gyermekvédelmét. Cél a gyermeket gondozók körülményeinek megteremtése, mert a gyermek érdeke a stabil és nyugodt környezet biztosítása. Az átmeneti helyettesítő gondozás mielőbbi megszüntetése érdekében (a Gyvt. erre 30 napot biztosít) a gyermeket vissza kell helyezni családjába, másodlagos

megoldásként örökbefogadó családba, vagy más tartós nevelésbe kell elhelyezni. A terv készítésénél figyelembe veendő a családi körülmények, a szülői magatartás, a gyermek személyisége stb. A Gyvt. *egyéni elhelyezési terv*ként szabályozza fentieket, amely több szerv együttes közreműködésével készül, és amely garantálja a döntés megfelelő szakmaiságát is. **Az Ajánlás a nevelőszülői gondozást tartja a családon kívüli elhelyezések közül a legmegfelelőbbnek.** A bentlakásos intézményeknek is biztosítaniuk kell a családias jellegét.

A gyermekek elhelyezésével kapcsolatos döntések időszakos felülvizsgálatát az Egyezmény 25. cikkében foglaltaknak megfelelően a Gyvt. is garantálja, amikor kimondja, hogy *évente felül kell vizsgálni* az átmeneti és tartós nevelésbe vétel esetén az elhelyezési terveket.

A Gyvt. megfogalmazása szerint a gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket *kizárólag anyagi okból* fennálló veszélyeztetettség miatt nem szabad családjától elválasztani [Gyvt. 7. § (1) bek.].

A gyermeknek joga van – örökbefogadó családban vagy más, családot pótló ellátás formájában – a szülő vagy más hozzátartozói gondoskodást *helyettesítő védelemhez* [Gyvt. 7. § (2) bek.].

A gyermek helyettesítő védelme során tiszteletben kell tartani *lelkiismereti és vallásszabadságát*, továbbá figyelemmel kell lenni nemzetiségi, etnikai és kulturális hovatartozására [Gyvt. 7. § (3) bek.]

A szülő joga és kötelessége

A Gyvt. 12. §-a a szülő jogairól és kötelességeiről, a 13. §-a az átmeneti nevelésben lévő gyermek szülőjének jogairól és kötelezettségeiről szól.

A gyermek szülője jogosult és köteles arra, hogy gyermekét családban gondozza, nevelje és a gyermeke testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételeket – különösen a lakhatást, étkezést, ruházattal való ellátást –, valamint az oktatásához és az egészségügyi ellátásához való hozzájutást biztosítsa. Jogosult arra, hogy a gyermeke nevelkedését segítő ellátásokról tájékoztatást, neveléséhez segítséget kapjon. Ha törvény másként nem rendelkezik – jogosult és köteles gyermekét annak személyi és vagyoni ügyeiben képviselni.

A gyermek szülője köteles:

- gyermekével együttműködni, és emberi méltóságát a 6. § (5) bekezdése szerint tiszteletben tartani;
- gyermekét az őt érintő kérdésekről tájékoztatni, véleményét figyelembe venni;
- gyermekének jogai gyakorlásához iránymutatást, tanácsot és segítséget adni;
- gyermeke jogainak érvényesítése érdekében a szükséges intézkedéseket megtenni;
- a gyermeke ellátásában közreműködő személyekkel és szervezetekkel, továbbá a hatóságokkal együttműködni.

Az átmeneti nevelésbe vett gyermek szülője jogosult arra, hogy

- a gyermeke gondozójától, gyámjától, hivatásos gyámjától a gyermeke elhelyezéséről, neveléséről, fejlődéséről rendszeres tájékoztatást kapjon;
- a gyámhivaltól gyermeke gondozási helyének megváltoztatását kérje;
- a gyermeke családba történő visszahelyezése érdekében a települési önkormányzattól – a nevelésbe vétel okának elhárításához, a körülmények rendezéséhez, a gyermeke családba való visszailleszkedéséhez – segítséget kapjon;

- a Csjt.-nek megfelelően a gyermeke sorsát érintő lényeges kérdésekben – a gyermeke nevének meghatározásáról, illetve megváltoztatásáról, tartózkodási helyének kijelöléséről, iskolájának, valamint életpályájának megválasztásáról – meghallgassák.
- Jogosult az átmeneti nevelésbe vett gyermek szülője:
 - a gyermeke gondozását ellátó személyekkel, intézményekkel – a nevelés érdekében – együttműködni;
 - gyermekével – törvényben meghatározott módon – kapcsolatot tartani.
- Köteles az átmeneti nevelésbe vett gyermek szülője:
 - minden tőle elvárhatót megtenni gyermeke családba történő visszahelyezéséért;
 - tiszteletben tartani a nevelőszülő családját és otthonát, az intézményben dolgozó személyeket, valamint köteles betartani az intézmény rendjét;
 - gyermeke ellátásáért gondozási díjat fizetni.

A gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek jogai, kötelességei

Az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett (ideiglenes hatályalelhelyezett) gyermek joga különösen, hogy életkorához, egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodóan

- állandóságot, érzelmi biztonságot nyújtó teljes körű ellátásban, gondozásban, – nemzetiségi, etnikai és vallási hovatartozását figyelembe vevő – megfelelő nevelésben, oktatásban részesüljön;
- gondozási helyének megváltoztatását, gyermekével vagy testvéreivel való együttes elhelyezését kezdeményezze;
- felzárkóztató, tehetségfejlesztő programokon és érdeklődésének megfelelő szabadidős foglalkozásokon vegyen részt;
- vallási vagy lelkiismereti meggyőződését szabadon megválassza, kinyilvánítsa és gyakorolja, valamint hit- és vallásoktatásban vegyen részt;
- véleményt nyilvánítson a részére biztosított nevelésről, oktatásról, ellátásról, a személyét érintő kérdésekben meghallgassák, tájékoztassák;
- érdekei képviselőjére gyermekönkormányzat létrehozását kezdeményezze;
- támogatást kapjon gondozójától, törvényes képviselőjétől családi környezetébe való visszatéréséhez;
- családi környezetébe való visszatérését kezdeményezze;
- személyes kapcsolatait ápolhassa;
- a személyes tulajdon szokásos tárgyaihoz fűződő jogait gyakorolhassa;
- utógondozásban részesüljön. [Gyvt. 9. § (1) bek.]

Ha a személyes kapcsolat ápolása szerinti jog gyakorlása a gyermek személyiségfejlődését hátrányosan befolyásolja, a szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult közeli hozzátartozó kapcsolattartási joga az e törvényben foglaltak szerint korlátozható, megvonható vagy szüneteltethető.

Fokozott védelemben kell részesíteni a speciális gyermekotthonban vagy gyermekotthon speciális csoportjában elhelyezett gyermeket – helyzetére való tekintettel.

Szintén fokozott védelemben kell részesíteni a speciális gyermekotthonban elhelyezett gyermeket, akinek:

- egészségügyi ellátására, személyisége korrekciójához szükséges terápiára az állapotának megfelelő és a többi gyermek biztonságát védő módon, továbbá
- gondozása és nevelése során jogait, személyes szabadságát korlátozó intézkedés alkalmazására csak feltétlenül indokolt esetben, önmaga vagy mások veszélyeztetése esetén kerülhet sor.

- A Gyvt. 10. § (1), (2) bekezdése szabályozza a **gyermek kötelességét** a tekintetben, hogy
 - gondozása és nevelése érdekében szülőjével vagy más törvényes képviselőjével, gondozójával együttműködjön,
 - képességeinek megfelelően tegyen eleget tanulmányi kötelezettségének;
 - tartózkodjék az egészségét károsító életmód gyakorlásától és az egészségét károsító szerek használatától.

A gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátást biztosító intézmények házirendje – e törvényben meghatározott keretek között – a gyermek életkorához, egészségi állapotához, fejlettségi szintjéhez igazodva állapítja meg a gyermekek jogai gyakorlásának és kötelességei teljesítésének szabályait.

A speciális gyermekotthonban vagy gyermekotthon speciális csoportjában elhelyezett gyermeket – helyzetére való tekintettel – fokozott védelemben kell részesíteni.

A speciális gyermekotthonban elhelyezett gyermek:

- egészségügyi ellátására, személyisége korrekciójához szükséges terápiára az állapotának megfelelő és a többi gyermek biztonságát védő módon, továbbá
- gondozása és nevelése során jogait, személyes szabadságát korlátozó intézkedés alkalmazására csak feltétlenül indokolt esetben, önmaga vagy mások veszélyeztetése esetén kerülhet sor. [Gyvt. 9. § (3), (4) bek. a), b) pont]

A családjából kiemelt gyermek számára is garantálni kell az ellátások igénybevételének lehetőségét, az ismeretek széles körű megszerzését. A *panaszjog biztosítása* garanciát jelent az esetleges érdeksértő intézkedések elkerülése, illetve megszüntetése terén.

Gyermeki jogok védelmének garanciái

A *gyermeki jogok védelme* minden olyan természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyermek nevelésével, oktatásával, ellátásával, ügyeinek intézésével foglalkozik [Gyvt. 11. § (1) bek.].

A betegjogi, ellátottjogi, gyermekjogi képviselő

A 2002. évi IX. törvény módosította a gyermekvédelmi törvényt, melynek során a gyermeki jogok az Egyezményből szélesebb körben kerülnek be a Gyvt.-be és nyernek megfogalmazást a gyermek védelmének garanciái. Ekkor kerül sor a gyermekjogi képviselők feladatának törvényi szabályozására is. [Gyvt. 11/A. § (1)–(7) bek.] 2004-től a gyermekjogi képviselő ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek törvényben meghatározott védelmét, segíti a gyermeket jogai megismerésében, valamint azok érvényesítésében.

Az egészségügyi és szociális szolgáltatásokat, valamint a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermekek jogainak érvényesítését és védelmét szolgáló önálló országos egységes betegjogi ellátott jogi és gyermekjogi képviselői intézményrendszer megteremtése érdekében a Kormány 2234/2003. (X. 1.) Korm. határozattal létrehozta a Betegjogi, Ellátottjogi és Gyermekjogi Közalapítványt.

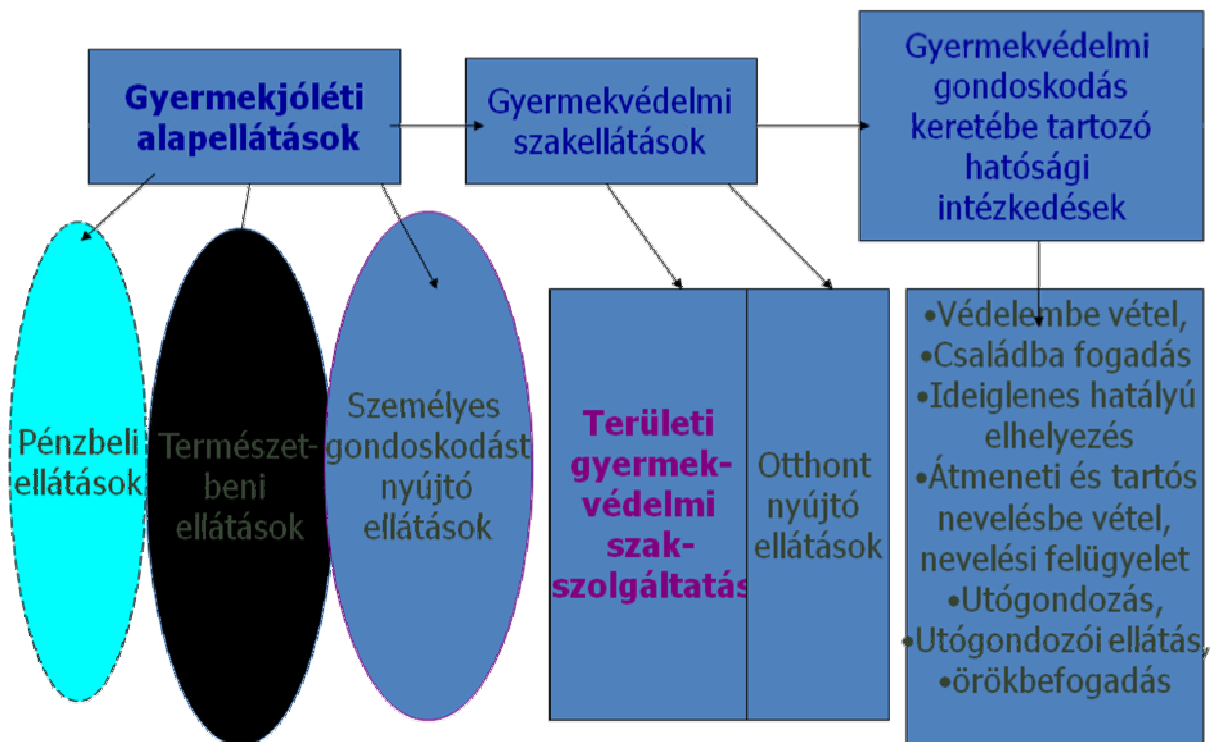
A gyermekjogi képviselő működési területe minden olyan szolgáltató, ahol a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermekekkel foglalkoznak, így többek között a gyermekjóléti szolgálat, a területi gyermekvédelmi szakszolgálat, a nevelőszülői hálózat, a gyermekotthon.

3

Politikai keret

3.1 Szereplők: feladatok, küldetések, eljárások

A gyermekvédelmi rendszer



A részletesen magyarázó organigrammot a No.5. Melléklet tartalmazza.¹

A gyermekvédelmi rendszer

célja a gyermekek testi, érzelmi és értelmi fejlődésének biztosítása családon belül vagy azon kívül;

eszközei a gyermekekre ható veszélyeztető tényezők természete és súlyossága szerint differenciált, a családok funkcióit támogató, kiegészítő vagy azokat helyettesítő ellátások és hatósági intézkedések;

működési módja: egymást feltételező együttműködés, egymásra épülés.

A gyermekvédelem rendszere az alábbi pillérekre épül:

- alapellátások,
- szakellátások,
- hatósági intézkedések (gyermekvédelmi gondoskodás)

a) Az alapellátás célja, hogy a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, jólétét, és családban történő nevelését elősegítse. Az alapellátás a megelőzésre irányul, célja,

¹ Mindkettőt Gyenis Gabriella készítette.

hogy a gyermek veszélyeztető körülményektől mentesen, saját családjában nevelkedhessen.

Az alapellátás pénzbeli- természetbeni, illetve személyes gondoskodást nyújtó ellátás formájában valósulhat meg. Az alapellátások biztosítása a települési önkormányzat által ellátandó feladat. Az alapellátás keretében nyújtott személyes gondoskodást – lehetőség szerint – a jogosult lakóhelyéhez (tartózkodási helyéhez) legközelebb eső ellátást nyújtó intézményben (vagy személynél) kell biztosítani.

b) A szakellátás célja elsősorban a családjából (bármely okból) kikerült gyermek, helyettesítő védelmének biztosítása. A szakellátások mindig személyes gondoskodást nyújtó ellátások. A szakellátások biztosítása a megyei/fővárosi önkormányzatok, megyei jogú városok kötelező feladata.

c) A gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó hatósági intézkedés(ek)e)t a települési önkormányzat jegyzője, illetve a gyámhivatal végez, ha a szülő nem teszi meg a gyermek érdekében szükséges intézkedéseket, azok megtételéhez nem járul hozzá, vagy egyébként akadályozza, hogy a gyermek a körülményeinek megfelelő gyermekjóléti, illetve más alapellátást igénybe vegye.

A hatósági intézkedések kiválasztásánál figyelembe kell venni:

a veszélyeztetettség jellegét és okait,

a gyermek személyiségét és családi körülményeit,

az intézkedés várható hatásait,

valamint a gyermeknek a saját családjában történő nevelkedéséhez fűződő jogát.

A gyermekvédelmi rendszer részét képezi a bíróság által javítóintézeti nevelésre utalt, illetve oda előzetes letartóztatásba helyezett fiatalok intézeti ellátása, továbbá a fiatalok pártfogó felügyelete azzal, hogy mindkét feladatról külön törvény rendelkezik. A hivatásos pártfogók pártfogó tevékenységüket az ügyész, a bíróság és a büntetés-végrehajtási bíró határozata alapján látják el közvetlenül.

Alapellátások

Pénzbeli ellátások

Pénzbeli és természetbeni ellátások:

a) a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény,

b) a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás,

c) óvodáztatási támogatás

d) a gyermektartásdíj megelőlegezése,

e) az otthonteremtési támogatás,

f) a kiegészítő gyermekvédelmi támogatás.

a) *A rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény* célja a szociálisan hátrányos helyzetben lévő családok anyagi támogatása, és ezzel annak elősegítése, hogy a gyermek családi környezetben nevelkedjen.

b) *Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásra* jogosult, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek gyámjával rendelt hozzátartozó.

c) *Óvodáztatási támogatásban* nyújt a települési önkormányzat jegyzője annak a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermeknek a szülője részére, aki a három-, illetve négyéves gyermekét beíratta az óvodába, továbbá gondoskodik gyermeke rendszeres óvodába járatásáról, és akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultsága fennáll.

d) A *gyermektartásdíj megelőlegezésének* akkor van helye, ha a bíróság a tartásdíjat jogerős határozatában már megállapította és gyermektartásdíj összegének behajtása átmenetileg lehetetlen, továbbá a gyermeket gondozó szülő vagy más törvényes képviselő nem képes a gyermek részére a szükséges tartást nyújtani, feltéve, hogy a családban az egy főre jutó havi átlagjövedelem nem éri el az öregségi nyugdíj legkisebb összegének kétszeresét.

d) Az *otthonteremtési támogatás* célja, hogy az átmeneti vagy tartós nevelésből kikerült fiatal felnőtt lakáshoz jutását, tartós lakhatásának megoldását elősegítse.

f) *Kiegészítő gyermekvédelmi támogatást* állapít meg a képviselőtestület, ha a gyermeket gondozó család időszakosan létfenntartási gondokkal küzd, vagy létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került.

Természetben nyújtott ellátások

A rendkívüli gyermekvédelmi támogatás a képviselőtestület döntése alapján természetbeni ellátás formájában is adható – különösen a jegyző által védelembe vett gyermek számára.

Személyes gondoskodást nyújtó ellátások

A személyes gondoskodást nyújtó ellátások formáiról, azok igénybevételéről, valamint a fizetendő térítési díjakról a képviselőtestület rendeletet alkot. A személyes gondoskodást az önkormányzatok, az önkormányzattal kötött szerződés alapján természetes személyek, jogi személyek, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezetek (együtt: nem állami szervek) biztosítják.

A személyes gondoskodás igénybevétele önkéntes. Ha a gyermek védelme azért nem biztosított, mert az ellátást (önként) nem vette igénybe, a törvény az ellátás kötelező igénybe vételét rendeli el.

A személyes gondoskodást nyújtó ellátás igénybevételét

- a helyi önkormányzat képviselőtestületének határozata,
- a települési önkormányzat jegyzőjének vagy a gyámhivatalnak a határozata,
- az átmeneti gondozást nyújtó intézmény vezetőjének az intézkedése alapozza meg.

A személyes gondoskodás feltételeiről (az ellátás tartamáról, a hozzátartozói kapcsolattartásról, a látogatás rendjéről, az intézmény házirendjéről, a jogosult érdekeit képviselő fórumról, a gondozási díjról) a kérelmezőt tájékoztatni kell.

Az ellátás megszűnik a határozott idő elteltével, illetve a jogosultsági feltételek megszűnésével. Az önkéntesen igénybe vett ellátás esetén a megszüntetést a jogosult, illetve törvényes képviselője kezdeményezheti.

a) Gyermekjóléti szolgáltatás

A gyermekjóléti szolgáltatás olyan a gyermek érdekeit védő speciális személyes szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával a gyermek:

- testi és lelki egészségét,
- családban történő nevelkedését,
- veszélyeztetettségének megelőzését, illetve
- a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését szolgálja.

Az önkormányzatok gyermekjóléti feladataik ellátása során a családsegítő szolgálat, és egészségügyi, illetve közoktatási intézmények önálló intézményegységei mellett elsősorban a gyermekjóléti szolgálatra támaszkodhatnak.

A gyermekjóléti szolgálat - szervezési, szolgáltatási és gondozási feladatokat végez, így főként:

- figyelemmel kíséri a településen élő gyermekek szociális helyzetét, veszélyeztetettségét,
- meghallgatja a gyermek panaszát és annak orvoslása érdekében megteszi a szükséges intézkedéseket,
- elkészíti a védelembe vett gyermek gondozási-nevelési tervét,
- segíti a nevelési-oktatási intézmény gyermekvédelmi feladatának ellátását,
- a területi gyermekvédelmi szakszolgálat felkérésére vizsgálja az örökbe fogadni szándékozók körülményeit,
- biztosítja a gyermekjogi képviselő munkavégzéséhez szükséges helységeket.

A települési önkormányzat, amelynek területén negyvenezernél több állandó lakos él (valamint a megyei jogú város) köteles gyermekjóléti központot működtetni. A gyermekjóléti központ az általános szolgáltatási feladatain túl egyéni és csoportos speciális szolgáltatásokat, programokat nyújt, így különösen:

- utcai és lakótelepi szociális munkát,
- kapcsolattartási ügyeletet,
- kórházi szociális munkát,
- készenléti szolgálatot biztosít.

A gyermekjóléti szolgálat tevékenysége során az egyéni esetkezelés, pár- és család konzultáció, csoportfoglalkozás és a konfliktus kezelés módszereit alkalmazza. A családokkal való munka során elsődleges szempont, hogy a kliens, a családban élő gyermek/ek.

Feladat a gyermekek érdekeinek és jogainak érvényesítése. Annak elősegítése, hogy a gyermekek családjuk körében nevelkedjenek, megfelelő testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődésük, családjuk körében biztosított legyen. Fontos emellett az alapellátás keretein belül a veszélyeztetettség megelőzése, feltárása, megszüntetése.

A veszélyeztetettség felderítésének egyik feltétele az ellátási területen élő népesség életkörülményeiről, problémáiról való ismeretek birtoklása. A gyermekek problémáit, lehetőségeit, szocializációját összefoglaló ismeretanyag segítségével meghatározható a cselekvési terv, mely a gyermekek egészséges fejlődését biztosító beavatkozási mód meghatározását szolgálja.

A gyermekek veszélyeztetettségeinek okai

- Anyagi (megélhetési, lakhatással összefüggő, stb.)
- Gyermeknevelési problémák
- Gyermekintézménybe való beilleszkedési nehézség
- Magatartászavar, teljesítményzavar
- Családi konfliktus (szülők egymás közti, szülők-gyermek közti)
- Szülők vagy család életvitele
- Szülői elhanyagolás
- Családon belüli bántalmazás (fizikai, szexuális, lelki)
- Fogyatékoság, retardáció
- Szenvedélybetegségek

A kliensek körében leggyakrabban jelentkező problémák a családon belüli konfliktusokból erednek. Természetesen e problémák nem önmagukban jelentkeznek, gyakran kapcsolódik hozzájuk anyagi probléma. A diszfunkcionálisan működő családra visszavezethető a gyermeknél jelentkező magatartás vagy teljesítményzavar.

Ennél a problémakörnél leginkább azok az esetek emelhetők ki, ahol egyszülős családban nevelkedik a gyermek, vagy a szülő élettársi kapcsolatban él és a gyermek nem tudja elfogadni az új személyt. A szülők nem megfelelő nevelési módszerei, (keretek, szabályok, elvárások hiánya,) a serdülő- korban oda vezetnek, hogy a szülő, a gyermek öntörvényű viselkedését nem tudja kontrollálni, tehetatlenné válik.

A szolgálatok által gondozott családok életvitelére vonatkozóan az egyik legnagyobb probléma a szülők alkohol fogyasztása. A szülők alkohol fogyasztásával összefüggésben súlyos gondot jelentenek az alkoholos állapotban elkövetett bántalmazások, a családon belüli erőszak, melyeknek gyakran közvetlen áldozatai a gyermekek.

A fizikai bántalmazás szempontjából a legkiszolgáltatottabbak és legveszélyeztetettebbek a 0-3 éves korú gyermekek. Náluk általában a fizikai jelek (megrázott gyermek szindróma, bevérzések, ütés- és szorítás nyomok, stb.), valamint a viselkedésbeli jelek (megvert gyermek szindróma) utalnak a bántalmazásra.

A családon belüli erőszak miatt szülői, intézményi, (klinika, gyermekjóléti szolgálat, hatósági, (gyámhivatal) feljelentést követően sokszor előfordul, hogy a gyermekek családjukból kiemelésre kerülnek. További nevelésük átmeneti gondozás, átmeneti nevelés, családba fogadás formájában, anyaothonban az édesanyjával együtt válik biztosítottá.

Azonban a családban előforduló agresszió túl egyre kiemelkedőbb számot mutatnak azok az esetek, amelyekben a gyermek elhanyagolása (érzelmi, testi) jelenik meg.

Egyre gyakoribbak a klienskörben az elvált vagy különélő szülők esetében, a le nem zárt érzelmi kapcsolatból adódó konfliktusok, melyek leggyakrabban a gyermek és a különélő fél közti akadozó kapcsolattartásban mutatkozik meg.

Jellemző, hogy a családok nagy része alkalmi munkából illetve a gyermekek után járó támogatásokból tartja fenn magát. A munkanélküliek száma jellemzően magas tendenciát mutat, így a rendszeres szociális segélyben részesülők aránya is nagy.

A gondozott családok nagy részének gazdasági aktivitására az alábbi jellemzők érvényesek:

- Munkanélküliek száma magas és folyamatos emelkedést mutat.
- A családok jelentős részénél a csökkent munkaképesség figyelhető meg.
- A családok nagy részénél általános az alacsony iskolázottság, ezért munkavállalásuk során az alkalmi munkavállalás vált jellemző tendenciává.
- A munkavállalók nagy része minimálbérért dolgozik, vagy fekete munkavállalóként esik a bejelentett munkával járó előnyöktől.

Mivel rendszeres jövedelemmel nem rendelkeznek, többségüknél egyenesen következik a közüzemi tartozások halmozása, hiszen a rendelkezésre álló jövedelmeik elsősorban a létfenntartás finanszírozását biztosítják.

Az anyagi (megélhetési, lakhatási) problémák szakmai szempontból is súlyos gondot jelentenek a gyermekjóléti szolgálat családgondozói számára, mivel amíg egy családnak nincs biztosítva a fizikai létbiztonsága, addig illúzió elvárni tőlük, hogy a magasabb szintű szükségletek kielégítésére tegyenek erőfeszítéseket (pl. gyermeknevelési problémákról beszélni úgy, hogy nincs mit enni, vagy nem tudnak fűteni).

A gyermekek elhanyagolása folyamatosan jelentkező probléma. Elsősorban a legrosszabb társadalmi helyzetű családoknál jelentkezik, de vannak olyan érzelmileg, fizikailag elhanyagolt gyermekek is, akiknek szülei értelmiségi pályán dolgoznak, s jövedelmi helyzetüket tekintve is a felső-középosztályba sorolhatók.

Ez utóbbi esetekben az elhanyagolás a szülő/szülők életvitelével, illetve alkohol-problémájával, gyógyszerfüggőségével van összefüggésben.

A szenvedélybetegségek közül az alkohol-betegség az, amely jelentős számban jellemző országosan, és érinti a gyermekjóléti szolgálat klienskörét.

A gyógyszerfüggőség elsősorban a női kliensek között fordul elő, itt nagyon magas a látencia.

A felnőtt betegek motivátlansága, betegség belátási képességének hiánya komoly nehézséget jelent a kezelésbe irányítás során, mivel a kezelés igénybevétele önkéntes, jelen jogi szabályozás szerint a kényszergyógykezelés nem alkalmazható.

Gyermekjóléti szolgálat lehetséges szerepei

A családgondozáson túl legjelentősebb feladat a prevenciós munka, mely több szinten is megvalósulhat:

- A *primer prevenció célja* megelőzni, hogy a gyermek bűncselekmény, bántalmazás áldozatává váljon. Enyhíteni kell a veszélyeztető körülményeket, csökkenteni azok hatását, megelőzni az új esetek előfordulását.
- A *másodlagos vagy szekunder prevenció* célja, hogy az elkerülhetetlenül előforduló zavarok, rendellenességek, ártalmak, veszélyeztető körülmények időtartalmát csökkentse. E tekintetben kiemelkedően fontos az észlelő és jelzőrendszer működtetése, a társintézményekkel való együttműködés megszervezése, esetmegbeszélések tartása. Ide sorolható gyermekjóléti tevékenység a veszélyeztetett gyermek családjával végzett családgondozási munka is, a gyermek problémáinak rendezése és a családban jelentkező működési zavarok ellensúlyozása érdekében. A jelzőrendszer segítségével, megfelelő reklámmal, szabadidős programok szervezésével ismertté és elérhetővé kell válnia a szolgáltatásnak, hogy mindenki közvetlenül fordulhasson szakemberekhez, mielőtt a felmerült gondok veszélyeztetettséget idéznének elő.
- A *harmadlagos prevenció* a rehabilitációt, reintegrációt foglalja magába. Azaz a visszatérés lehetőségét a normál életbe, hogy a múltbéli események lehetőség szerint minél kevésbé akadályozzák a fiatalok beilleszkedésben

b) Gyermekek átmeneti gondozása

A gyermek átmeneti gondozását kell biztosítani (a szülő vagy törvényes képviselő kérelmére vagy bejegyzésével), ha a szülő a gyermek nevelését a családban – valamely okból – nem tudja megoldani. Az átmeneti gondozás keretében a gyermek teljes körű ellátásáról (étkezés, ruházat, lakhatás, gondozás, nevelés) kell gondoskodni. Az átmeneti gondozás az alapjául szolgáló ok fennállásáig, de legfeljebb 12 hónapig tart.

Az átmeneti gondozás történhet

- helyettes szülő saját háztartásában (legfeljebb 5 gyermek – saját gyermekekkel együtt),
- gyermekek átmeneti otthonában (ha gyermek átmenetileg ellátás és felügyelet nélkül marad; gyermekotthonban: 12-40, lakásotthonban legfeljebb: 12 gyermek),
- családok átmeneti otthonában (ha a szülő és a gyermek lakhatása nem biztosított, és emiatt a gyermeket el kellene választani szülőjétől; 12-40 fő együttesen.)

Nevelőszülői ellátás

A Gyvt. tehát azokat az alapvető jogokat és kötelezettségeket rendezi, amelyek tartalommal töltik meg a helyettes szülői és nevelőszülői jogviszonyt, így különös figyelemmel a nevelőszülői jogviszony létrejöttére, illetve megszűnésére, továbbá a nevelőszülői díjazásra, a végkielégítésre, a szabadságra, a jubileumi jutalomra.

1. *Nevelőszülő* az a huszonnegyedik életévét betöltött, cselekvőképes, büntetlen előéletű személy lehet, aki a gondozásba helyezett gyermeknél legalább tizennyolc, legfeljebb negyvenöt évvel idősebb, személyisége, egészségi állapota és körülményei alapján – amit legalább háromévente felül kell vizsgálni – alkalmas a nála elhelyezett gyermek kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítására és a családjába történő visszakerülésének támogatására, vele szemben nem áll fenn kizáró ok, és a felkészítő tanfolyamon eredménnyel részt vett.
2. *Hivatásos nevelőszülő* az a nevelőszülő, aki a külön jogszabályban meghatározott képesítési előírásoknak megfelel.
3. *Speciális hivatásos nevelőszülő* az a hivatásos nevelőszülő, aki a képesítési előírásoknak megfelel, és alkalmas a nála elhelyezett, súlyos pszichés vagy disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szerekkel küzdő, speciális ellátást igénylő gyermek kiegyensúlyozott nevelésének biztosítására és családjába történő visszakerülésének elősegítésére.

Saját gyermekeit is beszámítva a nevelőszülő legfeljebb öt gyermek és fiatal felnőtt, a hivatásos nevelőszülő legalább három, legfeljebb nyolc gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja. A speciális hivatásos nevelőszülő – saját gyermekeit is beszámítva – legfeljebb öt gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja.

Orientációk, döntési és finanszírozási szintek

A „Gyermekeink védelmében” elnevezésű országosan egységes nyilvántartási rendszer is fémjelzi a gyermekvédelmi rendszer egységét, a folyamatok egymásra épülését. A *nyilvántartási rendszer* végigkíséri a gyermeket az egész gondozási folyamaton, attól kezdve, hogy a gyermekjóléti alapellátás keretében családgondozásban részesül, az esetleges későbbi, súlyosabb, a gyermekvédelmi gondoskodás beavatkozási formáin – védelembe vétel, átmeneti vagy tartós nevelésbe vétel – át egészen addig, hogy kikerül a gyermekvédelmi rendszerből. Az adatlapok végső soron összekötik és összefoglalják a gyermekkel kapcsolatos teljes gondozási folyamatot. (Ld. a No. 2. mellékletben)

A „Gyermekeink védelmében” elnevezésű nyilvántartás tehát biztosítja a gyermek gondozásában a tervszerűséget, a partneri együttműködést, a felelősség megosztását, továbbá lehetővé teszi a gyermekeket érintő döntések átlátható felülvizsgálatát. A nyilvántartási lapokat a Szociális és Munkaügyi Minisztérium „Módszertani kézikönyv az egységes gyermekvédelmi nyilvántartási rendszer használatához” című Útmutatója, valamint a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt adatokról szóló, többször módosított 235/1997. (XII. 17.) Kormányrendelet alapján 2007. április 1. óta kell kötelezően vezetni.

A gyermekvédelmi rendszer fontos alapelve a hatósági és a szolgáltató tevékenység szétválasztása, vagyis hatósági beavatkozásra csak akkor kerülhet sor, ha a gyermekek védelme az ellátások önkéntes igénybevételével nem valósult meg. Az önkormányzatok által biztosított jóléti ellátásokkal a gyámhatósági kényszerintézkedések aránya csökkenthető és elősegíthető a családdal való hatékony együttműködés. Ebből pedig az következik, hogy a veszélyeztetettség megszüntetéséhez nem minden esetben szükséges hatósági beavatkozás. Úgyszintén a hatósági beavatkozás korlátját jelenti az az alapelv,

hogy a gyermeket csak a törvényben meghatározott esetben lehet kiemelni a családjából és csak *anyagi okból fennálló veszélyeztetettség miatt a kiemelésre nem kerülhet sor*. A veszélyeztető körülményeket elsősorban a családon belül kell megszüntetni.

A gyermekek védelmének rendszerében fontos feladatot látnak el az egészségügyi és szociális szolgáltatók, a közoktatási intézmények, rendőrség, ügyészség, társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok. A Gyvt. hangsúlyozza, hogy e személyeknek, szolgáltatóknak, intézményeknek és hatóságoknak, a gyermek érdekében együtt kell működniük, vagyis kötelesek jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgálat felé, indokolt esetben hatósági eljárást kezdeményezni.

A gyermekvédelmi rendszer működtetése az állam és az önkormányzat feladata. A Gyvt. fontos szerepet szán a családok megerősítését szolgáló területi gondozásnak, az önkormányzatok ellátásra irányuló szolgáltató tevékenységének, valamint az önkormányzat, *állami és nem állami szervek hatékony együttműködésének*.

A települési önkormányzatok elsősorban a gyermekjóléti alapellátásokat és egyes pénzübeli támogatási formákat működtetik. A megyei önkormányzatok felelősek a családból kiemelt gyermekek gyermekvédelmi szakellátásáért.

3.2. Finanszírozás

A *nevelőszülők díjazásának* a mértéke jelentősen változott az egyes kormányzati ciklusok alatt, hiszen amíg 1998.évben a nevelőszülők 3900 Ft/hó/ gyermek összegű nevelőszülői díjat kaptak, addig 2006.évben már 13 000 Ft/hó/gyermek díjat biztosít számukra a költségvetés. Hasonlóan emelkedett a hivatásos nevelőszülők megbecsülése is, hiszen 1998.évben 29250 Ft/hó díjazás illette meg őket, addig 2006.évben már 112 000Ft/hó díjazás illette meg őket.

1998-2009 normatívák, adatok

	öregségi nyugdíjmin.	nevelőszül ői díj	törvényi alap	infláció mértéke	minimálbér	
1998.					19 500	
1999.					22 500	
2000.					25 500	
2001.	18 310	8 000	minimálbér 20%-a		40 000	
2002.	20 100	10 000	minimálbér 20%-a		50 000	
2003.	21 800	11 000	költségveté si tv.		50 000	
2004.	23 200	12 000	költségveté si tv.		53 000	
2005.	24 700	13 000	költségveté si tv.		57 000	
2006.	25 800	13 000	költségveté si tv.		62 500	
2007.	27 130	13 000	költségveté si tv.			
2008.	28 500	13 000	költségveté si tv.			
2009.	28 500	15 000	költségveté si tv.			

Normatíva összegek változásai						
	otthont nyújtó ell.	különleges ell.	utógondozói ell.	átmeneti gondozás	szakképzési normatíva	egyházi kiegészítő
1998.	400 000	nincs	nincs	292 000	nincs?	29,0%
1999.	450 000	nincs	nincs	323 200	pedagógus 21 800	29,1%
2000.	468 000	nincs	nincs	388 000		31,8%
2001.	576 100	nincs	576 100	455 700	pedagógus 14 420	36,0%
2002.	640 590	nincs	640 590	539 200	pedagógus 14 421	36,3%
2003.	794 000	nincs	720 000	725 000	22 300	47,7%
2004.	805 000	900 000	750 000	737 000	22 300	48,0%
2005.	857 200	958 200	780 000	769 200	22 300	44,9%
2006.	785 500	900 000	730 000	730 000	9 400	36,0%
2007.	820 000	950 000	680 000	700 000	9 400	39,8%
2008.	820 000	950 000	680 000	700 000	9 400	53,8%
2009.	807 150	935 300	669 350	689 000	9 400	69,7%

2010-es állami költségvetés gyermekjólét-gyermekvédelem – sarokszámok

ld. részletesen a No.3. Mellékletben.

Legfontosabb sarokszámok 2010-ben:

ba) Otthont nyújtó ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 739 000 forint/fő

A hozzájárulást a gyermekvédelmi szakellátást nyújtó helyi önkormányzat veheti igénybe azok után a – gyámhatósági határozattal átmeneti vagy tartós nevelésbe vett, illetve ideiglenes hatállyal elhelyezett – 0-17 éves gyermekek után, akik az általa fenntartott, Gyvt. 53. §-a szerint otthont nyújtó ellátást biztosító intézményben, vagy nevelőszülőnél, vagy hivatásos nevelőszülőnél kerültek elhelyezésre, és nem minősítették őket különleges vagy speciális szükségletűnek.

bb) Utógondozói ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 667 450 forint/fő

Ez a hozzájárulás vehető igénybe a helyi önkormányzat által – gyámhivatal határozata alapján – a Gyvt. 53/A. §-a szerinti utógondozói ellátásban részesített 18-24 éves korú fiatal felnőtt után.

A hozzájárulás 80%-át veheti igénybe a fenntartó a Gyvt. 93. §-a (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott ok miatt utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt után.

Ehhez képest a csökkenést mutatják a 2006-os normatívák a nevelőszülői ellátásra:

ba) Otthont nyújtó ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 785 500 forint/fő

A hozzájárulást a gyermekvédelmi szakellátást nyújtó megyei/fővárosi önkormányzat, megyei jogú város önkormányzata veheti igénybe azok után a - gyámhatósági határozattal átmeneti vagy tartós nevelésbe vett, illetve ideiglenes hatállyal elhelyezett - 0-17 éves gyermekek után, akik az általa fenntartott, Gyvt. 53. §-a szerint otthont nyújtó ellátást biztosító intézményben vagy nevelőszülőnél kerültek elhelyezésre, és nem minősítették őket különleges vagy speciális szükségletűnek.

bb) Utógondozói ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 730 000 forint/fő



A célcsoportok mennyiségi / statisztikai és minőségi leírása

4.1 Számadatok és általános statisztikák a célcsoportokra vonatkozóan

2010-ben Magyarország népessége 10 003 224 fő. Ennek 16%-a gyermekkorú. 2008-ban gyermekjóléti alapellátásban 126 479 1-17 éves gyermek részesült, szakellátásban 17 532.

2010-ben 5554 fő nevelőszülő van Magyarországon, akik összesen **11 856 fő gyermeket látnak el, ebből 5 743 fő lány**. A nevelőszülők száma és a hozzájuk elhelyezett gyermekek száma is minden évben emelkedik, így a családból kiemelt gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek mintegy 53%-a él nevelőszülőnél.

A gyámhatóságok által nyilvántartott **veszélyeztetett gyermekek száma** 1998. évig (380 ezer volt ekkor) folyamatosan emelkedett, majd a rendszeres gyermekvédelmi támogatás bevezetése, illetve a gyermekjóléti szolgálatok kiépülése után folyamatos csökkenést mutat. **Veszélyeztetett** gyermekek száma 2006. évben 209 800 fő volt, ebből környezeti 49131, magatartási 39347, anyagi 112489, egészségi ok miatt 8832 fő. Érintett családok száma 90 896 volt.

A KSH 2006.évi előzetes adatai szerint a bántalmazás (testi 3226, szexuális 308, érzelmi 6430), és az elhanyagolás (testi 14 347, érzelmi 12 218) is mintegy 40 ezer gyermeket érintett.

A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek elhelyezési aránya erőteljesen megváltozott a gyermekotthoni elhelyezéssel szemben a nevelőszülői elhelyezés javára, mert míg a 80-as évek közepén a rendszerben lévő gyermekeknek 25 %-a, 1997-re 40 %-a, mára mintegy 53 %-a él nevelőszülőnél.

4.2 Szociálisan hátrányos helyzetű, veszélyeztetett és sebezhető gyermekek problémái

A már említett Gyermekvédelmi törvény életbe lépése 1997. óta sem készült olyan átfogó vizsgálat, amely a személyes gondoskodás keretébe tartozó ellátásokat igénybevevő valamennyi gyermekre vonatkozna.

Neményi Mária és Messing Vera a Nemzeti Család-és Szociálpolitikai Intézet Gyermekvédelmi Főosztályának közreműködésével – az ICsSzEM felkérésére – 2005-ben végzett gyermekvédelmi szakellátásban gondoskodásban élő gyermekek helyzetére vonatkozó kutatást. Mivel a szakellátásban gondozott gyermekek teljes körére vonatkozóan átfogó vizsgálat nem készült, így az alábbi kérdésekre keresték a választ:

1. milyen fő okok állnak a gyermekvédelmi gondoskodásba helyezés mögött,
2. vannak-e regionális, települési, illetve a családok szociális és etnikai háttere alapján tapasztalható különbségek a gyermekvédelmi gondoskodásba kerülés során,

3. tekintettel van-e a gyermekvédelmi gondoskodásba helyezés a gyermek speciális és különleges szükségleteire, illetve milyen akadályok állnak a megfelelő ellátás előtt,
4. befolyásolja-e, és ha igen, milyen módon a gyermekvédelmi gondoskodásba kerülés a gyermek iskolai pályafutását, további esélyeit?

A vizsgálat során különböző szempontok alapján több mint 1800 olyan gyermekről dolgozták föl az adatokat, akik a törvény életbelépését követően kerültek gondozásba.

A romaság létkérdése markánsan megjelenik az anyagban. Szomorú megállapítás, hogy a gyermekvédelmen belül különbségtétel mutatkozik a gyermekek között, pl. erőteljes a különbség roma és nem roma gyermek esélyei között. A kutatás egyébként nem vizsgálta a fenti tényből is adódó kérdést, hogy milyenek a társadalomban a gyermekvédelmi szakellátásba bekerült s a nem bekerült roma gyermekek esélyei.

Felmérésünkben a nemzeti minta és a beérkezett válaszok közötti eltérés jelentős. A legproblematisabb területekről nem érkeztek válaszok, korcsoportok szerint sem volt országosan reprezentatív a vizsgálatunk.

A 86 feldolgozott kérdőívből kitetszően az állam által gondozott gyerekek felét 4 éves kora előtt hagyták el. Minél fiatalabban szakadt el a családjától, annál kevesebb kapcsolatot ápol vele (63% nagyon ritkán, vagy soha).

A nevelő családban a fizikai feltételeket megfelelőnek találják. Legtöbben ragaszkodnak a jelenlegi helyükhöz. A fizikai erőszak nem jellemző, inkább a verbális. A személyzet cseréje ritka, fontos a stabilitás. Szeretnének jobban bevonódni a családi döntéshozatalba, igazi családtagok szeretnének lenni.

A fiatalabb gondozott gyerekek szeretetet, törődést, a saját gyerekekkel azonos bánásmódot, megértést, sok beszélgetést, türelmet, elfogadást, segítséget, világos szabályokat igényelnek. A serdülők zsebpénzt, telefont, szabadabb mozgást, esetleg békén hagyást kívánnának.



A gyermekvédelmi gondoskodás

módjai

5.1. Gyermekvédelmi ellátások

Hazánkban a gyermekvédelem települési, helyhatósági és önkormányzati szinteken teljesül. Hatósági intézkedéseket a jegyző (elsőfokon), illetve a gyámhivatal (másodfokon) hozhat. Az ágazati irányítást és a szakmai felügyeletet szakminisztérium látja el.

Magyarországon minden megye (19) működtet megyei gyermekvédelmi központot, ezen kívül 15 civil és társadalmi gyermekvédelmi hálózat is működik. Így több alrendszerből tevődik össze a gyermekjólét - gyermekvédelem ellátórendszere, amely kettős funkcióval rendelkezik.

Egyrésztől a pénzbeli és természetbeni ellátásokon, valamint a gyermekjóléti alapellátásokon keresztül a gyermekek saját családban történő nevelkedését segíti elő, továbbá megelőzi, illetve megszünteti a kialakult veszélyeztetettséget, a családban keletkezett problémákat.

Másrésztől a gyermekvédelmi szakellátáson keresztül a valamilyen okból vérszerinti családban nem nevelhető gyermekek számára nyújt családpoótló ellátást nevelőszülőnél, illetve gyermekotthonban.

A gyermekvédelem nemzeti rendszere²

Települési önkormányzat	Jegyző
gyermekjóléti alapellátások biztosítása: <ul style="list-style-type: none">• rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény• kiegészítő gyermekvédelmi támogatás• rendkívüli gyermekvédelmi támogatás• gyermekjóléti szolgáltatás• gyermekek napközbeni ellátása (bölcsőde, családi napközi, házi gyermekfelügyelet)• gyermekek átmeneti gondozása (átmeneti otthonok, helyettes szülő)	hatásköre különösen: <ul style="list-style-type: none">• a gyermekek védelembe vétele<ul style="list-style-type: none">• a gyermekek ideiglenes elhelyezése• teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat felvétele• ügygondnok, eseti gondnok kirendelése• gyermekjóléti szolgáltatás működésének engedélyezése
Települési önkormányzat	Városi gyámhivatal
biztosítja: a bölcsőde működtetését a 10 ezer főt, a	hatásköre különösen: <ul style="list-style-type: none">• gyermektartásdíj megelőlegezése,

² 10 éves a gyermekvédelmi törvény: <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16414>

gyermek átmeneti otthonának működtetését a 20 ezer főt, a családok átmeneti otthonának működtetését a 30 ezer főt, a gyermekjóléti központ működtetését a 40 ezer főt meghaladó lakosságszámú település, és a megyei jogú város		<ul style="list-style-type: none"> • otthonteremtési támogatás, • a gyermekek ideiglenes hatályú elhelyezése, • a gyermekek nevelésbe vétele, • nevelési felügyelet elrendelése, • utógondozás és utógondozói ellátás • gyermekek kapcsolattartási és vagyoni ügyei, • gyámsági és gondnoksági ügyek, • családba fogadás, örökbefogadás,
Magyei, megyei jogú városi önkormányzat		Regionális gyámhivatal
a gyermekvédelmi szakellátás biztosítása <ul style="list-style-type: none"> • területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás (gyermekvédelmi szakértői bizottság, hivatásos gyámi hálózat, nevelőszülői hálózat, család-gondozás, utógondozás) • otthon nyújtó ellátás, különleges és speciális ellátás (nevelőszülő, gyermekotthon), • utógondozás, utógondozói ellátás 		hatásköre különösen: <ul style="list-style-type: none"> • az elsőfokú gyámhatóságok szakmai irányítása és felügyelete, • másodfokú döntések meghozatala, • gyermekvédelmi intézmények működésének engedélyezése és tevékenységük ellenőrzése, • gyermek és ifjúságvédelmi koordinátori feladatok

<p style="text-align: center;">Szociális és Munkaügyi Minisztérium</p> <ul style="list-style-type: none"> • ágazati irányítás és szakmai felügyelet, • közvetlen intézmények fenntartása (javítóintézetek és speciális gyermekotthonok) Központi Hatósági feladatok Országos Örökbefogadási Nyilvántartás
--

<p style="text-align: center;">Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet Országos Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság</p>

Ellátások

A települési önkormányzat feladatai

A gyermekek védelme helyi ellátó rendszerének kiépítése és működtetése, a területén lakó gyermekek ellátásának megszervezése a települési önkormányzat feladata.

Így a települési önkormányzat képviselőtestülete biztosítja

- a rendkívüli gyermekvédelmi támogatást,
- az alapellátások keretében a gyermekjóléti szolgáltatást, a gyermekek napközbeni ellátását, a gyermekek átmeneti gondozását, továbbá

A megyei és a fővárosi önkormányzat feladatai

A megyei és a fővárosi önkormányzat, továbbá a megyei jogú város biztosítja a személyes gondoskodást nyújtó szakellátás keretében

- az otthon nyújtó ellátást (nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban, utógondozói ellátást),

- a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást (amely szakértői munkát, hivatásos gyámi és nevelőszülői hálózat működtetését, családgondozást és utógondozást jelent),
- örökbefogadást.

5.2. Intézménytípusok

(Gyám)hatósági intézkedések

A települési önkormányzat jegyzőjének feladat- és hatásköre

A települési önkormányzat hatáskörei:

- teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot vesz fel,
- ügygondnokot, eseti gondnokot rendel ki, a kirendelt gondnokot felmenti, továbbá megállapítja munkadíját,
- gyámsági és gondnoksági ügyekben leltározási feladatokat végez, környezettanulmányt készít, valamint közreműködik a gyámhivatali határozat végrehajtásában,
- felveszi a szülő nyilatkozatát, amelyben hozzájárul gyermeke ismeretlen személy általi örökbefogadásához,
- dönt a gyermek védelembe vételéről és annak megszüntetéséről,
- a gyermeket azonnali intézkedést igénylő esetben a különélő másik szülőnél, más hozzátartozónál vagy más alkalmas személynél, illetve nevelőszülőnél, vagy – ha erre nincs mód – gyermekotthonban, vagy más bentlakásos intézményben helyezi el,
- szakértőt rendel ki és ment fel, továbbá megállapítja a szakértői díjat,
- közreműködik a gyermektartásdíj iránti igény érvényesítésében a nemzetközi szerződésben meghatározottak szerint,
- közreműködik a gondozási díj, valamint a megelőlegezett gyermektartásdíj behajtásában,
- ellátja a törvényben vagy kormányrendeletben hatáskörébe utalt egyéb gyámügyi feladatokat.

A városi gyámhivatal feladat- és hatásköre

A városi gyámhivatal hatásköre különösen:

- a gyermekek ideiglenes hatályú elhelyezése,
- a gyermekek nevelésbe vétele,
- családba fogadás engedélyezése,
- utógondozás elrendelése, utógondozói ellátás,
- gyermektartásdíj megelőlegezése,
- otthonteremtési támogatás megállapítása, továbbá
- az örökbefogadási, kapcsolattartási, gyámsági és gondnoksági ügyek intézése.

A megyei gyámhivatal feladat- és hatásköre

A megyei gyámhivatal feladatai különösen:

- az elsőfokú gyámhatóságok (a jegyző, és a városi gyámhivatal) szakmai irányítása és felügyelete,
- másodfokú döntések meghozatala,

- gyermekintézmények működésének engedélyezése és a tevékenységük ellenőrzése stb.

Intézmények:

1. Gyermekjóléti alapellátások
2. Bölcsődék
3. Gyermekotthonok és nevelőszülői hálózatok
4. Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatok
5. Gyámügyi tevékenység
6. A minisztérium speciális gyermekotthonai
7. A minisztérium javítóintézetei

A gyermekotthon

A gyermekotthon folytonos munkarend szerint működő, bentlakásos gyermekintézmény.

A gyermekotthon típusai:

- befogadó otthon
- lakásotthon
- speciális gyermekotthon
- különleges gyermekotthon
- utógondozó otthon

A gyermekotthon legalább 12, de legfeljebb 40 fő ellátását biztosítja. A gyermekotthonban a gondozott gyermekek nevelését a szakmai program által meghatározott elvek szerint kialakított csoportban biztosított. Egy csoportban legfeljebb 12 fő helyezhető el. A csoport számára önálló lakótér biztosított, amely lakószobákból, közös nappali szobából, konyha/étkezőből, fürdőszobából és nemenkénti WC helyiségekből áll, és a mindennapi életvitelhez szükséges eszközökkel, bútorokkal felszerelt. Egy hálószobában legfeljebb négy gondozott gyermek helyezhető el.

A lakásotthon olyan gyermekotthon, ahol önálló lakásban vagy családi házban élnek a gondozott fiatalok. A lakásotthonban legfeljebb 12 fiatal helyezhető el.

Speciális gyermekotthonban 12. életévét, kivételes esetben 10. életévét, betöltött speciális szükségletű súlyos pszichés tüneteket mutató, súlyos disszociális tüneteket mutató, pszichoaktív szerekkel küzdő gyermekek kerülnek elhelyezésre. Speciális gyermekotthonban legfeljebb 40 gyermek helyezhető el, legfeljebb 8 fő helyezhető el egy csoportban.

Utógondozói ellátás

A fiatal felnőtt számára a gyámhivatal rendel el utógondozói ellátást, amelynek célja:

- (szükség esetén) teljes körű ellátás, és
- az önálló élet megkezdéséhez szükséges tanácsadás, illetve segítségnyújtás a társadalomba való beilleszkedéshez (utógondozás).

Utógondozói ellátást biztosíthat

- a nevelőszülő,
- a gyermekotthon,
- az utógondozó otthon, vagy
- a területi gyermekvédelmi szakszolgálat által működtetett ún. külső férőhely.

Területi gyermekvédelmi szakellátás

A területi (megyei illetve fővárosi önkormányzat) gyermekvédelmi szakszolgálat(a)

- szolgáltatói, szervezési, tanácsadói és gazdálkodási feladatokat végez,
- közreműködik a gyermek (átmeneti és tartós) nevelésbe vétele során,
- közreműködik az örökbefogadási eljárások lebonyolításában,
- javaslatot tesz az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek ellátását biztosító nevelőszülőre, gyermekotthonra,
- Működteti:
 - a nevelőszülői hálózatot (kötelezően),
 - az eseti gondnoki és hivatásos gyámi hálózatot,
 - az ideiglenes elhelyezést biztosító otthonokat (nem kötelezően),
 - a külső férőhelyeket (fiatal felnőttek számára).

Védelembe vétel

Ha a gyermek veszélyeztetett és ezt az alapellátás(ok) önkéntes igénybevételével nem lehet megszüntetni, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése családi környezetben mégis biztosítható, a jegyző védelembe veszi.

A jegyző a védelembevétellel egyidejűleg kirendeli a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját, aki a gyermek számára egyéni gondozási – nevelési tervet készít.

A védelembe vétel nem érinti a szülő felügyeleti jogát.

Családba fogadás

Családba fogadás esetén a gyermeket a szülő által megnevezett család átmenetileg befogadja, gondozza, neveli. Erre a szülő egészségi állapota, indokolt távolléte, vagy más családi ok miatt kerülhet sor.

A gyámhivatal a családba fogadáshoz akkor járul hozzá

- ha azt a szülő kéri (a fenti okokra hivatkozva),
- az a gyermek érdekében áll, és
- a családba fogadó szülő ezt vállalja, valamint személyisége és körülményei alapján alkalmas erre.

A családba fogadás ideje alatt a szülő felügyeleti joga szünetel.

Családba fogadás esetén a szülői felügyeletet gyakorló mindkét szülő vagy a szülői felügyelete egyedül gyakorló szülő kérelmére, a különélő szülő meghallgatásával, a gyámhivatal hozzájárul ahhoz, hogy a szülők egészségi állapota vagy más családi ok miatt a gyermeket szükséges ideig más, általa megnevezett család átmenetileg befogadja, gondozza és nevelje.

A legnagyobb mértékű állandóságot a rokonoknál történő elhelyezést követően az örökbefogadás biztosítja.

A gyermek elhelyezésének elsődleges szempontja, hogy minél családiasabb környezetbe kerüljön, ezzel is enyhítve a családjából való kikerülés traumáját.

Az otthont nyújtó ellátás keretében biztosítani kell az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és tartós nevelésbe vett gyermek számára:

- A teljes körű ellátást, amely a gyermek testi, érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő, az életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő étkeztetésről, ruházattal való ellátásról, mentálhigiénés és egészségügyi ellátásról, gondozásáról, neveléséről, lakhatásáról való gondoskodást jelenti,
- A gyermek családi környezetbe történő visszahelyezését előkészítő, családi kapcsolatainak ápolását segítő családgondozást, vagy ha ez nem lehetséges, az örökbefogadásának az elősegítését.

- A családba történő visszailleszkedéshez, az önálló élet megkezdéséhez szükséges utógondozást.

Az otthon nyújtó ellátás keretében különleges ellátást kell biztosítani a beteg és fogyatékos gyermek számára. Továbbá speciális ellátást kell biztosítani a súlyos személyiségzavarokkal küzdő, illetve súlyos pszichotikus vagy neurotikus tüneteket mutató gyermekek, a súlyos beilleszkedési zavarokat vagy súlyos antiszociális magatartást mutató gyermekkorú elkövetők (disszociális tüneteket mutató gyermekek), az alkohol, a drog és egyéb pszichoaktív szerekkel küzdő gyermekek számára.

Ideiglenes hatályú elhelyezés

A jegyző, a gyámhivatal, vagy más ún. beutaló szerv (rendőrség, ügyészség, bíróság, büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka) ideiglenesen helyezi el a gyermeket, ha

- felügyelet nélkül maradt, vagy
- fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti. Ideiglenesen lehet elhelyezni a gyermeket
- a nevelést vállaló különélő szülőnél, vagy más hozzátartozónál illetve személynél, ha erre nincs lehetőség
- nevelőszülőnél, gyermekotthonban, vagy más bentlakásos intézményben.

A gyámhivatal az ideiglenes elhelyezés elrendelésétől számított 30 napon belül

- megszünteti azt, ha az okok nem állnak fenn, vagy
- elrendeli a gyermek átmeneti vagy tartós nevelésbe vételét, vagy
- 60 napon belül pert indít az ideiglenes hatályú elhelyezés fenntartása vagy megváltoztatása mellett, illetve a szülői felügyelet megszüntetése iránt.

Nevelésbe vétel

a) Átmeneti nevelésbe vétel

A gyámhivatal a gyermeket átmeneti nevelésbe veszi, ha

- a gyermek fejlődését a családi környezet veszélyezteti, és az alapellátásokkal vagy a védelembe vétellel nem szüntethető meg,
- a gyermek megfelelő gondozása a családján belül nem biztosítható.

b) Tartós nevelésbe vétel

A gyámhivatal a gyermeket tartós nevelésbe veszi, ha

- a szülő (vagy mindkét szülő) felügyeleti jogát a bíróság megszüntette,
- a szülő (vagy mindkét szülő) elhalálozott,
- a gyermek ismeretlen szülőktől származik, és nincs kirendelt gyámja,
- ha a szülő gyermekek örökbefogadásához hozzájárult feltéve, hogy a gyermek ideiglenes hatállyal nem helyezhető el a leendő örökbefogadó szülőknél.

A nevelésbe vett gyermeket **nevelőszülőnél**, vagy ha ez nem lehetséges gyermekotthonban, illetve fogyatékos vagy pszichiátriai betegek otthonában kell elhelyezni és számára (hivatásos) gyámot kell kirendelni. A gyámhivatal az átmeneti nevelésbe vétel fennállásának szükségességét évente – 3 éven aluli gyermek esetében félévente – felülvizsgálja. A nevelésbe vett gyermek szülőjének szülői felügyeleti joga szünetel.

Nevelési felügyelet

Ha a(z átmeneti vagy tartós) nevelésbe vett, vagy ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek

- egészségi vagy pszichés állapotának zavara következtében olyan magatartást tanúsít, amely saját vagy mások életére, testi épségére veszélyt jelent,
- és ez csak teljes körű ellátásának azonnali, zárt körülmények közötti felügyeletével hárítható el, a gyermekotthon vezetője a gyermeket személyes szabadságában korlátozhatja.

Ezzel egyidejűleg a speciális gyermekotthon vezetője kezdeményezheti a gyermek nevelési felügyeletének elrendelését, ha valószínűsíthető hogy a személyes szabadság korlátozása 48 órát meghaladóan szükséges.

A gyámhivatal – hivatalból vagy kérelemre – nevelésbe vett gyermek nevelési felügyeletét rendeli el, ha

- a gyermek egészségi vagy pszichés állapotának zavara következtében olyan magatartást tanúsít, amely saját vagy mások életére, testi épségére jelentős veszélyt jelenthet, vagy jelent,
- feltéve, hogy ez csak zárt körülmények között biztosított teljes körű ellátással, vizsgálással és terápiával hárítható el.

A nevelési felügyelet nem haladhatja meg a két hónapot. A gyámhivatal a határozathozatala előtt meghallgatja a gyermeket, a törvényes képviselőt, a gyermekjogi képviselőt, a gyermekotthon vezetőjét, továbbá beszerzi a szakértői bizottság véleményét, amelytől csak kivételesen indokolt esetben térhet el. A gyámhivatal a határozatát megküldi a bíróságnak, amely nem peres eljárásban dönt a nevelési felügyelet fenntartásáról vagy megszüntetéséről. A bírósági érdemi határozata ellen fellebbezésnek helye nincs.

A gyermek kihelyezés eljárása

Előkészítés:

Nevelőszülői tanácsadó

- gyermek iratanyagának elolvasása, feljegyzés készítése,
- Szakértői Bizottság vizsgálatának, javaslatának megismerése
- az otthoni Gyermekjóléti Szolgálat feljegyzéseinek megismerése,
- a jelenlegi gondozó tapasztalatai a gyermekről pozitívumok, szokások, kapcsolatrendszer, fejlesztendő területek
- a szabadférőhellyel rendelkező nevelőszülők nevelési módszereinek ismerete, erősségeik,
- a lehetőségek szabta határok figyelembe vétele (üres férőhelyek, életkor, fiú-lány összetétel, stb.)

Első találkozás a gyermekkel:

(nevelőszülői tanácsadó végzi)

Helyszíne:

- gyermek jelenlegi tartózkodási helye, ahol jelenleg biztonságban érzi magát, befogadó család, átmeneti otthon
- első alkalommal „vendégként”, minden külön személyes irányultság nélkül.
Fényképkészítés, beszélgetés.

- gyermek kapcsolat rendszere a vérszerinti szülővel, szokásai, otthoni barátok, iskola, hobbi, szabadidős tevékenység

- Utána közös megbeszélés a gondozó, és a nevelőszülői tanácsadó között.

- nevelőszülői tanácsadó az információk birtokában tudja felkeresni a gyermek számára legmegfelelőbb nevelőszülőt, tapasztalatait elmondja, megbeszélik a feladatokat.

Leendő nevelőszülő első találkozása a gyermekkel, és a vérszerinti szülővel, ha eljön

- a gondozási helyen, vagy a kapcsolattartások helyszínén, ahol a gyermek biztonságban érzi magát,

- beszélgetés a gyermek otthonáról, erősítve a vérszerinti szülő fontosságát, a visszatérés lehetőségét, annak támogatását,

- mit tud biztosítani a leendő nevelőszülő:

o megismerheti az új, leendő gondozási helyet, az ott élőket a látogatás, vendégség alkalmával, hol is fog élni,

o ideiglenes családban szeretetteljes légkör, biztonság, fejlődési lehetőségek, kapcsolattartás a vérszerinti szülővel, tanulási feltételek

o elvárások, szokások

Elhelyezési tanácskozás:

jelen van: gyermek, vérszerinti szülők, leendő nevelőszülő, nevelőszülői tanácsadó, leendő gyámi tanácsadó, a jelenlegi gondozási hely képviselője, a Szakszolgálat elhelyezéssel foglalkozó munkatársa, gyermekjogi képviselő, és minden olyan intézmény képviselője, aki a gyermekkel kapcsolatban volt, és van.

- nyomtatványok elkészítése
- előzetes, szakmai megbeszélés, egyeztetés a tervezett döntés megvitatása, esetleges módosítások,
- feladatok, feltételek, elvárások tisztázása
- vérszerinti szülő erősítése a láthatás, a hazakerülés segítésében,
- családsegítőkkal való kapcsolat támogatása,
- végső döntéssel kapcsolatos feladatok megbeszélése, tisztázása
- hiányzó okmányok beszerzésének módját tisztázni,

Elhelyezési tanácskozás - kihelyezés között:

nevelőszülő és/vagy nevelőszülői tanácsadó

- kapcsolattartás a gyermekkel, részvétel a vérszerinti szülőkel való találkozókön,
- oktatási intézményekkel kapcsolatfelvétel, férőhely biztosítás, oktatással kapcsolatos információk beszerzése,
- kihelyezéssel kapcsolatos adminisztráció elkészítése

Kihelyezés:

nevelőszülő és nevelőszülői tanácsadó

- határozat megismerése, megbeszélése a nevelőszülővel,
- időpontok, címek, határidők feljegyzése,
- első felruházás összegének megigénylése, felvétele,
- átadás-átvétel adminisztrálása,
- kihelyezésről az értesítések elpostázása,

Kihelyezés után egy héten belül a nevelőszülői tanácsadó meglátogatja a gyermeket, a családot, beszélget a gyermekkel, a befogadás körülményeiről, hogy érzi magát...

- megbeszélni a tapasztaltakat, értékelni, erősíteni. Feljegyzés elkészítése.

5.3. Gyermekvédelmi gondoskodás

Szakellátások



Otthont nyújtó ellátás

Otthont nyújtó ellátást kell biztosítani az ideiglenes hatállyal elhelyezett, illetve az **átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek számára.**

Teljes körű ellátásról van szó, amelynek elő kell segítenie a gyermek családi környezetbe való visszahelyezését, vagy – ha ez nem lehetséges – az örökbefogadást. Az otthont nyújtó ellátás keretében különleges, illetve speciális ellátást kell biztosítani az arra rászoruló gyermekek számára.

A gyermek nevelése, gondozása, elsődleges szocializációjának elősegítése családi környezetben történik. Ha a vér szerinti család nem alkalmas arra, hogy biztosítsa a gyermek pszichológiai, testi, érzelmi fejlődését alapelve, hogy a szülők pótlása leghatékonyabban egy másik családban valósítható meg. A gyermekvédelmi törvény erre az elvre építve részesíti előnyben a családba fogadást, az örökbefogadást, s az otthont nyújtó ellátások közül a nevelőszülői elhelyezést.

A nevelőszülőkre, a nevelőszülői ellátásra vonatkozó jogi szabályozás

A nevelőszülő-jelöltnek be kell töltenie a 24. életévet, cselekvőképes, büntetlen előéletű, a nevelt gyermeknél minimum 18, maximum 45 évvel idősebb. Gyermek sérelmére soha sem követett el bűncselekményt, eljárás sem folyik ellene ilyen ügyben.

Szülői felügyeleti jogát a bíróság nem szüntette meg, s nem is szünetel gyermeke átmeneti nevelésbe vétele következtében. Ezen feltételek meglétéről nyilatkoznia kell a jelöltnek.

A gyermek ellátását is korlátozó testi, érzékszervi, értelmi fogyatékosságban, súlyos pszichotikus zavarban (elmebetegségben), alkohol- és kábítószer-függőségben, valamint a gyermekről való gondoskodást, - akár időszakosan is – akadályozó, a gyermek egészségét veszélyeztető betegségben nem szenved. A vizsgálatot a jelentkező házi orvosának kell elvégeznie, aki egyidejűleg arról is igazolást ad, hogy a nevelőszülő-jelölttel egy háztartásban élők egészségi állapota sem veszélyeztetik a gyermeket.

A gyermekek elhelyezése- lakhatási feltételek

A gyermek elhelyezésére száraz, világos, jól fűthető lakás alkalmas. A nevelőszülő és a gyermek külön szobában történő elhelyezését szükséges biztosítani, ahol a gyermek személyes élettere legalább 6 m² kell, hogy legyen.

A lakásnak a mindennapi életvitelhez szükséges bútorokkal, berendezési tárgyakkal felszereltnek kell lennie.

Kapcsolattartás a vérszerinti családdal

A nevelőszülőnek elő kell segíteni s biztosítani kell, hogy a gondozott gyermek hozzátartozóival kapcsolatot tarthasson.

Ennek érdekében felkészíti a gyermeket a hozzátartozóival való találkozásra, biztosítja a gyermek megjelölt helyen és időbe történő megjelenését. A nevelőszülő saját háztartásában is biztosíthatja a gyermek meglátogatásának lehetőségét.

A nevelőszülő, az egyéni-gondozási tervnek megfelelően elősegíti, hogy a gondozott gyermek sikeresen visszailleszkedjen vérszerinti családjába, illetve beilleszkedjen örökbefogadó családjába.

A hozzátartozókkal való kapcsolattartást a gyámhivatal szabályozza, kizárólag a határozatban foglaltak szerint tarthat a gyermek kapcsolatot a vérszerinti szülőjével. A határozat meghozatala során a gyámhivatal figyelembe veszi a gyermek és szülője kérését, továbbá az alapellátásban és a szakellátásban a családdal, gyermekkel dolgozó szakemberek véleményét.

A (hagyományos) nevelőszülő-jelölt felkészítő képzésen vesz részt.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, valamint a 15/1998. (IV.30.) NM Rendelet, írja elő, hogy csak azok lehetnek nevelőszülők, akik részt vesznek az ehhez szükséges felkészítő tanfolyamon.

A nevelőszülők felkészítése során a meglévő szülői készségekre alapozva azok a speciális ismeretek és készségek kerülnek kialakításra, amelyek abból a sajátosságból adódnak, hogy nem vér szerinti gyermeket, s általában nem születésétől kezdve kell gondozniuk.

Továbbá, hogy a kapcsolatrendszerük további személyekkel bővül (gyámhivatal, gyermekjóléti szolgálat, területi gyermekvédelmi szakszolgálat munkatársai), s együtt kell működniük a vérszerinti szülőkkal is.

A 60 órás felkészítés első szakasza egy döntés-előkészítő program 28 órás csoportos foglalkozásból és három alkalommal lezajló, egyenként másfél órás, egyéni családértékelő megbeszélésből áll.

A csoportos foglalkozás célja, a nem vérszerinti családban nevelkedő gyermekekre és a befogadó szülőkre vonatkozó alapvető ismeretek átadása, a felmerülő tipikus problémák és azok megoldási lehetőségeinek megismerése a megalapozott döntéshozatal érdekében.

A második szakasz egy 32 órás nevelőszülői tanfolyam.

Nemzeti – helyi módszertani intézmény példája

Az AFUE-projekt fő módszertani partnere a **Baranya megyei Gyermekvédelmi Központ (BMGYK)**, mint területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézmény a következő feladatokat látja el:

A megyei gyermekvédelmi szakértői bizottság útján elvégzi a gyermek személyiségvizsgálatát, szakvéleményt és elhelyezési javaslatot készít,

- ellátja a hivatásos gyámi, eseti és vagyonkezelői gondnoki feladatokat,
- végzi a nem gyermekotthonnak minősülő intézményekben elhelyezettek családgondozását és utógondozását,
- elkészíti az örökbe fogadni szándékozók alkalmasságának megállapításához szükséges szakvéleményt,
- a gyámhatósággal együttműködve elősegíti és elkészíti a gyermek örökbefogadását, közreműködik az örökbefogadás lebonyolításában,
- ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülők teljes körére vonatkozóan a szaktanácsadással összefüggő feladatokat,
- nyilvántartást vezet és adatszolgáltatást végez az otthont nyújtó ellátásban részesülő gyermekek és fiatal felnőttek személyes adatairól, valamint a szakellátáshoz kapcsolódó speciális adatokról.
- szaktanácsadás keretében szakmai, módszertani segítséget nyújt.

Nevelőszülőknél elhelyezettek ellátása:

- szervezi, működteti és nyilvántartja az általa működtetett nevelőszülői, speciális nevelőszülői és hivatásos nevelőszülői hálózatot,
- ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekeknek biztosítja a kijelölt nevelőszülőknél az átmeneti gondozást,
- elkészíti a gyermek nevelőcsaládba helyezését, ellátja a tanácsadási és ellenőrzési feladatokat,
- a nevelőszülőknél elhelyezett átmeneti és tartós nevelésbe vett gyermekek, illetve utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttek számára biztosítja a teljes körű ellátáshoz szükséges támogatásokat, a családgondozást és az utógondozói ellátást.
- befogadhatja a nevelőszülő a nála elhelyezett gyermek vagy fiatal felnőtt saját gyermekét (nevelőszülői hálózatban 4 fő erejéig).
- különleges és speciális ellátást biztosít.

Nevelőotthoni és nevelőintézeti ellátás:

Gyermekvédelmi szakellátás keretében otthont nyújtó ellátást biztosít:

- átmeneti otthont működtet, az ideiglenes hatállyal elhelyezett, valamint a rászoruló gyermekek átmeneti gondozására, ellátva a szülői gondoskodás helyettesítését, a gyermekek tartásának, oktatásának, egészségügyi ellátásának és a gyermekek és szülei jogainak biztosításával,
- az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermekeknek,
- gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló várandós anyáknak,
- befogadhatja a gondozásban lévő kiskorú szülő, valamint utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt átmeneti gondozott gyermekét (anya-gyermekotthonban 2 fő erejéig),
- különleges és speciális ellátást biztosít,
- utógondozói ellátást biztosít fiatal felnőtteknek,
- külső férőhelyeket működtet.

Bölcsődei ellátást, bentlakásos bölcsődei ellátást biztosít .

Iskolarendszeren kívüli nem szakmai oktatást, vizsgáztatást végez:

- döntés-előkészítő program
- nevelőszülői tanfolyam
- örökbefogadói tanfolyam.



Gyermekvédelmi szakmák típusai

6.1. A szakképesítések

A szociális területen jellemző foglalkozások társadalmi értékelése alacsony.

A szociálisan hátrányos helyzetű, veszélyeztetett és sebezhető gyermekek mellett dolgozó szakemberek: Kb. 5000 fő.

- A *hagyományos nevelőszülő* megbízásos jogviszonyhoz hasonló szerződésben vállalja, saját gyermekeit is beszámítva, *legfeljebb négy* kiskorú és utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt ellátását. Az alkalmazás feltétele a kritériumoknak való megfelelés és a 28+32 órás felkészítő tanfolyam elvégzése.
- A *hivatásos nevelőszülő* a jogszabályban meghatározott képesítési előírásoknak megfelel. A hivatásos nevelőszülő, saját gyermekeit is beszámítva, legalább három, *legfeljebb hét* gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosítja.
- A *speciális hivatásos nevelőszülő* alkalmas a nála elhelyezett súlyos pszichés vagy disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szerekekkel küzdő, speciális ellátást igénylő gyermek nevelésére és családjába történő visszakerülésének elősegítésére. A speciális hivatásos nevelőszülőnél, saját gyermekeit is beszámítva, *legfeljebb három* gyermek és fiatal felnőtt együttes ellátását biztosíthatja.
- A nevelőszülői hálózat működtetője *nevelőszülői tanácsadó* alkalmazásával folyamatosan segíti a nevelőszülőt feladati ellátásában, illetve biztosítja szakmai ellenőrzését.

A *nevelőszülői tanácsadó* a nevelőszülővel közösen készíti el a nevelőszülőnél elhelyezett gyermek egyéni gondozási tervét. A nevelőszülői tanácsadó rendszeresen meglátogatja a nevelőszülői családot, s tájékozódik a nevelt gyermek körülményeiről, a nevelőszülőnek a gyermek gondozásával kapcsolatos tapasztalatairól. Segíti a nevelőszülőt tanácsadás keretében a felmerülő problémák kezelésében, szükség szerint segíti a gyermeket, hogy megfelelő szakemberhez kerüljön. Segíti a gyermek és hozzátartozói kapcsolattartását. Ellenőrzi, hogy a nevelőszülő meg tesz-e mindent a rábízott gyermek kiegyensúlyozott fejlődése érdekében.

6.2. A szakmák

- *Szociálisan hátrányos helyzetű, veszélyeztetett és sebezhető gyermekek gondozására vonatkozó szakmák típusai*
- *Szociális szféra szakmái*
Alapellátások (gyermek a saját családjában) terén

1. Gyermekjóléti szolgáltatás

- családgondozó – gyermekjóléti szolgáltatás
- családgondozó asszisztens
- tanácsadó – gyermekjóléti központ
- gyógypedagógiai vagy fejlesztő pedagógiai
- pszichológiai
- jogász
- módszertani szaktanácsadó

2. Helyettes szülői hálózat
 - helyettes szülői tanácsadó
 - gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó
3. Bölcsődei ellátás
 - gondozó, szakgondozó orvos
 - gyógypedagógiai asszisztens, konduktor
4. Családi napközi
 - szakgondozó, segédgondozó
 - családi napközis koordinátor
5. Házi gyermekfelügyelet
 - helyettes szülő
6. Gyermekek átmeneti otthona
 - nevelő
 - gyermekvédelmi asszisztens
 - gyermekfelügyelő
 - pszichológiai tanácsadó

Vezető beosztásban: óvodapedagógus, csecsemő-és kisgyermeknevelő, csecsemő és gyermekgondozó, védőnő, mentálhigiénés szakember, népművelő, művelődésszervező, hittanár, pedagógusjogi szakokleveles családvédelmi tanácsadó. Vezetőbeosztásban, abban az esetben lehet foglalkoztatni óvodapedagógust, hittanárt, ha szociális igazgatásszervező oklevéllel is rendelkezik. A védőnőnek vagy ezzel, vagy a szociális menedzser oklevéllel kell még rendelkeznie, ez a hittanárra is igaz. Igazgatásszervező oklevéllel kell rendelkeznie a népművelőnek és a művelődésszervezőnek is.

Szakellátások terén

1. Nevelőszülői hálózat
 - tanácsadó/családgondozó
 - hivatásos nevelőszülő
 - nevelőszülői tanácsadó
 - utógondozó, családgondozó
2. Gyermekotthon
 - nevelő
3. Területi gyermekvédelmi szolgálat
 - örökbefogadási tanácsadó
 - hivatásos gyám
 - gyermekvédelmi ügyintéző

Vezető beosztásban: felsőfokú szociális alapképzés, pedagógus, pszichológus, gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó, szociális menedzser, pszichiáter, gyógypedagógus.

6.3 A francia nevelőszülő szakmához legközelebb levő mesterség / pozíció, feladat / alkalmazás

- *Azonosítás*

Hivatásos nevelőszülő

A munkaterület rövid, jellemző leírása :

„A nevelőszülő olyan szakember, aki saját háztartásában teljes körű ellátást biztosít a vér szerinti, családjából kiemelt ideiglenes hatállyal beutalt, átmeneti vagy tartós nevelésbe vett kiskorú gyermek, illetve az utógondozói ellátásban részesülő nagykorú fiatal számára.

A nála elhelyezett gyermek kiegyensúlyozott fejlődését egyéni gondozási terv alapján biztosítja.

Tevékenysége során a gyermek mindenképp álló érdekét tartja szem előtt, és elősegíti a vér szerinti családdal való kapcsolattartást, a saját családba való mielőbbi visszakerülést és beilleszkedést, a vér szerinti családdal való kapcsolat teljes hiánya esetén az örökbeadást. A vér szerinti családon kívüli nevelésből származó esélyegyenlőtlenségek mérséklésére törekszik.

Munkáját szerződés vagy megbízás alapján végzi, igénybe véve a rendelkezésre álló szociális és gyermekvédelmi, valamint más segítő szolgáltatások támogatását.”

- *Szakmai státusz*

A *nevelőszülői jogviszony* a működtető (természetes vagy jogi személy, illetve ezek jogi személyiség nélküli társasága) és a nevelőszülő között – jogokat és kötelezettségeket tartalmazó, írásba foglalt megállapodás alapján – általában határozatlan időre jön létre.

A nevelőszülő – a működtető által elkészített egyéni gondozási-nevelési terv alapján – a saját háztartásában nyújt teljes körű ellátást az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermeknek, valamint az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttnek.

A nevelőszülő a gyámhivatal kirendelése alapján elláthatja a gyámi feladatokat, illetve biztosítja az általa nevelt gyermek kapcsolatát a kapcsolattartásra feljogosított szülőjével és közeli hozzátartozóival.

Ha a nevelőszülő meg nem engedett nevelési módszereket alkalmaz, a gyermeket bántalmazza, elhanyagolja, családjával való kapcsolattartást nem biztosítja, a kapott juttatásokat nem a gyermek szükségleteire fordítja, a működtetőnek meg kell keresnie a gyámhivatalt a gyermek új gondozási helyének kijelölése érdekében. A gyámhivatal természetesen maga is kezdeményezheti a gondozási hely megváltoztatása mellett a megállapodás felbontását is.

A **hivatásos nevelőszülő** olyan szakember, aki saját háztartásában teljes körű ellátást biztosít a vér szerinti, családjából kiemelt ideiglenes hatállyal beutalt, átmeneti vagy tartós nevelésbe vett kiskorú gyermek, illetve az utógondozói ellátásban részesülő nagykorú fiatal számára. A nála elhelyezett gyermek kiegyensúlyozott fejlődését egyéni gondozási terv alapján biztosítja.

Tevékenysége során a gyermek mindenképp álló érdekét tartja szem előtt, és elősegíti a vér szerinti családdal való kapcsolattartást, a saját családba való mielőbbi visszakerülést és beilleszkedést, a vér szerinti családdal való kapcsolat teljes hiánya esetén az örökbeadást. A vér szerinti családon kívüli nevelésből származó esélyegyenlőtlenségek mérséklésére törekszik.

Munkáját szerződés vagy megbízás alapján végzi, igénybe véve a rendelkezésre álló szociális és gyermekvédelmi, valamint más segítő szolgáltatások támogatását.

A munkája során végzett jellemző tevékenységek főbb csoportjai:

1. Tudatosan felkészül, valamint szűkebb és tágabb családi környezetét is felkészíti a nevelőszülői feladatok ellátására.
2. A nevelt gyermek számára, annak meglévő képességeihez igazodóan biztosítja a gondozás, nevelés feltételeit, a fejlődéséhez szükséges családi szocializációs színteret. Szükség esetén speciális ellátást nyújt.
3. Elősegíti a nevelt gyermek felkészülését az önálló életre, a családi és társadalmi normák elfogadására és betartására.
4. A gyermek érdekeinek megfelelően kapcsolatot tart a vér szerinti szülővel, illetve a gyámhatóság rendelkezésének megfelelően elősegíti a folyamatos

kapcsolattartást a vér szerinti családdal, segíti a gyermek visszailleszkedését, illetve örökbefogadó családba való beilleszkedését, ennek érdekében együttműködik a gyermek családgondozójával, illetve utógondozójával.

5. Együttműködik a nevelőszülői, illetve a gyámi gondozói tanácsadóval, valamint a szakmai felügyeletet ellátó szervezetekkel és a gyermekkel kapcsolatban álló más jóléti intézményekkel.

6. Ellát gyámsággal összefüggő feladatokat.

7. Vezeti az előírásoknak megfelelő dokumentumokat, információkat gyűjt, és eleget tesz beszámolási kötelezettségének.

6.4 Képzési kínálat

- *Oktatási és képzési politika*

A *szakmai felelősségvállalás* érdekében a gyermekvédelmi rendszerben dolgozó – gyermekjóléti és gyermekvédelmi, valamint gyámhatósági – szakemberek tevékenysége képesítési feltételekhez, illetve a gyermekvédelmi rendszer intézményeinek működése engedélyéhez kötött. Meghatározott személyi és tárgyi feltétellel rendelkező bármely természetes személy, állami és nem állami szerv gyermekjóléti – gyermekjóléti szolgáltatás, gyermekek napközbeni és átmeneti gondozása – és gyermekvédelmi – otthont nyújtó ellátás, utógondozói ellátás, gyermekvédelmi szakszolgáltatás – szolgáltató tevékenységet folytathat, illetve ennek érdekében intézményt létesíthet, helyettes szülőt foglalkoztathat, továbbá helyettes szülői, nevelőszülői hálózatot működtethet. A szolgáltató tevékenységnek meg kell felelnie a Gyvt.-ben, valamint az Szakképesítési rendeletben (Szt.) foglalt követelményeknek. A szolgáltató tevékenység működési engedélyhez kötött, függetlenül annak formájától és módjától.

Az Szt. 2. számú mellékletének I. Része tartalmazza a gyermekjóléti és gyermekvédelmi személyes gondoskodás egyes formáiban vezetői beosztásban dolgozók képesítési előírásait, II. Része pedig a gyermekjóléti és gyermekvédelmi személyes gondoskodás egyes formáiban dolgozók képesítési előírásait.

A gyermekjóléti és gyermekvédelmi tevékenységet végző személyek folyamatos szakmai *továbbképzésben* kötelesek részt venni. A *továbbképzés* továbbképzési időszakokban történik. A továbbképzési időszak tartama hét év. Az első továbbképzési időszak kezdete 2001. január 1-je. 2004-től a rendszervbe először belépők számára öt év.

A gyermekvédelem ágazati irányítása a szociális és munkaügyi miniszter feladat- és hatáskörébe tartozik. Feladatkörét a Szociálpolitikai Tanács segíti. A minisztérium továbbképző, tudományos és módszertani feladatait a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet látja el. Tevékenysége célját és irányait meghatározó főbb feladatai így különösen a szakmai fejlesztésekre vonatkozó javaslatok kidolgozása, módszertani feladatok ellátása, szakmai összejövetelek, tanácskozások szervezése, a gyermekvédelemre vonatkozó adatok gyűjtése, követése és értékelése, egyes gyermekjóléti és gyermekvédelmi intézmények és ellátások szakmai ellenőrzésében való részvétel. Az elmúlt években módszertani ajánlások készültek a kórházi szociális munkáról, a bölcsőde és a családi napközi szakmai követelményeiről, az iskolai gyermekvédelmi felelősök feladatairól.

(Jogsabályok: Gyvt. 14. § – 17. §)

- *Kötelező alapképzés*

Nevelőszülői tanfolyamra bocsátottak

Kiválasztása

A nevelőszülői tevékenységre jelentkezők kiválasztásának szempontjait jogszabályi előírások és a nevelőszülői hálózatok szakmai programjában leírt protokoll együttesen határozza meg.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv 54. paragrafusa és a törvényhez tartozó végrehajtási rendelet-15/ 1998. (IV.30.) NM rendelet-94. paragrafusa részletezi az alkalmassági feltételeket.

A jogszabályok pontosan meghatároznak számos alapvető feltételt a nevelőszülői tevékenységre való alkalmassággal kapcsolatban, azonban az, hogy kiből lesz jó nevelőszülő, sok egyéb tényezőtől múlik. A nevelőszülői hálózatoknál ezért -a jogszabályi feltételeken túl- a szakmai programokban lefektetett alapelvek mentén történik a jelentkezők szűrése.

Alapfeltételek:

Nevelőszülő az a 24. életévet betöltött, cselekvőképes, büntetlen előéletű személy lehet, aki:

- a gondozásba helyezett gyermeknél legalább 18, legfeljebb 45 évvel idősebb
- személyisége, egészségi állapota és körülményei alapján alkalmas a nála elhelyezett gyermek kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítására és a családjába történő visszakerülésének támogatására
- a felkészítő tanfolyamon eredménnyel részt vett.

Nem lehet nevelőszülő az, akinek szülői felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, és az sem, akinek szülői felügyeleti joga szünetel, kivéve, ha a szünetelés oka az, hogy a gyermek a különélő másik szülő felügyelete alatt áll.

A hálózatoknál a jelentkezők kiválasztása több ütemben, csapatmunkában történik, a szakmai vezető, a nevelőszülői tanácsadók, a képzők, és ha van, a pszichológus közös munkája során.

Általánosan megfogalmazott elvárások nevelőszülő felé:

- Legyen képes tudatosan felkészülni, valamint szűkebb és tágabb környezetét is felkészíteni a nevelőszülői feladatok ellátására
- A nevelt gyermek számára, annak meglévő képességeihez igazodóan tudja biztosítani a gondozás-nevelés feltételeit, a fejlődéséhez szükséges családi szocializációs színteret
- Segítse elő a nevelt gyermek felkészülését az önálló életre és a családi, társadalmi normák elfogadására és betartására
- A gyermek érdekeinek megfelelően tudjon kapcsolatot tartani a vérszerinti szülővel és rokonaival
- Legyen együttműködő a nevelőszülői és gondozói tanácsadókkal, a szakmai felügyeletet ellátó szervezetekkel és a gyermekkel kapcsolatban álló minden intézménnyel
- Legyen képes a gyámsággal összefüggő feladatok ellátására
- Az ellátásoknak megfelelő dokumentációkat legyen képes kezelni, beszámolási kötelezettségeit teljesíteni

A jelentkezők anyagából feljegyzéseket készít a nevelőszülői tanácsadó. Kérdéses pontokban a szakmai vezetővel konzultál és/vagy a nevelőszülői szakmai team heti esetmegbeszélő csoportján kér szakmai támogatást, így készülve az első családlátogatásra.

Ezen az első látogatáson kerül sor a **környezettanulmány** elkészítésére, az első találkozásra a családban élő személyekkel. Ekkor van lehetőség az addig rejtve maradt lehetséges kizáró tényezők (pl. lakás beosztása, más együtt élő családtagok egészségi

állapota stb.) tisztázására. Az első családlátogatás során az alábbi kérdésekre fókuszálnak:

- A jelentkezés óta eltelt időben milyen kérdések, dilemmák, félelmek fogalmazódtak meg az egyes családtagokban
- Mik az elképzeléseik, céljaik, motivációik a nevelőszülőseget illetően
- Hogyan kezelnék a gyermek különböző reakcióit
- Hogyan dolgozza fel a saját gyermek, a házastárs, a nagyszülők, hogy az anyának új, sok időt igénylő feladata lesz
- Milyen hagyományai, szokásai vannak a családnak
- Vallásgyakorlás, más vallású gyermek helyzete
- A gyermek leendő környezete (élettér, intimitás, saját kuckó)

A hálózat pszichológusa lefolytatja a **pszichológiai interjút** a jelentkezővel.

Elsőként egy úgynevezett félig strukturált pszichológiai interjút végez a pszichológus a jelentkezővel és házastársával. Ezen interjú célja a motivációs, önreflexiós, empátiás, együttműködési és intellektuális készségek, képességek feltárása.

Az interjú során a pszichológusban megfogalmazódott kérdések alapján pszichológiai tesztek kiválasztása történik, mely választás az adott párral kapcsolatban észlelt és megfogalmazott kérdésfeltevésen alapul.

Az úgynevezett MMPI teszt kitöltése minden jelentkező esetében alkalmazásra kerül, mely az esetleges durva pszichiátriai problémák és tünetek feltárását célozza meg. Ezen kívül projektív technikákat alkalmaz a pszichológus az interjú során, illetve a kérdésfeltevéshez. Intelligencia tesztet kizárólag akkor alkalmaz, ha az interjú alapján felmerül bármely ok miatt fennálló mentális deficit lehetősége.

Ezt követi az interjú és tesztek kiértékelése, mely után kerül sor az összefoglaló vélemény megírására.

Mindezek alapján nem az alkalmasság vagy alkalmatlanság ténye kerül megállapításra, hanem az, hogy az adott párnál fennáll-e relatív kontra-indikáció a nevelőszülői feladatok ellátását illetően.

A pszichológiai interjú eredményét a pszichológus írásban adja át a nevelőszülői hálózat szakmai vezetőjének az eddig összegyűlt anyaggal együtt.

Amennyiben a pszichológiai vizsgálat szűr ki alkalmatlanságot, a nevelőszülői hálózat vezetője ezt levélben jelzi a jelentkező felé, és elvégzi a szükséges bejegyzést a nyilvántartásba.

Ez a kiválasztási folyamat egy minta, természetesen hálózatonként bizonyos pontokon eltérő a protokoll.

Tanfolyam szervezése

Az 1997. évi XXXI. tv és a 15/1998 (IV. 30.) NM rendelet alapján, az egyes nevelőszülői hálózatok szakmai programjában (a működtető Szervezeti és Működési Szabályzatával összhangban) meghatározott, nevelőszülői jelentkezőkre vonatkozó kiválasztási folyamat részeként **a jelentkezők 28 órás döntés-előkészítő programon** vesznek részt. A programon résztvevő és a képzők közös döntése nyomán a jelentkező nevelőszülői tanfolyamot végezhet. (Továbbiakban együtt: tanfolyam/60 órás nevelőszülői felkészítő képzés.)

Tanfolyamot a Fktv. által szabályozott felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásában szereplő, a gyermekvédelem területén működő intézmények szervezhetnek. A tanfolyamot szervező írásban bejelenti a Nemzeti és Szakképzési és Felnőttképzési Intézetnek (NSzFI) a tanfolyam indítását. A bejelentés tartalmazza:

- a tanfolyam típusát, helyét és tárgyi feltételeit

- a tanfolyamon várhatóan résztvevők számát
- a tanfolyam szakmai felelőseit
- az oktatók nevét, képesítéseit
- a felhasználni kívánt szakmai tananyagot (kizárólag az NSzFI által engedélyezett szakmai tananyag használható)
- az Fktv. szerinti nyilvántartásba vételről szóló tanúsítvány hiteles másolatát

Szükséges továbbá, hogy az intézményt a Regionális Munkaügyi Központ hatósági nyilvántartásba vegye (erről az intézmény tanúsítványt kap).

A tanfolyamok térítéskötelesek a résztvevők számára, a térítési díjból egyes nevelőszülői hálózatot működtető intézmények fenntartójuk jóváhagyásával átvállalhatnak általuk meghatározott százalékot.

Az ismeretek ellenőrzési rendszere

- Egyéni vagy csoportos összegző beszélgetés.

A döntés-előkészítő program vezetésére az a személy jogosult, aki a csoportvezetéshez szükséges képzésen részt vett és legalább 3 éves gyermekvédelmi gyakorlattal rendelkezik.

A résztvevők a program végén igazolást kapnak, és az oktatókkal együtt döntenek arról, jelentkeznek-e nevelőszülői tanfolyamra.

Ha az oktatók nem tartják alkalmasnak a résztvevőt a nevelőszülői munkára, s ezzel a résztvevő nem ért egyet, szakértői bizottság dönt az ügyben (a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet által felkért két klinikai szakpszichológus).

Hazánkban a döntés-előkészítő program gazdája a Család, Gyermekek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület, a legtöbb nevelőszülői hálózat szerződés alapján az ő programjukkal képez, illetve a képzőket is az Egyesület tréneri képzik.

Nevelőszülői tanfolyam

A képzés során öt alapvető készség fejlesztésére kerül sor.

1. A gyermekek védelmezése és gondozása

A gondozott gyermek harmonikus fejlődését segíti elő a biztonságos fizikai környezet biztosítása. A jelöltek megtanulják milyen módon kell támogatást nyújtani az elhanyagolásra, érzelmi, fizikai és szexuális bántalmazásra, az alkohol- és drogfogyasztás okozta lelki sérülésekre.

2. A gyermekek fejlődési szükségleteinek kielégítése és a fejlődési elmaradások kezelése

A jelöltek megismerik a veszteség hatását és segítik a gyermekeket érzelmeik megfelelő kezelésében. Támogatják a gyermek értelmi fejlődését, szociális kapcsolatok kiépítését. Hatékony fegyelmezési módszereket alkalmaznak, erősítik a gyermek önbecsülését.

3. A gyermekek és vérszerinti családjuk közötti kapcsolatok támogatása

A befogadó családok támogatják a vérszerinti szülőkkel, testvérekkel való kapcsolatokat, felkészítik a gyermeket a kapcsolattartásra.

4. A gyermeknek életre szóló biztonságos, gondoskodó kapcsolat kialakítása

A befogadó család támogatja a gyermek hazakerülését, illetve ha erre nincs lehetőség örökbeadását.

5. Szakértői munkacsoport tagjaként dolgozni

Megismerik a nevelőszülői hálózatot működtető szervezet felépítését, értik a gyermekek elhanyagolására, bántalmazására vonatkozó szabályokat, átlátják a gyermekek elhelyezésével és a család újraegyesítésével kapcsolatos folyamatokat.

A 32 órás nevelőszülői tanfolyam részletes tematikáját a 29/2003. (V.20) ESzCsM rendelet 3. melléklete tartalmazza. (Ld. No.1. Melléklet)

Továbbképzés

A nevelőszülők számára a működtető szervezésében kötelező **félévente hat óra továbbképzésen való részvétel**. E továbbképzés ad lehetőséget a kompetenciák további fejlesztéséhez,
az ismeretek bővítéséhez.

A továbbképzések formájáról és tartalmáról a működtetők döntenek.

Jellemző formák:

- A nevelőszülőket általánosan érintő kérdésekben előadások a témában jártas meghívott előadókkal
- Saját szervezésű, vagy más intézmény által szervezett szakmai programokon való részvétel
- Csoportfoglalkozások az igények és szükségletek mentén
- Egyéni beszélgetések
- Szupervízió (magas költsége miatt jellemzően a hivatásos nevelőszülők számára)
- Esetmegbeszélő csoportmunka

Felülvizsgálat

ugyanaz, mint a hivatásos nevelőszülők esetében.

Továbbképzés résztvevője (továbbképzésre kötelezettek)

Személyes gondoskodást nyújtó **szociális gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézményben**, főállásban dolgozó szakképzett szakember.

Szakképzett, aki:

- **Szociális** intézményekben dolgozik és az 1/2000 (I. 7.) SzCsM rendelet 3. sz. mellékletében szereplő munkakörhöz szükséges képesítéssel rendelkezik.
- Gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézményben dolgozik és a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 2. sz. mellékletében szereplő munkakörhöz szükséges képesítéssel rendelkezik.

Minden szakképzett dolgozó számára kötelező teljesíteni a továbbképzésre vonatkozó kötelezettségét, a munkáltatóval történt egyeztetés alapján részt venni az akkreditált továbbképzéseken.

A szakdolgozó köteles továbbá az adataiban bekövetkezett változásokat, a továbbképzési kötelezettség teljesítését, a szakvizsga letételét, a képzés teljesítését harminc napon belül bejelenteni a munkáltatónak, és egyben rendelkezésre bocsátani az igazolásokra szolgáló iratok másolatát. A továbbképzés szervező által kiállított eredeti igazolást a résztvevő köteles megőrizni.

A továbbképzési időszak időtartama:

2001. 01. 01-től a továbbképzési rendszerbe először belépők esetében 7 év,

2004. 01. 01-től a továbbképzési rendszerbe először belépők esetében 5 év

Továbbképzési kötelezettség:

A továbbképzésre kötelezettnek egy továbbképzési időszak alatt **felsőfokú iskolai végzettség (főiskola, egyetem) esetén 80, egyéb szakképesítés esetén 60 továbbképzési pontot kell megszerezni.**

Továbbképzési pontok a Bizottság által akkreditált szociális továbbképzési programokon való részvétellel szerezhetőek. Fontos azonban figyelni arra, hogy a kötelezettség csak abban az esetben teljesített, ha az elvégzett továbbképzések között legalább egy továbbképzés céljából szervezett tanfolyam (pl. T-03-011/2001) is szerepel. A továbbképzéseken való részvétel a továbbképzési és szakvizsga normatíva alapján biztosított.

Aki más jogszabály alapján is továbbképzésre kötelezett, az a **szociális** területen számára előírt továbbképzési pontok felét, más akkreditált továbbképzésen is megszerezheti:

- Az egészségügyi továbbképzésben szerzett továbbképzési pontokat azoknál a személyeknél lehet elfogadni, akik rendelkeznek az ETI által kiadott regisztrációs kártyával, vagy akiket az ETI nem vett nyilvántartásba, de egészségügyi végzettséggel rendelkeznek és egészségügyi tevékenységet végeznek .
- Pedagógus továbbképzésről szóló tanúsítvány, valamint pedagógus szakvizsga oklevél pedagógus munkakörben foglalkoztatottak esetében fogadható el.

Továbbképzés teljesítése más módon:

Teljesíti a továbbképzési kötelezettségét az a szakképzett szakember is, aki a továbbképzési időszak alatt, a munkaköréhez kapcsolódó területen:

- az Országos Képzési Jegyzékben szereplő új szakképesítést vagy felsőfokú alapképzésben oklevelet szerez,
- felsőfokú végzettség esetén kiegészítő alapképzésben vagy szakirányú továbbképzésben második vagy további oklevelet szerez,
- tudományos fokozatot szerez,
- sikeres szakvizsgát tesz.

A továbbképzést teljesítők jutalmazása:

Aki a fent soroltak közül legalább egy módon teljesítette a továbbképzési kötelezettségét, azt 1 havi jutalom illeti meg az 1993. évi III. törvény 92/D. § (2) bekezdés alapján, melynek fedezetét szintén a továbbképzési és szakvizsga normatíva biztosítja, amelyet a **szociális**, gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátás fenntartója igényelhet.

- **Hivatásos nevelőszülő szakképzés, szakképesítés**

Hivatásos nevelőszülő az lehet, aki rendelkezik OKJ-nevelőszülői szakképesítéssel.

A hivatásos nevelőszülők 120 órás elméleti képzésen, 100 órás tréningen és minimum 80 órás intézményi gyakorlaton vesznek részt, és záró dolgozatot készítenek.

1. Beiskolázási feltételek:

- beöltött 25. életév,
- legalább alapfokú iskolai végzettség,
- a 60 órás nevelőszülői felkészítő tanfolyam eredményes elvégzése.

2. A képzési idő teljesítésének igazolása:

- a központi programban leírt szerkezetű, minimum 120 elméleti órán való részvétel igazolása,
- a 100 óra szakmai készségfejlesztési tréningen való részvétel igazolása,
- a központi programban leírt szerkezetű, minimum 80 óra intézményi gyakorlat teljesítésének igazolása.

Magyarországon körülbelül 220, OKJ-s nevelőszülői szakképesítéssel rendelkező hivatásos nevelőszülő tevékenykedik, akik rendelkeznek nevelőszülői szakképesítéssel.

Részletek és példák

A nevelőszülő szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei **15/2008 (VIII.13.) SZMM rendelet**

I. A szakképesítés Országos Képzési Jegyzékben szereplő adatai

- 1. A szakképesítés azonosító száma: 31 8933 01**
- 2. A szakképesítés megnevezése: Nevelőszülő**

II. A SZAKKÉPESÍTÉS MUNKATERÜLETE

1. A szakképesítéssel rokon szakképesítések

A munkakör, foglalkozás
FEOR száma megnevezése

3314 Hivatásos nevelőszülő

2. A szakképesítéssel rokon szakképesítések

A szakképesítéssel rokon szakképesítések
azonosító száma megnevezése

3. A munkaterület rövid, jellemző leírása

A nevelőszülő olyan szakember, aki saját háztartásában teljes körű ellátást biztosít a vér szerinti, családjából kiemelt ideiglenes hatállyal beutalt, átmeneti vagy tartós nevelésbe vett kiskorú gyermek, illetve az utógondozói ellátásban részesülő nagykorú fiatal számára. A nála elhelyezett gyermek kiegyensúlyozott fejlődését egyéni gondozási terv alapján biztosítja.

Tevékenysége során a gyermek mindenképp álló érdekét tartja szem előtt, és elősegíti a vér szerinti családdal való kapcsolattartást, a saját családba való mielőbbi visszakerülést és beilleszkedést, a vér szerinti családdal való kapcsolat teljes hiánya esetén az örökbeadást. A vér szerinti családon kívüli nevelésből származó esélyegyenlőtlenségek mérséklésére törekszik.

Munkáját szerződés vagy megbízás alapján végzi, igénybe véve a rendelkezésre álló szociális és gyermek-védelmi, valamint más segítő szolgáltatások támogatását.

A munkája során végzett jellemző tevékenységek főbb csoportjai:

1. Tudatosan felkészül, valamint szűkebb és tágabb családi környezetét is felkészíti a nevelőszülői feladatok ellátására.

2. A nevelt gyermek számára, annak meglévő képességeihez igazodóan biztosítja a gondozás, nevelés feltételeit, a fejlődéséhez szükséges családi szocializációs színteret. Szükség esetén speciális ellátást nyújt.

3. Elősegíti a nevelt gyermek felkészülését az önálló életre, a családi és társadalmi normák elfogadására és betartására.

4. A gyermek érdekeinek megfelelően kapcsolatot tart a vér szerinti szülővel, illetve a gyámhatóság ren-delkezésének megfelelően elősegíti a folyamatos kapcsolattartást a vér szerinti családdal, segíti a gyer-mek visszailleszkedését, illetve örökbefogadó családba való beilleszkedését, ennek érdekében együttmű-ködik a gyermek családgondozójával, illetve utógondozójával.

5. Együttműködik a nevelőszülői, illetve a gyámi gondozói tanácsadóval, valamint a szakmai felügyeletet ellátó szervezetekkel és a gyermekkel kapcsolatban álló más jóléti intézményekkel.

6. Ellát gyámsággal összefüggő feladatokat.

7. Vezeti az előírásoknak megfelelő dokumentumokat, információkat gyűjt, és eleget tesz beszámolási kötelezettségének.

III. A szakképesítés szakmai követelményei

III. a) A foglalkozás gyakorlása során előforduló legfontosabb feladatcsoportok, feladatok és az azokhoz kap-csolódó követelmények

1. Tudatosan felkészül, valamint szűkebb és tágabb környezetét is felkészíti a nevelőszülői feladatok ellátására

A nevelőszülő legyen képes:

- felmérni saját maga és családja terhelhetőségét, tűrőképességét, a rájuk háruló többletterhet jelentő feladatokat, és ennek figyelembevételével tervezze a tevékenységét,
- a tárgyi környezetet alkalmassá és biztonságossá tenni a nevelt gyermek(ek) befogadására,
- ismereteket szerezni a társadalomról, az egyes társadalmi csoportok jellemzőiről, etnikai, vallási, kultu-rális sajátosságairól, értékeiről,
- átlátni az alapvető egyéni, családi, csoportbeli és közösségi kapcsolatok rendszerét, társadalmi megha-tározottságát,
- ismereteket szerezni a család funkcióiról és felismerni a gyermek és a család életét, életmódját meghatá-rozó tényezőket, rendszereket, struktúrákat és biztosítani a rekreációs lehetőségeket,
- felismerni a családi szerepeket, a modellnyújtás és a szocializáció, a kortárs csoportok és referencia-személyek jelentőségét,
- felismerni a játék és tanulás szerepét és jelentőségét a gyermek életében,
- átlátni az érzelmi élet és az értelmi fejlődés összefüggéseit, az éntudat, az önbecsülés és az identitás jelentőségét a személyiség egészséges fejlődésében,
- felismerni az átlagos és az átlagostól eltérő fejlődés jeleit, az érési periódusokat, az életkori szakaszokat és az azokhoz kapcsolódó szükségleteket, a deviancia megjelenési formáit, lehetséges okait,
- felismerni az esetmegbeszélő csoport és a szupervízió előnyeit és ismerni a számára elérhető szakembe-rek körét.

2. A nevelt gyermek számára, annak meglévő képességeihez igazodóan biztosítja a gondozás, nevelés feltételeit, a fejlődéséhez szükséges családi szocializációs színteret

A nevelőszülő legyen képes:

- biztosítani a nevelt gyermek részére saját háztartásában azt a személyi, fizikai és érzelmi biztonságot nyújtó, nyugodt családi otthont, amelyben lehetőség van a gyermek korának megfelelő tevékenységekre, a játékra, tanulásra, pihenésre,
- biztosítani az életkornak és évszakoknak megfelelő ruházatot és az egészséges fejlődéshez szükséges táplálékot,
- megteremteni a szükséges feltételeket az élettani szükségletek kielégítéséhez és a rendszeres életvitel megvalósításához,
- ellátni a gyermek életkorához, egészségi állapotához kapcsolódó gondozási feladatokat, kielégíteni speciális gondozási szükségleteket,
- a nála elhelyezett beilleszkedési, magatartási vagy tanulási zavarokkal küzdő, szenvedélybeteg, illetve egyéb körülmények miatt sajátos ellátást igénylő gyermek számára – az adott probléma szakértőjével együttműködve és irányításával – kiegyensúlyozott nevelést biztosítani, a családjába történő visszakerülést elősegíteni,
- biztosítani az egészségügyi ellátáshoz és a speciális szükségletű gyermekek szakszerű ellátáshoz való hozzájutásának feltételeit,
- biztosítani a gyermek kötelező oktatásban való részvételét megalapozni és fejleszteni a gyermek tanulási, önművelési, művelődési szokásait és törekvéseit,
- felismerni és fejleszteni a gyermekben rejlő képességeket és tehetséget, valamint belátni az érzelmi élet zavaraiból, a fogyatékosságból, illetve a fejlődési lemaradásból származó hátrányokat,
- megismerni a nevelt gyermek múltjából és speciális helyzetéből fakadó szükségleteit és nevelési mód-szereit ehhez alakítani,
- meghitt érzelmi kapcsolat kialakítására törekedni anélkül, hogy sajátjának tekintené a gyermeket,
- a gyermek egészségi, tanulási, viselkedési problémáinak észlelése esetén kompetenciahatárainak betartása mellett, ezek megoldására törekedni, illetve a szakszerű ellátáshoz jutását biztosítani,
- felismerni a gyermek különleges képességét, érdeklődését és támogatni hobbyjában,
- felismerni a gyermek lelkiállapotának változását, annak lehetséges okait, pszichés igényeit és szükségleteit,
- szembenézni a nevelt gyermek számos kimondott és ki nem mondott gondjával, súlyos helyzetet okozó provokációival, agressziójával vagy levertségével, szomorúságával.

3. Elősegíti a nevelt gyermek felkészülését az önálló életre, a családi és társadalmi normák elfogadására és betartására

A nevelőszülő legyen képes:

- megszerezni az alapvető gazdálkodási és háztartásvezetési ismereteket,
- bevonni a nála elhelyezett gyermeket a mindennapi tevékenységekbe, praktikus életvezetési ismereteket nyújtani számára,
- példát mutatni a saját családjában keletkező konfliktusok kezelésével és ezt a mintát a gyermekben is tudatosítani,
- segíteni a társas kapcsolatok kialakítását a kortársakkal és a gyermek életében szerepet játszó személyekkel,
- a társadalomban elfogadott viselkedési szabályokat, normákat közvetíteni a gyermek számára,
- modellszerepén keresztül felkészíteni az önálló életvitelre, a családon belüli és a családon kívüli munkavégzésre, munkamegosztásra és kialakítani az ehhez szükséges együttműködési szabályokat,
- megszervezni a gyermek és a család napirendjét, a különböző tevékenységek és a pihenés megfelelő egyensúlyának megteremtéséhez,
- megvalósítani és átadni a családi élet szervezéséhez szükséges készségeket.

4. A gyermek érdekeinek megfelelően kapcsolatot tart a vér szerinti szülővel, illetve a gyámhatóság ren-delkezésének megfelelően elősegíti a folyamatos kapcsolattartást a vér szerinti családdal, segíti a gyer-mek visszailleszkedését, illetve örökbefogadó családba való beilleszkedését, ennek érdekében együttmű-ködik a gyermek családgondozójával, illetve utógondozójával.

A nevelőszülő legyen képes:

- felismerni a vér szerinti család jelentőségét a gyermek életének alakulásában, és a gyámhatóság rendel-kezésének megfelelően biztosítani a kapcsolattartás lehetőségét, illetve ha sor kerül a vér szerinti családba való visszahelyezésre, segíteni a gyermeket a visszailleszkedésben,

- eligazodni a vér szerinti családdal való kapcsolattartás jogi szabályaiban, lehetséges formáiban és felté-telrendszerében,

- együttműködni a nevelőszülői hálózat működtetőjével a kapcsolattartás feltételeinek kialakításában,

- együttműködni a nevelőszülői hálózat, illetve a gyermekjóléti szolgálat családgondozójával,

- felismerni a kapcsolattartás során a gyereket fenyegető veszélyhelyzeteket,

- észlelni a gyermek szokásostól eltérő viselkedését, melyek a kapcsolattartás problémáiból származhat-nak, illetve jelezni a problémákat az illetékeseknek,

- tájékoztatni a nevelt gyermeket életkorának és személyiségállapotának megfelelően a vér szerinti csa-ládjával kapcsolatos információkról,

- segíteni helyzete, érzelmei megértésében, indulatai feldolgozásában, és annak elfogadásában, hogy egyidejűleg két családhoz tartozhat,

- segítséget nyújtani a gyermeknek, az elvesztett vagy soha létre nem jött kapcsolat meggyászolásában, amennyiben a vér szerinti családdal való kapcsolattartás nem lehetséges (vagy valamilyen különleges ok-ból nem kívánatos),

- elfogadó kapcsolatot kialakítani, adekvátan kommunikálni a vér szerinti családdal és kezelni a felmerülő konfliktusokat.

5. Együttműködik a nevelőszülői, illetve a gyámi gondozói tanácsadóval, valamint a szakmai felügyeletet ellátó szervezetekkel és a gyermekkel kapcsolatban álló más jóléti intézményekkel

A nevelőszülő legyen képes:

- kapcsolatot tartani és együttműködni a bölcsőde, az óvoda, az iskola, a nevelési tanácsadó és a pedagóg-iai szolgálatok szakembereivel, szükség esetén más szociális és jóléti intézményekkel,

- együttműködni a nevelőszülői tanácsadóval és a gyámi gondozói tanácsadóval,

- segíteni a gyermek megfelelő pályaválasztását, biztosítsa a továbbtanulását, pályakezdését a gyermek képességeit és az adott lehetőségeket figyelembe véve,

- a pályaválasztási döntésekbe bevonni a nevelési, továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadó intézménye-ket, szakszolgálatokat,

- folyamatos kapcsolat fenntartására a szakmai, civil és érdekvédelmi szervezetek képviselőivel és szükség esetén igénybe venni szolgáltatásaikat.

6. Ellát gyámsággal összefüggő feladatokat

A nevelőszülő legyen képes:

- a gyámi feladatokat ellátni, a nevelt gyermek vagyonát kezelni az ezekkel kapcsolatos jogszabályi előírások és eljárásrend betartásával,

- képviselni, érvényesíteni a gyermek jogait és érdekeit a gyermeket érintő helyzetekben és igénybe venni minden indokolt esetben jogász segítségét,

- eligazodni az alanyi jogon járó, valamint az adható – szociális, egészségügyi, oktatási
- juttatások és szolgáltatások körében, a nagykorúsággal és az önálló életvitellel kapcsolatos jogszabályokban,
- igényelni a különböző juttatásokat,
- előkészíteni a nála elhelyezett nagykorúvá váló fiatal számára az utógondozói ellátást,
- segítséget nyújtani az önálló életkezdéséhez.

7. Vezeti az előírásoknak megfelelő dokumentumokat, információkat gyűjt és eleget tesz beszámolási kötelezettségének

A nevelőszülő legyen képes:

- az előírásoknak megfelelően vezetni a dokumentumokat és teljesíteni beszámolási kötelezettségét,
- megőrizni és rendszerezett formában tartani a gyermek személyes iratait, a gyermek vagyonának keze-lésével, egészségügyi ellátásával és iskolai pályafutásával kapcsolatos dokumentumokat,
- nyomon követni és dokumentálni a nevelt gyermek élettörténetét, ennek érdekében ismerni az élettör-ténet-könyv elkészítésének, szerkesztésének valamelyik módszerét.

III. b) A szakképesítés általános szakmai követelményei

1. A szociális munka értékeinek és etikai szabályainak megfelelő munkavégzés

A nevelőszülő munkája során:

- a szakma etikai szabályai szerint járjon el, érzékelje a gyermekelhelyezés és a segítő tevékenység alapdi-lemmáit,
- megfelelő empátiával fogadja a hozzáfordulókat, vállalva a szakmai felelősséget,
- érzékelje és tartsa tiszteletben a sajátjától eltérő kultúrák, szubkultúrák sajátosságait,
- tartsa tiszteletben nevelt gyermeke vallási, kulturális és etnikai hovatartozását és biztosítson számára ezeknek megfelelő nevelést,
- tartsa tiszteletben neveltje döntéseit, értékrendjét, életstílusát, autonómiáját, tulajdonságait, személyi-ségi jogait,
- a szakmai titoktartás szabályai szerint kezelje a birtokába jutott információkat,
- ismerje fel és kezelje megfelelően a nevelt gyermekkel és annak vér szerinti családjával kapcsolatos eset-leges előítéleteit, szerep-összeférhetetlenségét, törekedjen ezek kiküszöbölésére,
- tartsa be szakmai illetékessége határait,
- ismerje fel a segítő kapcsolatban felmerülő problémáit és erről konzultáljon szupervizorral.

2. A munkavégzéshez szükséges szakmai kommunikáció

A nevelőszülő munkája során:

- ismerje saját kommunikációjának hatótényezőit, esetleges gyengeségeit,
- nevelt gyermekével, annak vér szerinti családjával az ő közlési sajátosságait figyelembe véve kommu-nikáljon,
- ismerje és megfelelően értelmezze a metakommunikációs és sajátos kommunikációs jelzéseket,
- tudja használni a probléma feltárásához szükséges kommunikációs eszközöket,
- hallgassa értő figyelemmel neveltjét,
- saját szakmai álláspontja tolmácsolásakor közérthető érvelésre törekedjen,
- vegye figyelembe mások szakmai érvelését, legyen képes kulturáltan megvitatni azt,
- legyen tisztában a saját szakterületén használatos szakkifejezések jelentés-tartalmával és azokat helye-sen alkalmazza,

– rendelkezzen a különböző helyzetekhez illő, megfelelő kommunikációs repertoárral (beszélgetés, meg-beszélés, meggyőzés, konfliktusmegoldás, békítés stb.).

3. A munkavégzéshez szükséges önismeret

A nevelőszülő munkája során:

- rendelkezzen reális énképpel és tudatosítsa, hogy személyisége a „munkaeszköze”,
- ismerje fel a saját személyiségéből fakadó lehetőségeket, illetve korlátokat az adott segítő helyzetben, ezeket mérlegelje a feladatok vállalásakor és vegye figyelembe a végrehajtás során,
 - önelemzési módszerekkel rendszeresen végezzen önértékelést,
 - empátiáját, együttműködési készségét, feszültségtűrését, konfliktuskezelési képességét folyamatosan fejlessze,
 - viselkedjen és döntsön felelősen, vállalja tevékenységének következményeit,
 - védje személyiségét, ismerje fel a kiégés figyelmeztető jeleit, vegye igénybe szakember (szupervizor) segítségét.

IV. A szakképesítés vizsgáztatási követelményei

1. A szakmai vizsgára bocsátás feltételei

- a beiskolázási feltételek igazolása;
- a képzési idő teljesítésének igazolása;
- eredményes beszámolók az elméleti tantárgyblokkokból:
 - = ismeretek a gyermekről,
 - = ismeretek a családról,
 - = ismeretek a társadalomról;
- a szakmai vizsga időpontja előtt harminc nappal leadott, maximum 10 gépelt oldal terjedelmű záródolgozat.

2. A szakmai vizsga részei

A szakmai vizsga szóbeli és gyakorlati vizsgarészekből áll.

a) A szóbeli vizsga témakörei és időtartama:

- társadalmi és gyermekvédelmi alapismeretek,
- a nevelőszülői tevékenység és a gyermek szükségleteihez, fejlődéséhez kapcsolódó háttérismeretek.

A szóbeli vizsgán a vizsgázó egy tételt húz, mely a felsorolt két témakörből egy-egy kérdést tartalmaz.

A szóbeli vizsga tételsorát a képző intézmény a Szociális és Családügyi Minisztérium által engedélyezett tételgyűjtemény figyelembevételével állítja össze. Az összeállított tételsort a vizsga előtt hat hónappal a képző intézmény jóváhagyásra elküldi a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Szakképzési Osztályá-ra.

A szóbeli vizsgára történő felkészülés időtartama: témakörönként 15 perc.

b) A gyakorlati vizsga részei és időtartama:

– Előzetes vizsgafeladat:

A szakmai gyakorlat során elkészített záródolgozat.

– Bizottság előtt végzett feladat:

A záródolgozat védése

A záródolgozat védésének időtartama maximum 15 perc.

3. A szakmai vizsgán számon kérhető feladatok a szint megjelölésével

a) A szóbeli vizsga tartalma

Az alábbi tantárgyblokkok legfontosabb fogalmainak és összefüggéseinek ismerete és ezek kapcsolata a nevelőszülő munkájával

- ismeretek a gyermekről,
- ismeretek a családról,
- ismeretek a társadalomról.

b) A gyakorlati vizsga tartalma

- Előzetes vizsgafeladat:

A záródolgozat élettörténetet vagy esetet vagy problémáismertetőt mutat be.

- Bizottság előtt végzett feladat:

A záródolgozat megvédése során a hallgató választ ad az esetmegbeszélő csoport vezetőjének 10 nappal a vizsga előtt leadott kérdéseire.

4. A szakmai vizsga egyes részei alóli felmentés feltételei

A szakmai vizsga a teljes szakmai ismeretanyagot átfogja, ezért a vizsga egyes részei alól felmentés nem adható.

5. A szakmai vizsga értékelése

A vizsgázót szakmai tudása, az egyes vizsgarészekben elért teljesítménye alapján szakmai elméletből és szakmai gyakorlatból a következők szerint kell értékelni:

a) A szakmai elméleti vizsga értékelése

A szóbeli vizsgarészek témaköreit külön-külön, 1–5-ig terjedő érdemjeggyel kell értékelni, s ezek átlagából kell képezni a szakmai elméleti vizsga osztályzatát.

b) A szakmai gyakorlati vizsga értékelése

- Előzetes vizsgafeladat:

A záródolgozatot az esetmegbeszélő csoport vezetője a szakszerűsége alapján 1–5-ig terjedő érdemjegy-gyel értékeli.

- Bizottság előtt végzett feladat:

Védést 1–5-ig terjedő érdemjeggyel kell értékelni.

A két részjegyből kell képezni a gyakorlati vizsga osztályzatát.

c) A szakmai vizsga értékelése

Eredményes vizsgát tett az a jelölt, aki minden vizsgarész követelményeit teljesítette.

Sikertelen a szakmai vizsga, ha a vizsgázó a szóbeli vagy a gyakorlati vizsga bármelyik részéből elégtelen jegyet kapott.

A sikertelen szakmai vizsga, pótvizsga és a javítóvizsga – a vizsga időpontjában érvényes vizsgakövetelmények szerint – legfeljebb két éven belül megismételhető. Javítóvizsgát abból a vizsgarészből, tantárgyból kell tenni, amelyből a vizsgázó tudását elégtelenre minősítették.

V. Egyéb tudnivalók

1. Beiskolázási feltételek:

- beöltött 25. életév,
- legalább alapfokú iskolai végzettség,
- a 60 órás nevelőszülői felkészítő tanfolyam eredményes elvégzése.

2. A képzési idő teljesítésének igazolása:

- a központi programban leírt szerkezetű, minimum 120 elméleti órán való részvétel igazolása,
- a 100 óra szakmai készségfejlesztési tréningen való részvétel igazolása,
- a központi programban leírt szerkezetű, minimum 80 óra intézményi gyakorlat teljesítésének igazolása.

Nevelőszülő szakképesítés kompetencia-területei

Tulajdonságprofil:

- A Jogi- és adatvédelmi alapismeretek
- B Gyermeki jogok nemzetközi és hazai szabályai
- B A gyermekvédelem jogi szabályozása
- B Családjogi alapismeretek
- B Gyermek- és fiatalkorúak büntethetősége
- C A közoktatási jogszabályok
- C A szociális és társadalombiztosítási ellátások jogi szabályozása
- C Az egészségügyi ellátások szabályai
- B A közigazgatás szervezete és intézményei
- D Szociálpolitikai alapok
- C A szociálpolitika céljai, értékei és dilemmái
- D Az állami beavatkozás és az azt meghatározó ideológiák és érdekek
- C A problémának definiált társadalmi jelenségek és ellátások, eszközök
- C Az inklúzió, integráció és a differenciált nevelés bölcsődei lehetőségei
- B Gyermekes esélyegyenlőségét szolgáló ellátások, intézkedések
- A A szakma etikai szabályai és dilemmái
- B A szakmai együttműködés etikai szabályai
- A Kompetencia határok
- B Az egyén társadalmi meghatározottsága
- C Társadalmi egyenlőtlenségek és újratermelődésük okai
- C Mai magyar társadalom rétegződése
- B A szegénység kialakulásának okai, jellemzői és megjelenési formái
- B Devións jelenségek és kialakulásuk okai
- C A szükségletek és erőforrások feltárásának módszerei
- C A család fogalma, funkciói és struktúrája
- C Családi szerepek és szerepkonfliktusok, a családi életciklusok
- B Az emberi szükségletek
- C Életmód, kultúra fogalma, az etnikai kisebbségek sajátosságai
- B A család, mint támogatórendszer és mint problémaforrás jellemzői
- C Énvédő technikák
- A Nondirektív beszélgetés
- C A segítő beszélgetés jellemzői
- B Az önismeret forrásai
- C Fejlődéslélektani alapismeretek
- B A lelki fejlődés meghatározói
- B A lelki fejlődés életkori szakaszai
- C A kötődés és biztonságérzet fontossága
- B A szocializáció folyamata és szinterei
- B Az előítéletek kialakulásának okai és működésének jellemzői
- B A szerep fogalma és jellemzői
- B A konfliktusok fajtái és a konfliktuskezelés módjai
- B A kommunikáció fajtái, kommunikációs zavarok
- B Vonzalmak és taszítások jellemzői
- B Az együttműködés szociálpszichológiai jellemzői
- B A szociális identitás kialakulásának összefüggései
- A A segítség pszichológiai összefüggései
- A típus megjelölésével a szakmai ismeretek:
- Szakmai kompetenciák:
- 5
- B Tanulási folyamat, tanulás-segítés
- B A nevelési hatáskeltés pszichológiai alapjai

B Nevelési stílusok és attitűdök
 B A nevelői szerep összefüggései
 B Sikerek és kudarcok a nevelésben
 B A gyermek biológiai fejlődését meghatározó tényezők
 B Életkori szakaszok és jellemzői
 B Rendellenes fejlődésre utaló tünetek
 A A leggyakoribb gyermekbetegségek és tünetei
 A Elsősegélynyújtás
 A A rendellenességet, kóros állapotot jelző tünetek
 A A tünetek enyhítésének technikái és módszerei gyermekkorban
 A A gyógyszerek használatának és tárolásának szabályai
 A Védőoltások és kísérő tünetek
 A Az akadály-mentesítés és a balesetmegelőzés szabályai, technikái
 B A gondozás célja, feladatai, célcsoportjai
 A A gondozás, mint a nevelés eszköze
 A A testi gondozás módszerei, szabályai
 A A mentális fejlődés segítése
 A A gyermekek kapcsolatainak fejlesztése
 1 Elemi szintű számítógéphasználat
 5 Olvasott köznyelvi szöveg megértése
 5 Köznyelvi szöveg fogalmazása írásban
 5 Kézírás
 5 Köznyelvi szöveg hallás utáni megértése
 5 Köznyelvi beszédképesség
 4 Olvasott szakmai szöveg megértése
 4 Szakmai nyelvi írásképesség, fogalmazás írásban
 4 Szakmai nyelvű hallott szöveg megértése
 4 Szakmai nyelvű beszédképesség
 4 Információforrások kezelése
 4 Szabadkézi rajzolás
 5 Elemi számolási képesség
 1 Elsősegélynyújtáshoz szükséges eszközök és kötszerek használata
 1 Gyermekjátékok használata
 1 Informatikai eszközök használata
 1 Híradástechnikai eszközök használata
 Elhivatottság, elkötelezettség
 Megbízhatóság
 Érzelmi stabilitás, kiegyensúlyozottság
 Türelmesség
 Rugalmasság
 Döntésképeség
 Állóképesség
 Stressztűrő képesség
 A szint megjelölésével a szakmai készségek:
 Személyes kompetenciák:
 6
 Kézügyesség
 Mozgáskoordináció (testi ügyesség)
 Testi erő
 Térérzékelés
 Kapcsolatteremtő készség
 Empátia

Segítőkézség
Közérthetőség
Adekvát kommunikáció
Konfliktuskezelő készség
Információgyűjtés
Általános ismeretek speciális helyzetben való alkalmazása
Problémaelemzés, -feltárás
Helyzetfelismerés
Rendszerben való gondolkodás
Gyakorlatias feladatértelmezés
Nyitott hozzáállás

Példa egy szakmai követelménymodul kidolgozására:

A szakmai követelménymodul azonosítója és megnevezése:

A gyermek képességeinek kibontakoztatásával kapcsolatos feladatok

A szakmai követelménymodul tartalma:

Feladatprofil:

Megismeri a gyermek adottságait, képességeit

Megalapozza és fejleszti a gyermek tanulási, önművelési, művelődési szokásait, igényeit

Biztosítja a gyermek kötelező oktatásban való részvételét

Figyelemmel kíséri a gyermek iskolai előmenetelét

Biztosítja a gyermek számára a szakszerű segítségnyújtás lehetőségét

Törekszik a szociokulturális és az adottságokból eredő hátrányok csökkentésére

Megismeri a gyermek különleges és speciális szükségleteit

Gondoskodik a szellemi és erkölcsi fejlődést szolgáló, kulturális értékekhez való hozzájutásról

Elősegíti a gyermek vér szerinti vagy örökbefogadó családba való visszakerülését

Tulajdonságprofil:

C A gyermek képességei

C Speciális élethelyzetből adódó lélektan

C Különleges és speciális szükségletű gyermekek

C A gyermek magával hozott normái és szokásai

C A játék és a tanulás személyiségfejlődésben betöltött szerepe

1 Elemi szintű számítógéphasználat

5 Olvasott köznyelvi szöveg megértése

5 Köznyelvi szöveg fogalmazása írásban

5 Kézírás

5 Köznyelvi szöveg hallás utáni megértése

5 Köznyelvi beszédképesség

3 Olvasott szakmai szöveg megértése

3 Szakmai nyelvi írásképesség, fogalmazás írásban

3 Szakmai nyelvű hallott szöveg megértése

3 Szakmai nyelvű beszédképesség

3 Információforrások kezelése

4 Szabadkézi rajzolás

5 Elemi számolási készség

4 Mennyiségérzék

4 Elsősegélynyújtáshoz szükséges eszközök és kötszerek használata

1874-06

Szakmai kompetenciák:

A típus megjelölésével a szakmai ismeretek:

A szint megjelölésével a szakmai készségek:

Módszerkompetenciák:

9

3 Gyermekjátékok használata

3 Informatikai eszközök használata

3 Híradástechnikai eszközök használata

3 Háztartási eszközök használata

3 Kerti eszközök használata

3 Papír, fonal, textíliák, színes ceruzák (dekorációs eszközök) használata

Kézügyesség

Mozgáskoordináció (testi ügyesség)

Testi erő

Tájékozódás

Térérzékelés

Felelősségtudat

Elhivatottság, elkötelezettség

Érzelmi stabilitás, kiegyensúlyozottság

Döntésképeség

Állóképesség

Szervezőképesség

Közérthetőség

Empatikus készség

Kapcsolatteremtő készség

Adekvát kommunikáció

Konfliktusmegoldó készség

Gyakorlatias feladatértelmezés

Helyzetfelismerés

Információgyűjtés

Rendszerben való gondolkodás

8

Gyakorlatias feladatértelmezés

Helyzetfelismerés

Információgyűjtés

Rendszerben való gondolkodás

Kreativitás, ötletgazdagság

Problémaelemzés, -feltárás

Tulajdonságprofil:

C A gyermek képességei

C Speciális élethelyzetből adódó lélektan

C Különleges és speciális szükségletű gyermekek

C A gyermek magával hozott normái és szokásai

C A játék és a tanulás személyiségfejlődésben betöltött szerepe

1 Elemi szintű számítógéphasználat

5 Olvasott köznyelvi szöveg megértése

5 Köznyelvi szöveg fogalmazása írásban

5 Kézírás

5 Köznyelvi szöveg hallás utáni megértése

5 Köznyelvi beszéd-készség

3 Olvasott szakmai szöveg megértése
3 Szakmai nyelvi íráskészség, fogalmazás írásban
3 Szakmai nyelvű hallott szöveg megértése
3 Szakmai nyelvű beszéd-készség
3 Információforrások kezelése
4 Szabadkézi rajzolás
5 Elemi számolási készség
4 Mennyiségérzék
4 Elsősegélynyújtáshoz szükséges eszközök és kötszerek használata
1874-06

Szakmai kompetenciák:

A típus megjelölésével a szakmai ismeretek:

A szint megjelölésével a szakmai készségek:

Módszerkompetenciák:

9

3 Gyermekjátékok használata
3 Informatikai eszközök használata
3 Híradástechnikai eszközök használata
3 Háztartási eszközök használata
3 Kerti eszközök használata
3 Papír, fonal, textíliák, színes ceruzák (dekorációs eszközök) használata

Kézügyesség

Mozgáskoordináció (testi ügyesség)

Testi erő

Tájékozódás

Térérzékelés

Felelősségtudat

Elhivatottság, elkötelezettség

Érzelmi stabilitás, kiegyensúlyozottság

Döntésképeség

Állóképesség

Szervezőkészség

Közérthetőség

Empatikus készség

Kapcsolatteremtő készség

Adekvát kommunikáció

Konfliktusmegoldó készség

Gyakorlatias feladatértelmezés

Helyzetfelismerés

Információgyűjtés

Rendszerben való gondolkodás

A hivatásos nevelőszülő szakképesítés vizsgáztatási követelményei

1. A szakmai vizsgára bocsátás feltételei

- a beiskolázási feltételek igazolása;
- a képzési idő teljesítésének igazolása;
- eredményes beszámolók az elméleti tantárgyblokkokból:
 - = ismeretek a gyermekről,
 - = ismeretek a családról,
 - = ismeretek a társadalomról;

– a szakmai vizsga időpontja előtt harminc nappal leadott, maximum 10 gépelt oldal terjedelmű záródolgozat.

2. A szakmai vizsga részei

A szakmai vizsga szóbeli és gyakorlati vizsgarészekből áll.

a) A szóbeli vizsga témakörei és időtartama:

– társadalmi és gyermekvédelmi alapismeretek,
– a nevelőszülői tevékenység és a gyermek szükségleteihez, fejlődéséhez kapcsolódó háttérismeretek.

A szóbeli vizsgán a vizsgázó egy tételt húz, mely a felsorolt két témakörből egy-egy kérdést tartalmaz.

A szóbeli vizsga tételsorát a képző intézmény a Szociális és Családügyi Minisztérium által engedélyezett tételgyűjtemény figyelembevételével állítja össze. Az összeállított tételsort a vizsga előtt hat hónappal a képző intézmény jóváhagyásra elküldi a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Szakképzési Osztálya-ra.

A szóbeli vizsgára történő felkészülés időtartama: témakörönként 15 perc.

b) A gyakorlati vizsga részei és időtartama:

– Előzetes vizsgafeladat:

A szakmai gyakorlat során elkészített záródolgozat.

– Bizottság előtt végzett feladat:

A záródolgozat védeése

A záródolgozat védeésének időtartama maximum 15 perc.

3. A szakmai vizsgán számon kérhető feladatok a szint megjelölésével

a) A szóbeli vizsga tartalma

Az alábbi tantárgyblokkok legfontosabb fogalmainak és összefüggéseinek ismerete és ezek kapcsolata a nevelőszülő munkájával

– ismeretek a gyermekről,
– ismeretek a családról,
– ismeretek a társadalomról.

b) A gyakorlati vizsga tartalma

– Előzetes vizsgafeladat:

A záródolgozat élettörténetet vagy esetet vagy problémaismertetőt mutat be.

– Bizottság előtt végzett feladat:

A záródolgozat megvédése során a hallgató választ ad az esetmegbeszélő csoport vezetőjének 10 nappal a vizsga előtt leadott kérdéseire.

4. A szakmai vizsga egyes részei alóli felmentés feltételei

A szakmai vizsga a teljes szakmai ismeretanyagot átfogja, ezért a vizsga egyes részei alól felmentés nem adható.

5. A szakmai vizsga értékelése

A vizsgázót szakmai tudása, az egyes vizsgarészekben elért teljesítménye alapján szakmai elméletből és szakmai gyakorlatból a következők szerint kell értékelni:

a) A szakmai elméleti vizsga értékelése

A szóbeli vizsgarészek témaköreit külön-külön, 1–5-ig terjedő érdemjeggyel kell értékelni, s ezek átlagából kell képezni a szakmai elméleti vizsga osztályzatát.

b) A szakmai gyakorlati vizsga értékelése

– Előzetes vizsgafeladat:

A záródolgozatot az esetmegbeszélő csoport vezetője a szakszerűsége alapján 1–5-ig terjedő érdemjegy-gyel értékeli.

– Bizottság előtt végzett feladat:

Védést 1–5-ig terjedő érdemjeggyel kell értékelni.

A két részjegyből kell képezni a gyakorlati vizsga osztályzatát.

c) A szakmai vizsga értékelése

Eredményes vizsgát tett az a jelölt, aki minden vizsgarész követelményeit teljesítette.

Sikertelen a szakmai vizsga, ha a vizsgázó a szóbeli vagy a gyakorlati vizsga bármelyik részéből elégtelen jegyet kapott.

A sikertelen szakmai vizsga, pótvizsga és a javítóvizsga – a vizsga időpontjában érvényes vizsgakövetelmények szerint – legfeljebb két éven belül megismételhető. Javítóvizsgát abból a vizsgarészből, tantárgyból kell tenni, amelyből a vizsgázó tudását elégtelenre minősítették.



A gyermekvédelmi gondoskodásra

szoruló gyermekek ellátását célzó szakmai képzési szükségletek diagnosztikája

7.1 Az ország legfőbb kihívásai a projekt problematikájára vonatkozóan

Hazánkban használják a **nevelőszülő** helyett a **hagyományos nevelőszülő** fogalmat, amelyet a Gyermekek védelméről szóló törvény – tartalmi részének - és a hozzákapcsolódó rendeletek terminológiája nem alkalmaz, nem ismer. Hazánkban működik olyan szervezet, amelyben csak hivatásos nevelőszülők tevékenykednek, több azon szervezetek száma, ahol viszont csak nevelőszülők (köznyelv szerinti hagyományos nevelőszülők) munkálkodnak. Azonban jellemzően többségben olyanok működnek, amelyekben nevelőszülőket és hivatásos nevelőszülőket egyaránt találunk. Minden szervezetnek egy hálózata van, nincs külön **„hagyományos és hivatásos nevelőszülői hálózat”**. A nevelőszülői hálózat egy szakmai egység, amelyben nevelőszülők, hivatásos nevelőszülők és speciális hivatásos nevelőszülők biztosítanak otthonukban, vagy nevelőszülői házban gondozást, nevelést a náluk elhelyezetteknek.

A nevelőszülő a Ptk-t figyelembe véve létesített nevelőszülői jogviszony keretében, a működtetővel kötött együttműködési megállapodás alapján saját háztartásában biztosítja a gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek teljes körű, vagy utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt otthont nyújtó ellátását. A nevelőszülők felkészítése 60 órás, ennek első része egy 28 órás döntés-előkészítő program, a második, pedig egy 32 órás nevelőszülői tanfolyam. A döntés-előkészítő program – ha saját, ha együttműködés alapján, pl. FIKSZ – döntéssel kell, hogy véget érjen. A 29/2003.(V.20.) ESZCSM rendelet 6 §-a alapján a program oktatói a résztvevők alkalmasságát figyelembe véve döntenek, hogy „a résztvevő jelentkezzen-e a helyettes szülői vagy a nevelőszülői tanfolyamra”. A tanfolyam sikeres elvégzéséről a jogszabályban meghatározottnak megfelelő tanúsítványt állítanak ki, amelyben tanfolyami képzettségként szerepel, hogy „nevelőszülő”.

A hivatásos nevelőszülő a Mt. alapján – kvázi munkaviszonynak tekintve - foglalkoztatási jogviszony keretében otthont nyújtó ellátást biztosít gyermekvédelmi gondoskodásban, illetve utógondozói ellátásban részesülő gyermeknek, fiatal felnőttnek. A hivatásos nevelőszülő a 60 órás nevelőszülői felkészítő tanfolyamon túl – ma már két év gyakorlati tevékenység után – egy 300 órás OKJ-s tanfolyammal rendelkezik. Az Országos Képzési Jegyzékben szereplő nevelőszülő szakképesítéssel végezhető a hivatásos nevelőszülői tanfolyam, de ennek megléte a nevelőszülő számára is előnyös mert ezt a díjazásánál is (törvényi előírás) kötelező figyelembe venni

A speciális hivatásos nevelőszülő szintén ilyen foglalkoztatási jogviszony keretében biztosítja a nála elhelyezett beilleszkedési, tanulási vagy magatartási zavarokkal küzdő,

szenvedélybeteg, vagy egyéb körülmények miatt speciális ellátást igénylő gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek, illetve utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt teljes körű, vagy otthont nyújtó ellátását. **A tevékenység ellátásához a 300 órás szakképzés meglétén túl szükséges egy továbbképzés, amely 100 órás tanfolyam, s ez 80 elméleti és 20 gyakorlati órából áll.**

I. Fejlesztési igények:

- pályázati lehetőség nevelőszülői és nevelőszülői tanácsadói tréningekre, célirányos továbbképzésekre- a normatíva nem fedezi
- nagy méretű nevelőszülői hálózatok kisebb szakmai egységekre történő bontása (gyermekszám alapján)
- szakmai egységekhez szakemberek rendelése (szakmai vezető, pszichológus, fejlesztő pedagógus, gyógypedagógus, családterapeuta, szupervízor) a lakásotthonokhoz hasonlóan (az alapellátás és az oktatási-nevelési intézmények szakemberei nem, vagy csak hosszú várakozási idővel fogadják a nevelőcsaládokban élő gyermekeket)
- különleges és speciális nevelőszülők és hivatásos nevelőszülők képzése, foglalkoztatása
- nevelőszülői tanácsadó és családgondozó (nevelt gyermekek vérszerinti családjának gondozása) munkakör szétkapcsolása (vagy marad egy munkakör, de kevesebb gyermekszámmal)
- nevelőszülői tanácsadók célirányos szakmai továbbképzésének országos szintű összehangolása
- a nevelőszülők országos nyilvántartásába kerüljön rögzítésre a nevelőszülői jogviszony esetleges megszűnésének ténye és oka
- rendkívüli szakmai alkalmasság felülvizsgálata szempontrendszerének kidolgozása
- egységes, országos szoftverre épített kommunikációs hálózat kiépítése a gyermekvédelemben a gyorsabb és költséghatékonyabb információáramlás érdekében

II. Megoldandó problémák:

- 4 vagy annál több gyermeket nevelő nevelőszülők számára segítő személyzet biztosítása (ez most kizárólag a hivatásos nevelőszülők számára biztosított, de nem minden hálózat tudja finanszírozni)
- adminisztráció ésszerűsítése, csökkentése
- nevelőszülő és vérszerinti család kapcsolata, együttműködése hangsúlyozottabban jelenjen meg a tanfolyami képzésben és a továbbképzésekben
- nevelőszülői érdekképviselő létrehozása helyi szinten
- a nem-együttműködés eseteinek konkrétabb meghatározása a nevelőszülői jogviszonyban, szankciói; nevelőszülői jogviszony azonnali felmondásához több szakmai támpont szükséges
- testvérsorok elhelyezése (bontás lehetőségeinek vizsgálata az ellátórendszerben): kevés hivatásos nevelőszülőt tudnak alkalmazni a hálózatok, a „hagyományos” nevelőszülők pedig nem fogadhatnak hosszú testvérsorokat a gyermekszám-határ miatt

III. Jogszabály módosítást igénylő kérdések:

- a. A nevelői tevékenység munkaviszonynak számítson, de legalább szolgálati időnek
- b. Nyugdíjjogosultság kérdése
- c. hivatásos nevelőszülők segítőjének díjazása, szabadság-kiadása
- d. Nevelőszülőnek történő jelentkezés jogszabályban meghatározott feltételeinek bővítése (pl. kötelező pszichológiai vizsgálat)
- e. Ideiglenes hatályú elhelyezés lehetősége minden működő nevelőszülőnél
- f. Ismeretlen állampolgárságú gyermek sorsának rendezése a gyermek mindenképp felett álló érdekeit szem előtt tartva
- g. hivatásos és ideiglenes nevelőszülőknél korhatár-különbségre vonatkozó szabályozás felülvizsgálata
- h. nevelőszülői jogviszony felfüggesztésének lehetősége a vizsgálatok idejére pl. abúzus gyanúja-ártatlanság véelme
- i. azonnali gondozási hely-változtatás konkrét eseteinek részletesebb jogszabályi kidolgozása
- j. a különböző gondozási helyeken élő testvérek kapcsolattartásának szabályozása és finanszírozásának kérdése
- k. NM rendelet mellékletében a különböző beosztásokhoz kötelező óraszámot meghatározni
- l. Megszűnt nevelőszülői jogviszonyok esetén jogszabályi kötelezettség a nevelőszülőre vonatkozó dokumentáció megőrzésére (tanúsítvány, családértékelés, pszichológiai vizsgálat stb.)
- m. 261/2002. (XII.18) Korm.rend.ben foglaltaknál szélesebb körben meghatározni, hogy ki tehet javaslatot a rendkívüli szakmai alkalmassági felülvizsgálatra
- n. éves felülvizsgálat kötelező elemeinek jogszabályban történő rögzítése³

A tanfolyami alapképzés megfelelése (erős pontok)

Jó alapot és egységes szemléletet jelent. Több évtizede kifejlesztett, folyamatosan továbbfejlesztett, több országban használt képzési forma.

A képzők között nevelőszülők is vannak. A nevelőszülő-jelöltek és a képző nevelőszülő közötti tapasztalatcsere során a nevelőszülő-jelöltek tárgyilagosan, nem az indulatokra, érzelmekre összpontosítva összegyűjthetik bizonytalanságaik forrásait, közösen megkeresve azokat az eszközöket, amelyek segítségével önmaguk biztonságérzetére szert tehetnek.

A csoportos képzés szervezeti kerete lehetőséget ad arra, hogy a nevelőszülő családok biztonságérzése pozitív irányba mozduljon el. A képzést együtt elvégzett nevelőszülő családok támaszt jelentenek egymás számára, könnyebben oldják meg a váratlan problémákat. Érzelmi megterhelésük ezáltal nagymértékben csökkenhet.

A képzés nevelőszülők, örökbefogadó szülők, helyettes szülők, gyermekotthonban, lakásotthonban és a szakellátás más területein dolgozó szakemberek részére is ajánlott.

³ A fenti problémákat, javaslatokat a módszertani hálózatunk által működtetett munkacsoportunk állította össze a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet felkérésére. Munkacsoportunkban minden nevelőszülői hálózat képviselteti magát, így ez egy országos összegző véleménynek tekinthető a szolgáltatók oldaláról.

A képzési folyamatban a nevelőszülői szerep ellátásához szükséges szakismeret és készségek kialakítása és fejlesztése mellett a képzés ideje alatt a családlátogatások alkalmával a leendő befogadó családok a képzők segítségével és támogatásával folyamatosan értékelik teljesítményüket. Megfogalmazásra kerülnek az erősségek és a fejlesztési területek.

Vizsgálatunk során feltárt szakmai képzési szükségletek (gyenge pontok)

A nevelőszülők és a szakemberek képzési szükségleteinek feltárására 46 kitöltött kérdőív állt rendelkezésünkre. Lényeges megállapítások:

- a. Olyan specializációkat szeretnének, amelyek közel állnak a saját megoldandó problémáikhoz.
- b. Semmilyen együttműködésre nem gondolnak más nevelőszülőkkel, intézményekkel, asszisztensekkel, sem valamilyen fejlesztés megvalósítására.
- c. Általános vagy speciális képzést szeretnének, egyénre szabott, gyakorlatias és fakultatív formában.
- d. Mások tapasztalatait szeretnék megismerni.
- e. Kevés igény az aktualizált tudásra.
- f. Kevés igény a mentális felfrissülésre.
- g. A drága szakképzések hathatós anyagi támogatására van szükség.

Összefoglalva a kutatások azt mutatják, hogy:

- A szakmai képzéseknek a mindennapi problémákból kell kiindulniuk, azokra válaszolniuk (pl. esettanulmányok)
- Legfontosabb a pszichológia és a gyakorlat kapcsolata, az együttműködést megkönnyítő kommunikáció ismeretei
- A tréning-típusú gyakorlatok ismétlődjenek, és érintsék az egész szervezetet.

Jövőkép:

A nevelőszülői képzéseket kiemelve az alábbi fejlesztendő területek jelölhetők meg, ami egyben jövőképnek is tekinthető (bár abban az ágazati minisztérium véleménye hangsúlyosabb, mivel a legtöbb pont érzékenyen érinti a költségvetést):

- a. A nevelőszülői tanfolyamok kompetencia alapúak, ami kompetenciák fejlesztése az éves továbbképzéseken megoldható, ám **a gyakorlati rész hiányzik a képzésből.** Megoldás lehet erre a tanfolyamon résztvevő nevelőszülők környezetében élő már „működő” nevelőszülők bevonása a képzésbe, ahogy pl. az OKJ-s nevelőszülői szakképzésben is terephelyként definiálódik a nevelőszülő-társ otthona.
- b. A hivatásos nevelőszülők számára biztosítandó segítő személyzet mintájára a több gyermeket nevelő nevelőszülők számára is szükséges lenne valamiféle hasonló megoldás **mentálhigiénés védelmük** biztosítására.
- c. **A különleges és speciális szükségletű gyermekeket nevelő nevelőszülők számára** – bár 2007-2008-ban az SZMI-nél 22 fő sikeres vizsgát tett – **nehezen elérhető a képzés, a továbbképzés.** Jelenleg az egyes hálózatok saját hatáskörükben, saját eszközeikkel igyekeznek biztosítani pl. a nevelőszülőnél speciális szükségletűvé váló gyermekek további optimális gondozásának feltételeit, ugyanígy a gyakoribb esetben, a különleges szükségletű gyermekeket gondozó nevelőszülők támogatása is helyben megoldandó probléma.

Visszatekintve az utóbbi évek, évtized tendenciáira: a költségvetés, a fenntartók törekvése az otthont nyújtó ellátást nevelőszülőnél történő elhelyezéssel megoldani, természetesen a lakásotthoni elhelyezés alternatívájának megtartásával (hiszen nem minden gyermek számára optimális a nevelőszülői elhelyezés, bár kétségtelenül költséghatékonyabb). Ez azonban azt jelenti, hogy olyan szükségletű gyerekek, olyan hosszú testvérsorok kerülnek –sokszor egyik napról a másikra- a nevelőszülőkhöz, akiknek fogadására adott esetekben nincsenek (nem lehetnek) felkészülve. A nevelőszülő a személyiségével dolgozik, csakúgy, mint az őt segítő-ellenőrző tanácsadó: **a képzések, továbbképzések minden területén nagyobb hangsúlyt kell fektetni a szakmai személyiség gondozására, fejlesztésére.**

7.2 Képzés és szakmai továbbképzés: lehetséges eljárások a problémák megoldására

Korlátok:

- A nevelőszülők magánélete és munkakörük összemosódásából származó érzékenyebb pszichés egyensúlyuk kereteket igényel. Ezt azonban a nevelőszülő családok nehezen fogadják el. **A képzés során cél lenne, hogy a nevelőszülő családok felismerjék és elfogadják, hogy a nevelt gyermek érdekét szolgálja az is, amit önmagukért tesznek.** Az alapképzés a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek szükségleteire épít. Cél, hogy a nevelőszülők a rájuk bízott gyermek szükségletei mellett saját mentálhigiénés egészségüket szolgáló lehetőségeiket is felismerjék és felvállalják.
- A képzés második szakasza egy mindössze 32 órás tanfolyam, mely során a résztvevők jogi, társadalmi, pedagógiai, pszichológiai és egészségügyi ismereteket sajátítanak el. Így a döntés-előkészítő programmal együtt 60 óra alatt készülnek fel a jelöltek nevelőszülői feladataik ellátására. Egyes felvetések szerint kérdéses, hogy ennyi idő alatt milyen mélységben sajátítható el az adott ismeretanyag.

Képzési szükségletek – lehetőségek

Képzési igények a kérdőíves vizsgálat szerint

A gyermekvédelemben dolgozó szakemberek képzési igényének vizsgálatára 46 kitöltött kérdőív állt rendelkezésre. A képzési igények vizsgálatát együtt kezeltük 25-28.kérdésekkel, amelyekre a válaszadók maguk fogalmazták meg a képzésekkel kapcsolatos elvárásaikat.

22. kérdés: *Milyen képzési tevékenység segítené a munkájában?*

A különböző statisztikai mérőszámok egyértelművé teszik, hogy a válaszadó gyermekvédelemben dolgozó szakemberek leginkább a saját feladatukhoz szorosan kapcsolódó, speciális képzést tartanak a legfontosabbnak, az 1,64-es átlagérték és az 1-es módusz az alacsony szórás mellett ezt kellően alátámasztja. Sajnos a kérdés további elemzése nem történik meg a kérdőívben, így nem lehet tudni, hogy ki mit gondol pontosabban a saját feladatához kapcsolódó speciális képzés alatt, így ez nem feltétlenül segíti a képzések kialakítását, tartalommal való megtöltését. A „képzési gyakorlat” alatt a válaszadók vélhetőleg a képzések gyakorlatiasságát értették, a bizonytalan értékek, a legmagasabb szórásérték a megfogalmazás pontatlanságára hívja fel a figyelmet. A képzések gyakorlatorientáltsága viszont (a későbbiekben ez még hangsúlyozódik) kiemelten fontos a nevelőszülők számára. A munkahelyi kommunikációval kapcsolatosan

sem tisztázott, hogy a nevelt gyermekek irányába folytatandó kommunikációs képzésről vagy az együttműködést elősegítő képzésről van-e szó, a közepes pozíció egyszerre utal a kérdés fontosságára és meg nem értettségére. A gyermekvédelmi rendszer legalsó fokán álló nevelőszülők számára legkevésbé fontos a munka szervezeti problémáival és a technikai eszközökkel kapcsolatos képzés, ami érthető, mert egyrészt a „családi házas” modell elterjedése a rendszert kizárja az ajtókon kívülre, másrészt a használatba vont eszközök többsége egyszerű háztartási eszköz, amelyeket a mindennapokban is használnak. Az elképzelések nem terjedtek ki semmilyen együttműködési formára más nevelőszülőkkel, intézményekkel illetve pl. sajátos képességfejlesztő eszközrendszer használatára.

23. kérdés; Milyen típusú képzés segítené a munkájában előforduló kritikus események kezelésében?

A kritikus események kezelését a válaszolók szerint elsősorban pszichológiai jellegű képzéseken való részvétellel tudnák eredményesebben kezelni. A pszichológiai ismereteik szélesítését messze a legfontosabbnak illetve a leghatékonyabbnak gondolják a krízisek megoldásában. Meglepő, hogy a csapatmunkára való felkészítés és kommunikációs képzés sokkal kevésbé tűnik számukra fontosnak, pedig a nevelőszülők meglévő képzettsége (ugyan erre nem tér ki a kérdőív) sokkal inkább feltételezi, hogy nem önállóan, hanem szakemberek bevonásával tudnák hatékonyan kezelni a problémákat. A pszichológiai jellegű képzések, módszerek alkalmazása megfelelő alapot kíván, kérdés, hogy a nevelőszülökként dolgozók rendelkeznek-e ezzel. Kellő megalapozottság hiányában a pszichológiai eszköztár használata kudarcra, tévedésre illetve károkozásra van ítélve. Az ilyen jellegű képzések indításánál mindig szükséges a meglévő ismeretek, attitűdök mérése. Az együttműködés és kommunikáció fejlesztése éppenséggel megalapozhatná a pszichológiai jellegű képzéseket, nehezen képzelhető el pl. jó kommunikáció nélkül a hatékony segítségnyújtás. A negyedikként rangsorolt „technikai/specializált képzés” megfogalmazás tartalma sajnos ismét nem egyértelmű, így az értelmezésből kihagyható.

24. kérdés; Milyen képzést tart megfelelőnek önmaga számára?

A nevelőszülők a legfontosabbnak a pszichológiai ismereteik szélesítését, az új munkamódszerek megismerését és az aktuális tevékenységükhöz kapcsolódó speciális ismeretek megszerzését tartják. Hasonló értelemben közelíthető meg az „esetleges jövőbeli tevékenységek” választási lehetőség is. A szervezeti ismeretekkel kapcsolatosan már tárgyaltuk az érdektelenség okát, a jogi ismeretek iránti érdektelenség viszont az 1-es módusz- és a legmagasabb szórásérték figyelembevételével már nem egyértelmű. A mintában az újonnan érkezők a magyarországi munkaerő-piaci helyzet miatt magasabban kvalifikáltak, másfajta igényekkel rendelkeznek, mint idősebb társaik például a joggal kapcsolatos ismeretek terén. A szociális ellátásban régebb óta dolgozók másfajta munkahelyi szocializációt éltek meg a nagy gyermekgondozási intézmények idején, amikor a feladatok ellátásában erőteljesebb munkamegosztás érvényesült. A specializálódás vélhetőleg nagyobb fokú együttműködési kényszert és attitűdöt alakított ki az emberekben, kevésbé gondolják, hogy a nevelőszülökre háruló minden feladattal kapcsolatosan nekik kellene megfelelniük.

A képzést tanulási oldalról öten közelítették meg, a képzés számukra ismeretátadás és szerzés. Hat fő a képzés céljainak megfelelően határozta meg a kifejezést, a képzés célja véleményük szerint, hogy javítsa a munkavégzés hatékonyságát, fejlessze az egyént, a szervezetet. Szintén hatan a képzés tartalmára, módszereire tettek megjegyzéseket, olykor egymásnak ellentmondókat, elképzelésük szerint a képzés legyen általános vagy speciális tartalmú, egyénre szabott, gyakorlatias illetve szabadon választható.

25. kérdés; Egy képzésben szeretném...

A válaszadók fele kiemelte a képzésekkel kapcsolatosan, hogy annak gyakorlatiasnak kell lenni és mindennapi munkában alkalmazható ismereteket kell, hogy tartalmazzon. A gyakorlatiasságra utaló válaszok magas száma egyértelműen utal a továbbképzési rendszer kevésbé hatékony voltára, azaz hogy több olyan képzésen kellett, hogy részt vegyenek a nevelőszülők, amit nem tudtak hasznosítani munkájuk során. A „kell” kifejezés fontos, ugyanis néhányan jelezték, hogy azt szeretnék, ha a képzések szabadon választhatók lennének. A többi választípus említése egy-két főre korlátozódik. jogi, szociális, pszichológiai korszerű ismeretek mellett a mások tapasztalatait szeretnék még megismerni.

27. kérdés; Egy képzéstől azt várom, hogy...

A kérdésre 34 válasz érkezett. A válaszok többsége a gyakorlatiasságra irányul, egy képzés akkor hatékony, ha a képzést elvégzők a megszerzett elméleti és főként gyakorlati ismereteket munkájukban kamatoztatni tudják, attól jobb szakemberek lesznek. Új, aktuális ismereteket hatan várnak el képzéstől, meglepő módon mentális felfrissülést elvárásaként csak egy fő fogalmazott meg.

28. kérdés; Egy képzés akkor hasznos, ha...

A kérdésre kapott 33 válasz döntő többsége (27 fő) megerősíti az előzőekben leírtakat, a képzés hasznossága a mindennapi munkában való felhasználhatóságban mérhető. A további válaszok közül elemet érdemes még kiemelni, egyrészt két fő a hasznosság feltételeként kiemeli a képzések folyamatosságát, újabb két fő pedig a továbbtanulás, továbblépés lehetőségét is.

29-32. kérdés

Legkevésbé a szervezetek problémáinak képzéssel való megoldását tekintik igaznak, ami meglehetősen ellentétes azzal, hogy leginkább azzal értenek egyet, hogy a képzésnek a szervezet minden szintjét érintenie kell. Meglepő, hogy a közhely jellegű „a képzés hatékony eszköz, hogy javítsa a szolgáltatás minőségét” kijelentéssel való egyetértés alatta marad a magas támogatottságú időszakonkénti megismétléssel szemben.

Összefoglalva a nevelőszülők képzési igényeit a következőkre hívhatjuk fel a figyelmet:

1. a képzéseknek gyakorlatiasnak, a mindennapi problémákból kiindulónak és arra válaszokat megfogalmazóknak kell lenniük (jó módszer lehet erre az esetmegbeszélések),
2. a legfontosabb közvetítendő tartalmak pszichológiaiak illetve az ezt megalapozó kommunikációs, együttműködést elősegítő képzések (tréningek),
3. a képzéseknek ismétlődőnek (begyakorló jellegűnek) és a szervezetet egészében érintőnek kell lennie.

A nevelőszülői tanácsadók és a nevelőszülők részére további specializációra van szükség a következő területeken:

Hogyan:

- a. a nevelőszülő elősegíti a gyermek vér szerinti családba való visszakerülését, ennek érdekében együttműködik a családdal illetve örökbefogadó családdal,

- b. segíti a gyermek vallási és lelkiismereti meggyőződésének szabad megválasztását, kinyilvánítását és gyakorlását,
- c. segítséget nyújt a fiatal felnőtt önálló életvezetéséhez, társadalmi beilleszkedéséhez, hozzátartozóival való kapcsolattartáshoz,
- d. megoldhatja a tartósan beteg, fogyatékos, beilleszkedési, magatartási vagy tanulási zavarokkal küzdő gyermek speciális ellátását,
- e. részt vállalhat a vér szerinti család komplex családgondozásában
- f. elláthatja helyettes szülői feladatokat, ha elvégzi a 21 órás helyettes szülői tanfolyamot.

Miként:

Az eddig jól bevált képzések, továbbképzések továbbfejlesztése szükséges, illetve új képzési formák bevezetése lehet indokolt- például különleges és speciális szükségletű gyermekeket vállaló nevelőszülők képzésénél, továbbképzésénél nagyobb hangsúlyt fektetve a „saját élményre”: képzés során ilyen szükségletű gyermekeket gondozó-nevelő intézmények látogatásával, továbbképzések során esetcsoporttal, szupervízióval.



ÖSSZEGZÉS

Kutatásaink megerősítik, hogy Magyarországon a gyermekvédelmi gondoskodásra szoruló gyermekek szociális és nevelési ellátása jól kodifikált és szervezett. A minisztériális és intézményi szint együttműködik. Az állami és a civil szféra kiegészíti egymás munkáját. A gyermekvédelmi szakszolgáltatást nyújtó intézmények módszertani tanácsadást látnak el, és biztosítják a szakemberek együttműködését.

A szereplők képzésének 2+1-es típusa: (1) a nevelőszülők 60 órás alapképzése – 28 órás döntés-előkészítő program és 32 órás nevelőszülői tanfolyam, (2) a hivatásos nevelőszülők 300 órás – 2/3 elmélet 1/3 gyakorlatból álló szakképzés – OKJ-s állami bizonyítvány, (3) a gyermekvédelemben működők kötelező rendszeres továbbképzése alapvetően megfelelő.

Ezeket a specializációkat részletesebben tartalmazza az innovációtranszfer tárgyat képező francia szakképzési program, amely hasonló kompetencia területekkel dolgozik, de ezek elsajátítására sokkal több időt biztosít, a képzés tematikája jóval részletesebb, s az elsajátított ismeretanyag értékelését a gyakorlatban is biztosítja független szakemberek bevonásával. Valószínűleg ez sokkal nagyobb motivációt biztosít a résztvevők részéről. A francia program anyagának a specializációkra telepítése, különösen a vérszerinti családdal s a gyermek fejlődésével (tanulásával) kapcsolatos kompetenciaelemei jól beépíthetők lennének a magyar gyermekvédelmi és nevelőszülői képzési rendszer tematikájába: a nevelőszülők félévente kötelező 6 órás továbbképzésébe, a hivatásos nevelőszülők képzésébe, illetve a nevelőszülői tanácsadó szakirányú továbbképzés megalapításának bázisául szolgálhatnának.

A nevelőszülők szakképzésének fő problémái, és a továbblépés lehetőségei az AFUE projekt tükrében:

Egyfelől nincsen elég munkáltató, alkalmazó, aki státuszt tud fenntartani a hivatásos nevelőszülők számára. A szakképzés költségeit (kb. a minimálbér 3-szorosa) nem finanszírozzák. A nevelőszülőnek nincsen helyettese 1 éven át, a tanfolyam idején, hogy otthagyhassa a családot és a rá bízott gyerekeket.

Másfelől a meglévő nemzeti szakképzés korszerűsítésére egy olyan alternatív szakképzés akkreditációját igényli, amely megőrzi a francia tevékenységekből levezetett kompetencia és modulrendszer, és eleget tesz az ECVET egységekben tervezés logikájának és tanulmányi idő keretének. Felsőfokú szakképzés keretében szükség van *Nevelőszülő tanácsadó* és diplomásoknak szóló szakirányú továbbképzési szakként *Komplex családsegítő és támogató tanácsadó* képzési kínálat kialakítására például a Pécs Tudományegyetemen.

Megfogalmazódtak olyan kérdések, amelyek további kutatásra tarthatnak számot: Milyen figyelmet fordítanak az önkormányzatok a szolgáltatásokra? Mi ezek viszonya, aránya más, tehát pénzbeli vagy természetbeni ellátáshoz? Megteremtették-e, biztosítják-e a preventív gyermekvédelmet? Mutatnak-e, s milyen földrajzilag is elhatárolható területi hasonlóságokat a gyermekek családi problémái?

Jelen beszámolóink korrigálásában közreműködő Kádas István gyermekvédelmi szakértőnek az utóbbi tíz év gyermekvédelmi kutatási eredményeket összefoglaló eszmefuttatását a továbbiakban követve megállapíthatjuk, hogy Magyarországon a gyermekvédelemnek problémáiról funkciója van. Számos, a gyermekkel kapcsolatban

felmerülő tömeges problémát, társadalmi tény először a gyermekvédelemhez tartozó megoldandó feladatnak vélnék, és akként neveznek meg, akkor is, ha nem a gyermekvédelem kompetenciakörébe tartozik. Így a gyermekvédelem a mind újabb kérdések megoldatlansága miatt, egyfelől bizonyos bűnbak szerepet is betölt, hiszen mindig sokkal több a probléma, mint a megoldáshoz rendelkezésre álló kapacitás. A létező intézmények csak nehézkesen alkalmazkodnak a változó feladatokhoz, a megelőzés lehetőségei pedig behatároltak. Másfelől viszont a gyermekvédelmi tevékenység a gyermekekkel kapcsolatos társadalmi problémák indikátoraként (feltárójaként és megjelenítőjeként) is funkcionál.

Egyetérthetünk azzal, hogy a gyermekvédelmi gondoskodáshoz vezető veszélyeztetettség oka legtöbbször vagy anyagi természetű, vagy a szülők társadalmi beilleszkedési zavaraiból ered. E két csoport az esetek többségében összekapcsolódik. A problémák összekapcsolódása ma is - amikor gyermek pusztán anyagi okok miatt nem kerülhet gyermekvédelmi gondoskodásba – jellemző. Ez a kutatás nem mérte pontosan a magatartászavarok, a lelki bajok, az elmagányosodás, a csavargás formáinak mértékét. Viszont rámutatott a határozott mennyiségi és minőségi fejlesztés, az átfogó megelőző tevékenység alapellátás jellegű társadalmi intézményrendszere létrehozásának szükségességére, a szakemberszükségletre és az ehhez kapcsolódó új képzésformák igényére.

A gyermekvédelem utóbbi évtizedben legnagyobb figyelmet kiváltó témáiban - mint a gyermekbántalmazás, a testi, lelki elhanyagolás, a szexuális abúzus -, a gondozott gyermekek már tíz évvel ezelőtt is három szóval, a veréssel, a pénzzel, és az alkohollal jelezték, hogy mit jelent számukra a család. Az esetek túlnyomó többségénél azonban maga a gyermek is természetesnek veszi a családban fellépő konfliktusok erőszakos megoldását, hiszen nevelkedése során erre szocializálódott. Emiatt eszébe sem jut az, hogy védekezzen, vagy fellépjen ellene. A területi gyermekvédelem szakembereinek kiemelt figyelmet kellene fordítaniuk az iskolakerülő csavargó gyermekek viselkedése mögött meghúzódó okok feltárására, már csak azért is, mert ezek a gyermekek igen könnyen válhatnak maguk is bűnelkövetőkké. A gyermekek hatékony védelmét ugyanis csak abban az esetben lehet biztosítani, ha megfelelő segítő szolgáltatások állnak a gyermek és a család rendelkezésére. A gyermekek érdekeinek, jogainak sérelmét nem a gyermek „megmentésével”, hanem az egész családi közösség gondjainak megoldásával lehet kezelni.

A családok gazdasági életfeltételeivel, a népesedési helyzet alakulásával kapcsolatban vizsgálták a kapcsolatok és a szocializáció viszonyát. A családokban az tapasztalható, hogy a megengedő nevelés gyakorlata tért hódított a tekintélyelvű nevelési normák rovására. De az is jellemző, hogy a dolgozó anyák nem tudnak kellő időt, és ennek hiányában érzelmet nyújtani gyermekeiknek. A gyerekek szabadabbak, de magukra hagyottak. Egyre kevésbé ellenőrizhető, hogy a felnőtt világból a gyerekek mit fognak fel. Még mindig veszélyeztető, fő tényező a tartós elhanyagolás és a családon belüli erőszak. Magas a fiatalok munkanélkülisége, az alkoholizmus, a drogfüggőség és a bűnelkövetők száma. Az utóbbiak a gyermekkorúak esetében is növekszenek.

A bűnöző gyerekek többsége nem a veszélyeztetettként nyilvántartottak közül kerül ki, és nem felbomlott családban él, de a gyerekek veszélyeztetéséhez családon belüli kapcsolati tényezők és szülői magatartásformák is hozzájárulnak. Figyelmet érdemel, hogy az egyszülős családokban gyakrabban betegednek meg a gyerekek, veszélyeztetettebbek, többen követnek el bűncselekményt és kerülnek gyermekvédelmi gondoskodásba.

A társadalmi átalakulásért a legnagyobb árat többek között a gyermekes családok, különösen a többgyerekes, vagy a gyermeket egyedül nevelők fizetik meg. Felelősséggel tartoznak a felnőtt generációk a társadalmi alrendszerek – mint pl. a közegészségügy, a közoktatás – működtetéséért, funkcióinak betöltéséért, és felelősséggel az ezekhez is kapcsolódó gyermekvédelemért.

A gyermekvédelmi gondoskodásba helyezés különböző okai, a területi, szociális és etnikai háttér, a speciális és különleges szükségletek és egyéb akadályok, az iskolai pályafutás és a további életesélyek összefüggéseinek vizsgálata folyamatos feladat. Fontos, hogy a szakemberek és a kutatók segítségével a döntéshozók és a politikusok megismerjék a gyermekvédelmet, lássák a feladatot, az ehhez szükséges és rendelkezésre álló szakember-erőforrás helyzetét s a normatívák, a pénzügyi feltételek kapcsolatát, legyenek kíváncsiak a szakmai mélységekre.

A gyermekvédelem nemcsak azok feladata, akik ezt szakmaként művelik, hanem ösztársadalmi feladat, ugyanúgy, mint pl. az egészség-és a környezetvédelem. Egy öregedő társadalomban például fontos, hogy ne az eltartottak számát, hanem az eltartói szerepre képes, alkalmas polgárokét gyarapítsák a felnőtté váló fiatalok, így a konkrétan gyermekvédelmi gondoskodásból fiatal felnőttként kikerültek is.

A mai szakembereknek már nincsenek ideológia és politika által épített korlátai, könnyen nyíthat a gyermekvédelem a társadalom, különösen a helyi közösségek felé, segítve, hogy valóban közügygé, közös felelősséggé és közérdekké válják a gyermekek és fiatalok védelme. A gyermekvédelem eredményességének, hatékonyságának és fejlődésének kulcsa a helyi önkormányzatok, civilszervezetek, a helyi társadalom, de különösen a felelősséggel bíró helyi értelmiség kezében van.



BIBLIOGRÁFIA

„A gyermekvédelmi feladatot ellátó szervek szerepe és felelőssége a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzésére, és kezelésére” Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium Módszertani füzet, Herczog Mária, Révész Magda, Mentuszné Terék Irén részanyagaiból összeállította *Katonáné Pehr Erika*. 2004. Bp., ESZCSM.

10 éves a gyermekvédelmi törvény <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16414>

149/ 1997. (IX.30.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

15/1998. számú NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

A serdülés vihara klinikus szemmel-Animula 2007.

Aronson, Elliot: A társas lény Akadémiai Kiadó 2008.

Az Esztergár Lajos Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat szakmai beszámolóiból, valamint Baranya megye gyermekjóléti szolgálatainak módszertani ellenőrzésének feljegyzéseiből adaptálva.

Az ombudsmani jelentések gyermekjóléti szolgálatokat érintő legfontosabb megállapításai és tanulságai, Család, Gyermek, Ifjúság; 2004/4.

Bagdy Emőke: Pszichofitness Animula Kiadó

Balavány György: Két anyával. Magyar Nemzet (MN mellékletek) 2006. 03. 18.

Barnes, Gill Gorell: Családterápiás sor. 2. Család, terápia, gondozás Animula

Bede Nóra – Vida Zsuzsanna: Sikertelen nevelőszülői kihelyezések. Család, Gyermek, Ifjúság, 2001. 3. sz.

Beöthy-Fehér László: Kimenet-szabályozás. (A gyermekvédelmi gondoskodás input oldala) Család, Gyermek, Ifjúság, 2004. 5. sz. 26-30. o.

Berg, Insoo Kim: Családterápiás sor. 5. Konzultáció sokproblémás családokkal Animula

Bowlby, John: A biztos bázis Animula Kiadó 2009.

Büki Péter – Negrea Vídia: Speciális szükségletű gyermekek gyermekvédelmi szakellátása. Család, Gyermek, Ifjúság, 2000. 2. sz. 36-37. o.

Büki Péter: Alapelvek és alapjogok a speciális szükségletű gyermekek és fiatalok ellátásának megszervezésében. Kapocs, 1. évf. 2002. 2. sz. 42–45. o.

Byng-Hall, John: Családterápiás sor. 9. Munkám családi szkriptekkel Animula 1995.

Chapman, Gary: Kamaszokra hangolva Harmat Kiadó 2007.

Családterápiás olvasókönyv-sorozat 1. rész Animula Kiadó 2001.

Cseres Judit: Az utógondozói ellátások vizsgálata I. Kapocs 2003/febr. II. évf.

Dr Filó-Dr Katonáné: Gyermeki jogok, gyermekvédelem hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft.

Dr. Filó Erika – Dr. Katonáné dr.Pehr Erika: Gyermekvédelem, gyámügy. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 1998

Dr. Kálmánchey Márta: Nevelőszülőnél élő gyerekeknél előforduló pszichés problémák. Család, Gyermek, Ifjúság, 2001. 2. sz. 24–29. o.

Feuer Mária szerk.: A családsegítés elmélete és gyakorlata Akadémiai Kiadó 2008.

Fuller, Andrew: Nehezen Kezelhető gyerekek Scolar Kiadó 2009.

Fülöpné Andrékó Klára: A nevelőszülőknél élő gyermekek tanulási és magatartási zavarainak kezelési lehetőségei, illetve nehézségei a szakellátásban. Kapocs, 2. évf. 2003. 6. sz. 46-50. o.

Gáspár Károly: Gyermekvédelmi és gyámügyi kézikönyv. KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest 2003

Gyermekvédelmi szakellátás (Hallgatói segédanyag) Sz: Domszky András, NCSSZI Budapest 2005.

Habony Ferencné: Élet a születés után – Egy krízis-nevelőszülő másfél éve. Család, Gyermek, Ifjúság, 2003. 4. sz. 21-25. o.

Hanák Katalin: Társadalom és gyermekvédelem, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983., 15. o.

Herczog Mária: A gyermekvédelem dilemmái. Pont Kiadó, Budapest 1997

Herczog Mária: Együtt vagy külön Közgazdasági és Jogi Kiadványok

Herczog Mária: Gyermekbántalmazás

Herczog Mária: Gyermekvédelmi kézikönyv. KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest 2003

Kádas István: A nevelőszülői tevékenység ellátásának alkalmassági vizsgálata. (Módszertani segédanyag) Kapocs 2005. ápr. 44-50. o.

Kernberg, PF: Személyiségzavarok gyermek-és serdülőkorban Animula 2000.

Kothencz János: Rólunk...értünk I. Ágota Alapítvány, 2009. Szeged

Králné Szabó Piroska: Gondolatok a nevelőszülők és a vérszerinti szülők kapcsolatáról. Család, Gyermek, Ifjúság, 1999. 3. sz.

Kulcsár Mariann: A különböző gondozási helyen nevelkedő testvérek kapcsolattartásának tendenciái az alapellátásban. Kapocs, 2. évf. 2003. 6. sz. 40-45. o.

Lerner, Harriet: Hívatlan vendégeink Park Könyvkiadó

Mérei-Binét: Gyermeklélektan Medicina Könyvkiadó 2004.

Minuchin, Patricia: Krízisről krízisre Animula Kiadó 2002.

Otti Ernőné – Mitták Tünde – Herczegh Ágnes: Ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek sorsának után-követéses vizsgálata. Család, Gyermek, Ifjúság, 2004. 4. sz. 20-27. o.

Payer Istvánné Balogh Ildikó: A vérszerinti kapcsolatok ápolásának esélyei a civil nevelőszülői hálózatoknál elhelyezett gyermekek esetében. Kapocs 2004. ápr. 60-64. o.

- Pikó Bettina: Ifjúság, káros szenvedélyek L'Harmattan 2005.
- Pincus, Lily-Dare, Christopher: Titkok a családban Családtér. sor. 18. Animula 2007.
- Popper-Ranschburg: Szegény nők, szegény férfiak Saxum Kiadó
- Popper-Ranschburg-Vekerdy-Herskovits: Jövők titka: a gyerek...Saxum Kiadó
- Ranschburg Jenő: Rögök az úton Saxum Kiadó 2007.
- Ranschburg Jenő: Szülők kis könyve Saxum Kiadó 2009.
- Ranschburg-Vekerdy: Beszélgetések Park Könyvkiadó 2007.
- Somfai Balázs: Kapcsolattartás hvgorac Lap-és Könyvkiadó 2008.
- Strasser, Freddie-Randolph, Paul: Mediáció Nyitott Könyvműhely Sorozat 2008.
- Szabóné Szilágyi Zsuzsa – Dr. Patkó Kornélia (szerk.): Segíthetünk? Praktikus útmutató a gyermekek és fiatalok egészségügyi és pszichés ellátásához, gondozásához. FICE magyarországi egyesülete, Bp., 2001.
- Szexuális gyermekbántalmazás a családban , Animula
- Szikulai István – Büki Péter: A gyermekvédelmi szakellátás intézményrendszere átalakulásának tapasztalatai. Belügyi Szemle 2002. 1. sz. 113-122. o.
- Szikulai István: A magyar gyermekvédelem fejlődésének kulcskérdései – egy lehetséges szakmai stratégia lépései. Kapocs 2004. okt. 58-64. o.
- Szöllősi Gábor: Európai elemek a gyermekek szociális ellátásában és védelmében.* Magyar Jog, 1996/8., 486–490. old.
- Szöllősi Gábor: Szociális és gyermekvédelmi jog. JPTE ÁJK Továbbképző Szekció, Pécs 1998
- Tóth Judit Nikoletta: A gyermekvédelmi szakellátás helyzete a XX. Században. Központi Statisztikai Hivatal, Bp. 2004. 30. o. (+ 25 tábla)
- Továbbiak: Deák Ferenc: Gyermekvédelem és reszocializáció. Új Ped.Szle, 1997..szept.
- Tüski Anna: Külhoni módszerek hasznosítása a magyarországi gyermekvédelemben. Kapocs 2002. dec. 38-44. o.
- Vajda Zsuzsanna: Neveléslélektan Osiris Kiadó 2005.
- Veczkó József: Gyermekvédelem Nemzeti Tankönyvkiadó 2007.
- Vekerdy Tamás: A pszichológus újra válaszol Sanoma Kiadó 2005.
- Vekerdy Tamás: A szülő kérdez 2. Sanoma Kiadó 2008.
- Vekerdy Tamás: Honnan? Hová? Holnap Kiadó 2007.
- Vida Zsuzsanna: Nevelőszülőnél élő gyermekek kapcsolattartása. Kapocs 2003. ápr. 50-52.
- Winnicott, Donald: A kapcsolatban bontakozó lélek Ú-M-K 2004.
- Winnicott, Donald: Kisgyermek, család, külvilág Animula Kiadó 2000.

Gyermekvédelmi szakellátás

Az örökbefogadás hazai és nemzetközi gyakorlata - Család, Gyermek, Ifjúság 2006/1. szám

- Beöthy-Fehér László: Kimenet-szabályozás. (A gyermekvédelmi gondoskodás input oldala) Család, Gyermek, Ifjúság, 2004. 5. sz. 26-30. o.**
- Bogár Zsuzsa (ford.): A gyermekek jogai hazai és külföldi örökbefogadás esetén. Család, Gyermek, Ifjúság, 2001. 2. sz.
- Bogár Zsuzsa: Kötődés örökbefogadó családokban. Család, Gyermek, Ifjúság, 1999. 6. sz. 11–14. o.
- Both Emőke: Mit kezdünk a titkokkal? .Család, Gyermek, Ifjúság, 2003. 4. sz. 4-12. o.
- Büki Péter – Negrea Vídia: Speciális szükségletű gyermekek gyermekvédelmi szakellátása. Család, Gyermek, Ifjúság, 2000. 2. sz. 36-37. o.**
- Büki Péter: Alapelvek és alapjogok a speciális szükségletű gyermekek és fiatalok ellátásának megszervezésében. Kapocs, 1. évf. 2002. 2. sz. 42–45. o.**
- Csehák Hajnalka: Üzenet a zaciból. Kapocs 2004. okt. 46-53. o.
- Cseres Judit: Darvas Ágnes – Mózer Péter: Kit támogassunk? Esély 2004. 6. sz. 64-95. o.
- Domszky András – Büki Péter: Gyermekvédelem és gyógypedagógia, avagy különtámogatást igénylők a gyermekvédelem rendszerében. Educatio, 2001. 2. sz. 296–311. o.
- Domszky András: A gyermekotthonok működésének szabályairól és követelményeiről. Módszertani levél. Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet, Bp., 1999.
- Dr. András Júlia: Fokozott állami felelősség. Család, Gyermek, Ifjúság, 2006. 1. sz. 63-69. o.
- Dr. Balikó Márta: Az elhelyezési tárgyalás – a gyermek sorsrendezésének fóruma. Család, Gyermek, Ifjúság, 2003. 5. sz. 22-29. o.
- Dr. Deli Judit: Kinek az érdeke? Család, Gyermek, Ifjúság, 2006. 1. sz. 31-35. o.
- Dr. Kálmánchey Márta: Nevelőszülőnél élő gyerekeknél előforduló pszichés problémák. Család, Gyermek, Ifjúság, 2001. 2. sz. 24–29. o.**
- Dr. Kovács Ágnes: Anya- és gyermekvédelem. Család, Gyermek, Ifjúság, 1999. 5. sz. 2–10. o.
- Dr. Semsey András: Hogyan segítsünk nekik? Kapocs, 1. évf. 2002. 1. sz. 40–45. o.
- Fülöpné Andrékó Klára: A nevelőszülőknél élő gyermekek tanulási és magatartási zavarainak kezelési lehetőségei, illetve nehézségei a szakellátásban. Kapocs, 2. évf. 2003. 6. sz. 46-50. o.**
- Gáspár Károly – Drosztménné Kánnai Magdolna – Bán Gabriella: „Se veled, se nélküled”, (A gyermekek védelmének helye a hazai jogi és szociálpolitikai rendszerben) Család, Gyermek, Ifjúság, 2004. 1. sz. 6-10. o.
- Gyermekvédelmi szakellátás (Hallgatói segédanyag) Sz: Domszky András, NCSSZI Budapest 2005.**
- Habony Ferencné: Alkalmasság – felelősség. Család, Gyermek, Ifjúság, 2003. 4. sz. 18-25. o.
- Herczeg Rita: Gyermeki jogok gyermekotthonokban. Kapocs, 3. évf. 2004. 2. sz. 22-31. o.
- Herczeg Mária: Családgondozás komolyan. Család, Gyermek, Ifjúság, 2004. 4. sz. 4-5. o.
- Herczeg Mária: Gyermekvédelmi kézikönyv. Bp., 2001. KJK-Kerszöv, Bp., 2001. 265. o.
- Józsa Viktor: Kinek jó és kinek kell a gyermekotthon? Család, Gyermek, Ifjúság, 2005. 5. sz. 18-27. o.
- Kádas István: A nevelőszülői tevékenység ellátásának alkalmassági vizsgálata. (Módszertani segédanyag) Kapocs 2005. ápr. 44-50. o.**
- Kálló Éva (szerk.): Csecsemők és kisgyermek gondozása és nevelése intézetben. Csecsemőotthonok Országos Szövetsége, Bp., 1996.
- Kerezsi Klára: Gyermek, család, társadalom. In: Szilvási Léna (szerk.): Gyermek - család - társadalom. Szociális munka gyermekes családokkal. Hilscher Rezső Szociálpolitika Egyesület, Bp., 1996. 25–55. o. (u.a.: Kerezsi Klára: A védtelen gyermek. Erőszak és elhanyagolás a családban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1995. 11–49. o.
- Korbuly Ágnes: Alkalmasság – felelősség. (Az örökbefogadásra való felkészülés egyéni, konzultációs szakasza) Család, Gyermek, Ifjúság, 2003. 4. sz.

Králné Szabó Piroska: Gondolatok a nevelőszülők és a vérszerinti szülők kapcsolatáról. Család, Gyermek, Ifjúság, 1999. 3. sz.

Kulcsár Mariann: A különböző gondozási helyen nevelkedő testvérek kapcsolattartásának tendenciái az alapellátásban. Kapocs, 2. évf. 2003. 6. sz. 40-45. o.

Nagyné Erdély Ildikó: A gyermekotthoni gyámok családgondozással kapcsolatos tevékenységének tapasztalatai. Kapocs, 2. évf. 2003. 6. sz. 34-38. o.

Otti Ernőné – Mitták Tünde – Herczegh Ágnes: Ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek sorsának után-követéses vizsgálata. Család, Gyermek, Ifjúság, 2004. 4. sz. 20-27. o.

Pulay Klára: Amit az örökbefogadók veszteségeiről tudni érdemes. Család, Gyermek, Ifjúság, 2006. 1. sz. 12-16. o.

Rácz Andrea – Szombathelyi Szilvia: Az édesanyák és gyermekeik számára nyújtott csecsemőotthoni ellátás. Kapocs 2002. okt. 46-49. o.

Rácz Andrea: Gyermekotthonokban dolgozók véleménye a szakmai munka tartalmáról. Kapocs 2005. dec. 54-64. o.

Szabóné Pluhár Bernadett – Szikulai István: Az utógondozói ellátás. Család, Gyermek, Ifjúság, 2002. 4. sz.

Szabóné Szilágyi Zsuzsa – Dr. Patkó Kornélia (szerk.): Segíthetünk? Praktikus útmutató a gyermekek és fiatalok egészségügyi és pszichés ellátásához, gondozásához. FICE magyarországi egyesülete, Bp., 2001.

Szikulai István: A magyar gyermekvédelem fejlődésének kulcskérdései – egy lehetséges szakmai stratégia lépései. Kapocs 2004. okt. 58-64. o.

Szikulai István: Beszámoló a gyermekvédelmi rendszerből nagykorúságuk után kikerült fiatal felnőttek utánkövetéses vizsgálatáról. Kapocs, 2. évf. 2003. 2. sz. 22-32. o.

Szilvási Léna: A felülvizsgálatok és a facilitálás. Család, Gyermek, Ifjúság, 1999. 1. sz. 5–9. o.

Szilvási Léna: Örökbefogadás-Identitás-Sajtó-Bostrány - Család, Gyermek, Ifjúság 2005/1. szám 4-6. old.

Szöllősi Gábor: Hogy fogalmunk legyen róla... A veszélyeztetettség fogalma az amerikai gyermekvédelemben. Esély, 2000. 4. sz. 56–64. o.

Tüski Anna: Külhoni módszerek hasznosítása a magyarországi gyermekvédelemben. Kapocs 2002. dec. 38-44. o.

utógondozói ellátottak vizsgálata I. Kapocs 2005. febr. 46-57. o.

Varga András: A gyermekotthonok és a gyermekjóléti szolgálatok kapcsolatának alakulása – a gyámok szemszögéből. Kapocs 2005. aug. 60-64. o.

Vetró Ágnes: Gyermek- és ifjúságpszichiátria, mentálhigiéné. JGYF Kiadó, Szeged, 1999.

Vida Zsuzsanna: A nevelőszülőnél élő gyermekek kapcsolattartása. Kapocs, 2. évf. 2003. 2. sz. 50-52. o.

Volentics Anna: Bűnelkövető fiatalok reszocializációs gondozása. Gyógyító pedagógia Medicina Könyvkiadó Rt Budapest 2004. 339-355. o.

Volentics Anna: Gyermekvédelem és reszocializáció. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1996.

Volentics Anna: Nehezen nevelhető, inadaptált gyermekek a közoktatás és a gyermekvédelem intézményeiben. In: Dr. Illyés Sándor (szerk.): Gyógypedagógiai alapismeretek. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Bp., 2000. 602–628. o.

W. M. Zenz: Beavatkozás dilemmái gyermek-elhanyagolási ügyekben. Család, Gyermek, Ifjúság, 2003. 3. sz. 20-23. o.

Zsámbéki Eszter: A gyámi, gondozói tanácsadói munka tapasztalatai a fővárosi gyermekotthonokban. Család, Gyermek, Ifjúság, 2001. 1. sz.

Ajánlott irodalom:

Abrudbányai Tímea – Katics Szilvia – Pesty Tamás – Tüski Anna: Családok átmeneti otthonai Hollandiában. Kapocs 2003. jún. 30-37. o.

- Az örökbefogadás hazai és nemzetközi gyakorlata. Család, Gyermek, Ifjúság, 2006. 1. sz. (tematikus szám)
- Balavány György: Két anyával. Magyar Nemzet (MN mellékletek) 2006. 03. 18.**
- Bálint Noémi: Lélektani szempontok: kérdések és dilemmák. Család, Gyermek, Ifjúság, 2006. 1. sz. 46-54. o.
- Bede Nóra – Vida Zsuzsanna: Sikertelen nevelőszülői kihelyezések. Család, Gyermek, Ifjúság, 2001. 3. sz.**
- Both Éva – Békés Zoltán: A fővárosi gyermekvédelmi szakellátás 2001-ben. Kapocs, 2. évf. 1. sz. 2003. február. 34–47. o.
- Büki Péter: Egyenlő esélyek – egyenlőtlen esélytelenségek avagy a többcélú – iskolai, diákotthoni vagy kollégiumi és gyermekotthoni feladatot ellátó – közoktatási intézmények 2004-ben. Fejlesztő Pedagógia, 17. évf. 2006. 1. sz. 17-22. o.
- Büki Péter: Speciális szükségletű gyermekek a gyermekvédelmi szakellátórendszer intézményeiben a 2000. évi felmérés alapján. Kapocs, 1. évf. 2002. 1. sz. 24–29. o.
- Csóky László: Egy új fogalom a gyermekvédelemben – a tervezési értekezlet. Család, Gyermek, Ifjúság, 1999. 1. sz. 18-21. o.
- Dr. Aszmann Anna: A gyermekek egészségi állapota, egészséget befolyásoló magatartása. In: Dr. Aszmann Anna (szerk.): Egészségvédelem az oktatásban. Anonymus, Bp., 1999. 106–107. o.
- Elekes Zsuzsanna – Paksi Borbála: A gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő fiatalok alkohol- és egyéb drogfogyasztása. Kapocs, 4. évf. 2005. 5. sz. 2-21. o.
- Európa Tanács Miniszteri Bizottság: A Miniszteri Bizottság 5(2005) számú ajánlása a részes államokhoz a gyermekintézményekben élő gyermekek jogairól. Család, Gyermek, Ifjúság, 2005. 5. sz. 6-7. o.
- Farkas Adrienne: Állarcok. Magyar Nemzet (MN mellékletek) 2006. 05. 13.
- Fehérné dr. Mészáros Ágnes: Iskolaérettség, iskolaéretlenség. Kapocs, 2. évf. 2003. 4. sz. (7. sz.)
- Habony Ferencné: Élet a születés után – Egy krízis-nevelőszülő másfél éve. Család, Gyermek, Ifjúság, 2003. 4. sz. 21-25. o.**
- Hatvani Erzsébet – Papházi Tibor: A javítóintézet utáni életutak. Kapocs, 2. évf. 2003. 2. sz. 34-38. o.
- Herczog Mária: Bűnösök és büntetések. Család, Gyermek, Ifjúság, 2004. 1. sz. 4-5. o.
- Horváthné Godó Mária: Kinek kellene a gyermekek? Család, Gyermek, Ifjúság, 2006. 4. sz. 36-41. o.
- Kibicher Orsolya: A Down-szindrómás gyermekek örökbefogadása. Család, Gyermek, Ifjúság, 2004. 3. sz. 20-23. o.
- Korbuly Ágnes: „Más” –e az örökbefogadott gyermek? Család, Gyermek, Ifjúság, 2006. 1. sz. 17-20. o.
- Králné Szabó Piroska: Facilitálás a gyermekvédelemben. Család, Gyermek, Ifjúság, 1999. 2. sz. 5-6. o.
- KSH Demográfiai évkönyv
- Mentuszné dr. Terék Irén: Gondolatok az örökbefogadással összefüggő eljárások jogi szabályozásáról. Magyar Közigazgatás, 1995. 10. sz.
- Mészáros Krisztina: Sikerek és buktatók az örökbefogadásban. Család, Gyermek, Ifjúság, 2006. 1. sz. 21-27. o.
- Payer Istvánné Balogh Ildikó: A vérszerinti kapcsolatok ápolásának esélyei a civil nevelőszülői hálózatoknál elhelyezett gyermekek esetében. Kapocs 2004. ápr. 60-64. o.**
- Pukánszky Béla: A gyermekkor története. Műszaki Könyvkiadó, Bp., 2001.
- Rákár Natália: Egy család Pest megyéből – avagy „gyerekek a határon”. Család, Gyermek, Ifjúság, 2004. 3. sz. 30-33. o.
- Szöllősi Gábor: Szociális és gyermekvédelmi jog. JPTE ÁJK Továbbképző Szekció, Pécs, 1998.

Tóth Judit Nikoletta: A gyermekvédelmi szakellátás helyzete a XX. Században. Központi Statisztikai Hivatal, Bp. 2004. 30. o. (+ 25 tábla)

Vida Zsuzsanna: Nevelőszülőnél élő gyermekek kapcsolattartása. Kapocs 2003. ápr. 50-52.

Virágh Gábor: Mennyi időt töltenek a gyermekek a Fővárosi TEGYESZ Átmeneti Otthonaiban? Kapocs 2003. jún. 48-49. o.

Jogsabályok:

1. 127/2002. (V. 21.) Korm. rendelet az örökbefogadást elősegítő magánszervezetek tevékenységéről és működésük engedélyezéséről.
2. 133/1997. (VII. 29.) Korm. rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról.
3. 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról.
4. 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (+ mellékletei) a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
5. 150/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a nevelőszülői, a hivatásos nevelőszülői és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről.
6. 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.
7. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
8. 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról.
9. 259/2002. (V. 21.) Korm. rendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozói engedélyről.
10. 29/2003. (V. 20.) ESZCSM rendelet a helyettes szülők, a nevelőszülők, a családi napközis működtetők képzésének szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint az örökbefogadás előtti tanácsadásról és felkészítő tanfolyamról.
11. 45/1997. (XII. 17.) NM rendelet az Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézetéről, valamint a Család- és Gyermekvédelmi Szakmai Kollégiumról.
12. A házasságról, a családról és a gyámságról szóló, többször módosított 1952. évi IV. törvény.
13. 9/2000. (VIII. 4.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról.
14. 10/2003. (III. 27.) ESZCSM rendelet az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Névjegyzékről.
15. 2005. évi LXXX. törvény a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló, Hágában, 1993. május 29. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről.



SZÓJEGYZÉK

A gyermekvédelmi törvény 5. §-ának **alapfogalmai**, *értelmező rendelkezései* közül – a 2004. évi módosítást is figyelembe véve – néhányat felsorolunk, melyek a gyermekvédelmi gondoskodás rendszerének megértéséhez adnak segítséget.

A Gyvt. megfogalmazásában:

– *gyermeki jogok*: a Magyar Köztársaság Alkotmányában, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvényben és más törvényekben megfogalmazott, a gyermeket megillető jogok összessége;

– *a gyermek hozzátartozói*: a vér szerinti és az örökbe fogadó szülők (a továbbiakban együtt: szülő), a szülő házastársa, a szülő testvére, a nagyszülő, a nagyszülő házastársa, a nagyszülő testvére, a dédszülő, a testvér, a testvér házastársa, a saját gyermek;

– *a gyermek közeli hozzátartozói*: ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szülő, a szülő házastársa, a szülő testvére, a nagyszülő, testvér, a saját gyermek;

– *gyámhatóság*: a települési önkormányzat jegyzője és a gyámhivatal;

– *gyermekjólét*: a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, személyi, vagyoni és egyéb jogainak biztosítása;

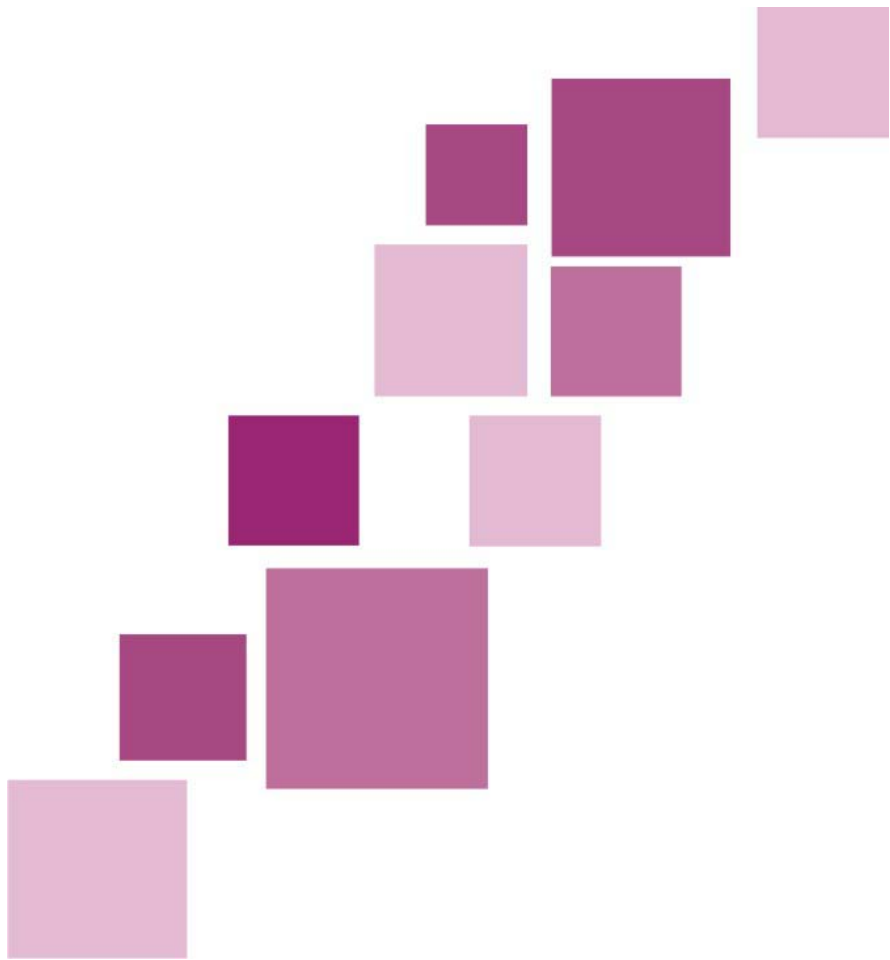
– *gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység*: a gyermekjóléti alapellátás, illetve a gyermekvédelmi szakellátás keretében – működési engedéllyel – végzett tevékenység, függetlenül a feladatellátás e törvényben nevesített formájától és módjától; a szolgáltató tevékenység célja a gyermekjólétnek, azaz a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, személyi, vagyoni és egyéb jogainak biztosítása.

– *ellátás*: jogszabályban meghatározott pénzbeni, természetbeni, illetve személyes gondoskodást nyújtó alapellátás és szakellátás;

– *természetbeni ellátás*: olyan támogatás, amellyel a gyermeket alapvető szükségletei kielégítésében az állam (önkormányzat) anyagi javak biztosításával, szolgáltatások kifizetésével segíti;

– *gyermekvédelmi gondoskodás*: az e törvényben meghatározottak szerint elrendelt hatósági intézkedésen alapuló ellátás és védelem;

– *veszélyeztetettség*: olyan – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult – állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.



MELLÉKLETEK

No.1.

Szakmai és vizsgakövetelmények a családgondozók nevelőszülők, családi napközik üzemeltetői az örökbefogadók előkészítő tanfolyamai számára

3. számú melléklet a 29/2003. (V. 20.) ESzCsM rendelethez

A nevelőszülői tanfolyam részletes tematikája

I. A tanfolyam célja

A tanfolyam célja, hogy a résztvevők

- tudatosan felkészüljenek a nevelőszülői feladatok ellátására,
- megszerezzék azokat az ismereteket, amelyek révén a nevelt gyermek számára - annak képességeihez igazodóan - biztosítani tudják a gondozás, nevelés feltételeit, a gyermek fejlődéséhez szükséges családi szocializációs színteret,
- elsajátítsák azokat a készségeket, melyek révén elő tudják segíteni a gyermek felkészülését az önálló életre, a családi és társadalmi normák elfogadására és betartására,
- alkalmassá váljanak arra, hogy a gyermek érdekeinek megfelelően elősegítsék a gyermek kapcsolattartását a vér szerinti családdal, visszatérését a vér szerinti családba, illetve beilleszkedését az örökbefogadó családba,
- megismerjék az általános szakmai szabályokat (szakmai etika, gyermeki jogok stb.).

II. A tanfolyam tematikája

1. Jogi ismeretek

- A gyermekvédelmi gondoskodás rendszere, a nevelőszülők ebben elfoglalt helye.
- A kapcsolódó intézményhálózatok jellemzői.
- A nevelőszülői szerepre és a gyermek ellátására vonatkozó jogi szabályozás.
- A nevelőszülők alkalmazásának feltételei, a nevelőszülői jogviszony.
- A hagyományos és a hivatásos nevelőszülőkre vonatkozó szabályozás.
- A nevelőszülőknek járó juttatások.
- Gyámság.
- Vagyonkezelői feladatok.

8 óra (ea.)

2. Társadalomismeret

- A társadalom és a család főbb jellemzői.
- A nevelőszülők helye a társadalomban.
- Szociálpolitika és szociális munka.
- A családtámogatási rendszer.

4 óra (ea. + irányított beszélgetés)

3. Élettörténeti munka

- Gyakorlati eszközök alkalmazása a gyermek élete folytonosságának biztosítására.

2 óra (ea. + irányított beszélgetés)

4. Konfliktus és konfliktuskezelés

- A nehéz helyzetek kezelése.
- A nevelőszülői munkával együtt járó feszültség.
- Tipikus konfliktushelyzetek a gyermek nevelése során.

- Hatékony konfliktuskezelés, feszültségoldás.

2 óra (irányított beszélgetés)

5. Pedagógiai, pszichológiai ismeretek

- Gyermek életkori szükségletei, ezek kielégítése.

- Egyéni eltérések, sajátosságok.

- A gyermek egyéniségének, személyiségének elfogadása, tiszteletben tartása.

- Az állandóság (szokások) és a változás jelentősége a gyermek életében.

- A gyermek magánszférája, szabadsága.

- A kortárs kapcsolatok jelentősége.

- Fegyelmezés, korlátozás.

- A játék szerepe és jellemzői életkoronként.

- A tanulási készség fejlődése, tanulási nehézségek, segítségnyújtás.

7 óra (ea. + irányított beszélgetés)

6. Egészségügyi ismeretek

- A gyermek és környezetének higiéniája.

- Egészséges életmód, táplálkozás, környezettudatosság.

- A gyermek esetleges speciális egészségügyi szükségletei.

- Addiktológiai alapismeretek (a kábítószerrel kapcsolatos alapismeretek, a szenvedélybetegek segítése, a család szerepe, a pszichoszociális fejlődés, az ellátórendszer).

- A tartósan beteg és fogyatékkal élő gyermekek gondozásának, nevelésének sajátosságai.

- Baleset-megelőzés, elsősegélynyújtás.

7 óra (ea. + irányított beszélgetés)

III. Az ismeretek ellenőrzési rendszere

- ismereteket összegző beszélgetés

2 óra

E tematika alapján a nevelőszülői hálózatok saját összeállítású, az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont regionális igazgatóságához bejelentett program szerint, a témákban jártas előadók felkérésével szervezik a tanfolyamot, melyet a működtető felügyel.

A felkészítő képzés kompetencia alapú, alap, speciális és továbbfejlesztett kompetenciákkal dolgozik, melyek az ismeretekre és a készségekre épülnek. (kompetenciákat lásd fent a rendelet mellékletében a tanfolyam célja c. pontban).

Alapkompetencia például az együttműködés a vér szerinti családdal pl. a kapcsolattartás területén, ide vonatkozó speciális kompetencia lehet pl. a büntetés-végrehajtási intézményben zajló kapcsolattartás segítése.

A tanfolyamot sikeresen elvégzett nevelőszülők tanúsítványt kapnak, melyekről a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet nyilvántartást vezet.

A döntés-előkészítő program

A *nevelőszülői tanfolyamot* megelőzően a jelentkezők *döntés-előkészítő programon* vesznek részt. A döntés-előkészítő program célja a nem vér szerinti családban nevelkedő gyermekekre és a befogadó szülőkre vonatkozó alapvető ismeretek átadása, valamint annak eldöntése, hogy a jelentkező alkalmas-e befogadó szülőnek.

A *döntés-előkészítő program* 28 órás, csoportos foglalkozásból és a 3., 6., valamint a 9. foglalkozást követően megtartott, egyenként másfél óra időtartamú egyéni családértékelő megbeszélésből áll.

A döntés-előkészítő program minimális időtartama 7 hét, maximális időtartama – a családértékelő megbeszélésekkel együtt – 12 hét.

A döntés-előkészítő program részletes tematikája az alábbiakban összegezhető.

–*Az első foglalkozás címe: Mit jelent befogadó szülőnek lenni?*

A foglalkozás azt járja körbe, hogy miben különbözik egymástól a helyettes szülői és a nevelőszülői munka.

–*A második foglalkozás címe: A családi kapcsolatok jelentősége a gyermek életében*

Ez a foglalkozás áttekinti, hogy a családok milyen módon segíthetik a gyermek azonosságtudatának, kultúrájának megtartását és önbecsülésének kialakulását, fejlődését. Olyan feladatokat gyakorolnak, amelyek segítik őket, hogy a gyermek családi kapcsolatait erősíthessék.

–*A harmadik foglalkozás címe: A kötődés szerepe a gyermek életében*

Ez a foglalkozás áttekinti a gyermek fejlődésének alapfeltételeit, a mély és tartós kötődés fogalmát, jelentőségét, továbbá azt, hogy hogyan hat a gyermek fejlődésére a befogadó szülőhöz való kerülés.

–*A negyedik foglalkozás címe: A veszteség a gyermek életében*

A gyermekek a gondozásba kerülésük előtt különféle veszteségeket élnek át, és ezek hatást gyakorolnak érzelmeikre és viselkedésükre.

Ugyanakkor a befogadó szülőnek is fel kell dolgoznia a saját veszteségélményét a gyermek szempontjából. A veszteséggel tehát szembe kell nézni és segítséget kell nyújtani a feldolgozásban. Ennek érdekében a jelentkezők megismerik a vér szerinti családjukban nem nevelkedhető gyermekek által átélt veszteségek típusait, a veszteség feldolgozásának módjait, a befogadó szülő szerepét a veszteség feldolgozásában.

–*Az ötödik foglalkozás címe: A gyermek családi kapcsolatainak erősítése*

A családnak fontos szerepe van a gyermek önbecsülésének, azonosságtudatának kialakulásában és megerősítésében. Ezen a foglalkozáson a jelentkezők megismerik, hogy hogyan változnak a saját, vér szerinti családjukban nem nevelkedhető gyermekek kapcsolatai, továbbá, hogy a befogadó szülőnek milyen szerepe van a gyermek kapcsolatainak erősítésében.

–*A hatodik foglalkozás címe: A gyermek viselkedése és kezelése*

A múltba és a jelenbe beletartozik a családnak a fegyellemmel és a büntetéssel kapcsolatos tapasztalata is. A fegyelmezés és büntetés különböző formáinak és hatásának elemzése, valamint a gyermek viselkedése és az azt befolyásoló tényezők megértése, elfogadása a foglalkozás témája.

–*A hetedik foglalkozás címe: Életre szóló kapcsolatok a gyermek életében*

A gyermeket hozzá kell segíteni egy egész életen át tartó biztonságos és gondoskodó kapcsolatokhoz. A jelentkezők ezen a foglalkozáson megismerhetik az állandóságérzet biztosításának eszközeit ideiglenes elhelyezés esetében is.

–*A nyolcadik foglalkozás címe: A befogadó szülő életében várható változások a gyermek odakerülését követően*

A foglalkozás azt a kérdést vizsgálja, hogy mire lehet számítani a gyermek érkezését követő napokban, hetekben, továbbá milyen hosszú távú változásokkal kell számolnia a befogadó szülőnek, és milyen hatással lehet a befogadó szülő családtagjaira a gyermek érkezése. A gyermek különböző életszakaszaiban várható nehézségekkel is szembe kell néznie a befogadó szülőnek.

–*A kilencedik foglalkozás címe: Ki, miben segíthet?*

Ezen a foglalkozáson a résztvevők megismerik a gyermekvédelmi rendszert, az információt, illetve támogatást nyújtó szakembereket, továbbá, hogy kihez lehet fordulni a

befogadó szülőnél vagy családban, illetőleg a szűkebb-tágabb környezetben felmerülő problémák esetén.

A képzés alatt elsajátítandó témák összecsengenek azokkal a kérdésekkel, amelyeket az egyéni családértékelő megbeszéléseken tekintenek át.

A családértékelő megbeszélések témái az alábbiakban összegezhetők:

1. A befogadó szülő vagy család lehetőségei, tudása, tapasztalata.

Várhatóan mennyiben lesznek képesek kielégíteni a hozzájuk kerülő gyermek szükségleteit? Mely területeken van a befogadó szülőnek vagy családnak további fejlődésre, segítségre szüksége ahhoz, hogy a hozzá kerülő gyermek szükségleteit ki tudja elégíteni?

2. Hogyan biztosítható a befogadó szülő vagy család további fejlődése?

Milyen támogatásra van szüksége a befogadó szülőnek vagy családnak, és ezt a támogatást hogyan fogja megkapni?

3. Hogyan látja a befogadó szülő vagy család a saját elvárásait, képességeit?

Hogyan befolyásolják a befogadó szülő szándékát, döntését a gyermek – képzés során megismert – szükségletei.

A döntés-előkészítő programot követően a résztvevő és az oktatók együtt döntenek arról, hogy a résztvevő jelentkezzen-e a helyettes szülői vagy a nevelőszülői tanfolyamra. Ha a jelentkezés mellett döntenek, akkor ezzel egyidejűleg arról is határozniuk kell, hogy a résztvevő a helyettes szülői vagy a nevelőszülői tanfolyam közül melyiket végezze el.

Ha az oktatók a döntés-előkészítő program és a családértékelő megbeszélések alapján nem tudnak egyértelmű döntést hozni, illetőleg a döntés-előkészítő programban részt vevő személyt nem tartják alkalmasnak befogadó szülőnek – a résztvevő kérelmére – szakértői bizottság dönt az ügyben.

A *nevelőszülői tanfolyam időtartama 32 óra*. A tanfolyam célja többek között az, hogy a résztvevők tudatosan felkészüljenek a nevelőszülői feladatok ellátására, továbbá megszerezzék azokat az ismereteket, illetve elsajátítsák azokat a készségeket, amelyek révén biztosítani tudják a gondozás-nevelés feltételeit, elő tudják segíteni a gyermek felkészülését az önálló életre.

A *tanfolyam* felöleli a társadalomismereteket (társadalom és a család főbb jellemzői, családtámogatási rendszer), egészségügyi (életmód, táplálkozás, baleset-megelőzés), pedagógiai és pszichológiai (gyermek egyénisége, játék szerepe, fegyelmezés, korlátozás, tanulási nehézségek), továbbá jogi ismereteket (nevelőszülői díj, gyámság, vagyonkezelés), valamint konfliktuskezelést is.



No.2. MELLÉKLET

Gyermekeink védelmében adatlap minta

Útmutató a kitöltéshez

„GH-3”

Az adatlap funkciója: a nevelésbe vett gyermeket gondozó személy, intézmény felülvizsgálat előtti beszámolója.

Az adatlap kitöltője: a nevelőszülő a nevelőszülő tanácsadóval együtt vagy a gyermeket gondozó intézmény.

A kitöltés ideje: a gyámhivatal felkérésére 15 napon belül.

Az adatlap továbbítása: felülvizsgálat esetén a gyámhivatal és a gyermekjóléti szolgálat részére.

I.1. Mely intézményekkel, szakemberekkel találkozott, beszélt a gondozó a gyermek ügyében az elhelyezés, vagy

az előző helyzetértékelés óta?

2. Találkozott-e és mikor a gondozó a gyermek családtagjaival, és/vagy más kapcsolattartásra

jogosult személyekkel?

II. A gyermek beilleszkedése, közérzete a gondozási helyen

1. A gyermek tényleges tartózkodási helye megegyezik-e a gondozási hellyel, s ha nem, hol tartózkodik (pl. kollégium), és miért? Milyen gyakran megy haza a gondozási helyre?

2. Tapasztalatuk szerint hogyan érzi magát jelenleg a gyermek a gondozási helyén?

3. Hogyan értékeli a gyermek gondozási helyére történt befogadását, beilleszkedését, a közösségben elfoglalt helyét?

Ha voltak nehézségei, hogyan támogatta, milyen segítséget adott neki a gondozója?

III. Mennyiben valósultak meg az egyéni gondozási-nevelési tervben megfogalmazott feladatok?

IV. Milyen változások tapasztalhatók a gyermek életében az elhelyezés illetve az utolsó helyzetértékelés óta?

1. Testi fejlődés, fizikai, egészségi állapot (beleértve a fogyatékoságot is) alakulása:

(Hogyan segíti a gyermeket a gondozó az egészsége megőrzésében, az egészséges életmód kialakításában? Napjában hányszor, hol étkezik a gyermek? Ösztönzi-e a testmozgásra, sportolásra?)

2. Értelmi fejlődés, tanulás:

(Hogyan támogatja a gondozó a gyermeket környezete önálló felfedezésében, alkotó tevékenységében?)

Hogyan segíti a gondozó tudatosítani a gyermekben a tanulás, iskolába járás fontosságát, a tudás örömeit és hasznát? Milyen szempontok alapján, hogyan választották ki a gyermek jelenlegi oktatási-nevelési intézményét? A gyermek magatartásának, eredményeinek, teljesítményének változása. Tehetséggondozó, fejlesztő foglalkozások. Ha a gyermek jelenleg nem tanul, ösztönzik-e a tanulás folytatására?)

Milyen a gyermek aktivitása játékban, szabadidős programjának szervezésében, szabadidős tevékenységében? Hogyan segíti a gyermeket szabadidejének megszervezésében, hobbitevékenység kiválasztásában?

3. Érzelmi állapot, viselkedés változásai:

Érték-e lelki traumák, voltak-e konfliktusai az elhelyezés, utolsó helyzetértékelés óta?

Milyen segítséget kapott a lelki trauma feldolgozásához? Hogyan kezelik a gyermek konfliktusait gondozóhelyén a társai és gondozói?

4. A gyermek önértékelésének változásai:

Szükséges-e a gyermek énképének korrigálása, hogyan tud ebben segíteni a gondozó?

Részesül, részesült-e valamilyen terápiában, részt vett-e egyéb foglalkozásban?

5. Változások a gyermek erkölcsi értékrendjében, a társadalmi normák ismeretében és elfogadásában:

Van-e szükség e téren korrekcióra, hogyan tud ebben segíteni a gondozó?

6. A gyermek önellátásban mutatott jártassága, tevékenysége:

7. Változások a gyermek öltözködésében, külsejében, szubkulturális kötődésében:

Hogyan viszonyul a gondozó az esetleges szokatlan öltözködéséhez, szokásaihoz, alternatív életstílusához?

8. Történt-e rendkívüli esemény az elhelyezés, utolsó helyzetértékelés óta (szökés, bűncselekmény, krízishelyzet, stb.)?

V. A gyermek élete a gondozóhelyen

1. Történt-e változás a gyermek elhelyezésében – fizikai környezet, szobatársak, a gondozási helyen élő személyek tekintetében – a gondozás kezdete ill. az utolsó helyzetértékelés óta?

A változás oka, és milyen hatással volt a gyermekekre?

2. Milyen a gyermek kötődése nevelőszüleihez/intézményi gondozóihoz, s van-e ebben változás?

Van-e igénye bizalmas beszélgetésre, problémái megosztására valakivel a gondozói közül, és van-e erre lehetőség?

3. Milyen a gondozó(k) nevelési stílusa? Tudnak-e segíteni a gyermeknek személyiségkorrekciójában? Tiszteletben tartják-e a nevelés során a gyermek személyiségi jogait, méltóságát?

4. Van-e igény és lehetőség a gyermek és a gondozók részéről a közös tevékenységekre: ház körüli munka, barkácsolás, játék, külső programok stb.?

VI. A gyermek kapcsolatai
1. Milyen módon és rendszerességgel élt a szülő, illetve más kapcsolattartásra jogosult személy a kapcsolattartás jogával?
2. Változott-e a gyermek kapcsolata, és hogyan?
Szüleivel:
Más kapcsolattartásra jogosultakkal:
Egyéb rokonaival:
Intézményi társaival/a családban nevelkedő gyerekekkel:
Egyéb fontos személyekkel:

VII. A szülők és a gyám/gondozó együttműködésének bemutatása

<p>1. Törekszik-e a gyám/gondozó a szülőkkel való együttműködésre? Hol, mikor találkozott velük utoljára, illetve mikor, milyen módon próbálta utoljára felvenni velük a kapcsolatot? Milyen támogatást kapott a kapcsolattartásra jogosult szülő, illetve személy a gondozóktól?</p>
<p>2. Milyen a szülők együttműködési készsége? A kapcsolattartás szabályozása megfelel-e az érdekeiknek és a lehetőségeiknek?</p>
<p>3. Információk a szülőkről/azokról, akikhez a gyermek visszagondozható Családgondozó/nevelőszülői tanácsadó munkájának tapasztalatai alapján a szülők/más személyek – akikhez a gyermek visszagondozható – magatartásában, életvitelében, körülményeiben beállt változások</p>
<p>gyámi funkcióból eredő egyéb feladatok bemutatása</p>
<p>Milyen szinten biztosított a gyermek teljes körű ellátása? Jelent-e problémát ennek biztosítása?</p>
<p>A gyermek törvényes képviselője keretében tett jognyilatkozatok:</p>
<p>Mely intézményekkel, szakemberekkel, milyen rendszerességgel és milyen formában tart kapcsolatot a gyermek gondozása, ellátása keretében? Tartja-e a kapcsolatot a vérszerinti családot gondozó családgondozóval?</p>
<p>A gyermek vagyonának kezelésével kapcsolatos feladatok (az éves számadás óta): Tartják-e a gyermek zsebpénzének nyilvántartását?</p>
<p>Mennyiben valósultak meg a gyermekre nézve az egyéni elhelyezési tervben megfogalmazott feladatok?</p>

Sikerült-e a gyámnak a mindennapi munkájában érvényesíteni a gyermeki jogokat: emberi méltóságának tiszteletben tartását, a gyermek személyiségének kibontakozását, fejlődését, önálló életre nevelését, társadalomba beilleszkedését?

Egyéb megjegyzések:

II. Következtetések, javaslatok

Az információk birtokában milyennek látja a gyermek haza kerülésének esélyeit, hogyan képzei el a gyermek sorsának alakulását?

vasolja-e a gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánításának kezdeményezését?

gyermek nevelésbe vételének megszüntetését, státuszának módosítását?

az egyéni elhelyezési terv fenntartását vagy módosítását?

a gondozási hely megváltoztatását?

a gyám felmentését, elmozdítását?

Egyéb javaslatok:

Az adatlapot készítették — dátum, név, aláírás



NO.3. MELLEKLET

2010. évi állami költségvetés gyermekjólét- gyermekvédelem sarokszámok

- **Területi gyermekvédelmi szakszolgálat működtetése**

FAJLAGOS ÖSSZEG: 650 forint/fő

A hozzájárulás a megyei, fővárosi önkormányzatot a 0-17 éves korcsoportba tartozó lakosok száma alapján illeti meg a Gyvt. alapján szervezett területi gyermekvédelmi szakszolgáltatáshoz és a megyei/fővárosi gyermekvédelmi szakértői bizottság tevékenységéhez, a területi gyermekvédelmi szakszolgálat által a Gyvt. 141. §-a (1) bekezdésének a) pontja szerint vezetett nyilvántartásban szereplő gyermekekhez kapcsolódó feladataihoz.

- **Szociális és gyermekjóléti alapszolgáltatás feladatai**

a) Szociális és gyermekjóléti alapszolgáltatások általános feladatai

A hozzájárulás a települési önkormányzatoknak a Szocvtv.-ben, valamint a Gyvt.-ben meghatározott szociális és gyermekjóléti alapellátási kötelezettségei körébe tartozó szolgáltatások és intézményeik működési kiadásaihoz kapcsolódik.

Ezek a feladatok különösen:

- a Szocvtv. 64. §-ában meghatározott családsegítés,
- a Gyvt. 39. §-ában meghatározott gyermekjóléti szolgáltatás, a 40. §-ában meghatározott gyermekjóléti szolgálat, a 41. §-ának (4) bekezdése szerinti napközbeni ellátás, valamint a 44. §-ában meghatározott házi gyermekfelügyelet működtetése a külön jogszabályban foglalt szakmai szabályok szerint.

A hozzájárulás a települési önkormányzatot lakosságszám alapján illeti meg.

aa) FAJLAGOS ÖSSZEG: 250 forint/fő

A hozzájárulás a 2 000-nél kisebb lakosságszámú települési önkormányzatot illeti meg a település lakosságszáma szerint, szolgáltatásonként. A 2 000-nél kisebb lakosságszámú, családsegítést és gyermekjóléti szolgáltatást működési engedéllyel végző települési önkormányzatot az ab) pont szerinti hozzájárulás illeti meg. Ha az önkormányzat csak az egyik szolgáltatást működteti, akkor e szolgáltatáshoz kapcsolódóan az ab) pont szerinti hozzájárulás 50%-a, valamint az e jogcímű hozzájárulás jár. Mindkét szolgáltatást működtető 2 000-nél kisebb lakosságszámú önkormányzat az ab) pont szerinti hozzájárulás mellett nem jogosult az e jogcímű hozzájárulásra.

ab) A hozzájárulásra az a családsegítést és/vagy gyermekjóléti szolgáltatást működtető települési önkormányzat jogosult, amelynek lakosságszáma nem haladja meg a 70 000-et. A hozzájárulás (H) a települési önkormányzatot lakosságszáma

(L) alapján illeti meg a következő képlet szerint:

$$H = (L/5\ 000) \times 3\ 950\ 000 \text{ forint}$$

ac) A hozzájárulásra a családsegítést és/vagy gyermekjóléti szolgáltatást működtető, 70 001 – 110 000 lakosságszámú települési önkormányzat jogosult. A hozzájárulás (H) a települési önkormányzatot lakosságszáma (L) alapján illeti meg a következő képlet szerint:

$$H = (L/7\ 000) \times 3\ 950\ 000 \text{ forint}$$

ad) A hozzájárulásra a családsegítést és/vagy gyermekjóléti szolgáltatást működtető, 110 000-nél nagyobb lakosságszámú települési önkormányzat jogosult. A hozzájárulás (H) a települési önkormányzatot lakosságszáma (L) alapján illeti meg a következő képlet szerint:

$$H = (L/8\ 000) \times 3\ 950\ 000 \text{ forint}$$

Ha az önkormányzat az ab)-ad) pontok szerinti hozzájárulások esetén csak az egyik szolgáltatást működteti, akkor e szolgáltatáshoz kapcsolódóan az adott hozzájárulás 50%-a jár.

b) Gyermekjóléti központ

FAJLAGOS ÖSSZEG: 2 099 400 forint/központ

A hozzájárulás a Gyvt. 40. §-ának (1)-(3) bekezdésében meghatározott gyermekjóléti szolgáltatásokat biztosító gyermekjóléti központok működési kiadásaihoz kapcsolódik. A hozzájárulás a gyermekjóléti központot működtető legalább 40 000 lakosságszámú települési önkormányzatot és megyei jogú város önkormányzatát a fenntartott központok száma szerint illeti meg.

c) Otthonközeli ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 221 450 forint/fő

ca) A hozzájárulás 100%-át igényelheti a települési önkormányzat azon ellátottak után, akik részére a szociális étkeztetést és a házi segítségnyújtást együttesen biztosítja.

cb) A hozzájárulás 65%-át igényelheti a települési önkormányzat azon ellátottak után, akik részére a szociális étkeztetést és az időskorúak nappali ellátását együttesen biztosítja.

cc) A hozzájárulás 25%-át igényelheti a települési önkormányzat azon ellátottak után, akik részére szociális étkeztetést biztosít. Ezen a jogcímen igényelhető a hozzájárulás a népkonyhai étkeztetésben részesülők után is.

cd) A hozzájárulás 75%-át igényelheti a települési önkormányzat azon ellátottak után, akik részére házi segítségnyújtást biztosít.

ce) A hozzájárulás 40%-át igényelheti a helyi önkormányzat azon ellátottak után, akik részére időskorúak nappali ellátását biztosít. A hozzájárulások a Szocvtv. 62. §-a, 63. §-a, 65/F. §-a alapján és a külön jogszabályban foglalt szakmai szabályoknak megfelelően nyújtott szolgáltatásokhoz vehetők igénybe.

A ca)-cc) pontok szerinti normatív hozzájárulások nem vehetők igénybe a közoktatási feladatellátás keretében a 17.1. Kedvezményes óvodai, iskolai, kollégiumi étkeztetés jogcímen étkeztetésben részesülők után.

A ca) és cd) pontok szerinti hozzájárulások minden ténylegesen ellátott után igényelhetők.

Azon ellátott után, akire vonatkozóan a külön jogszabályban meghatározott intézményen belüli foglalkoztatási támogatást folyósítanak, a fenntartó az adott napra csak a cb) pont szerinti hozzájárulás 60%-át, vagy a ce) pont szerinti hozzájárulás 40%-át számolhatja el. Az ellátottak számának meghatározása: tervezéskor az ellátottak éves becsült száma, elszámolásakor az ellátásra vonatkozó igénybevételi napló nyilvántartása alapján naponta összesített ellátottak száma – a heti 6, illetve heti 7 napon nyújtott szolgáltatásoknál a 6, illetve 7 nap alapul vételével – osztva 251-gyel. Egy ellátott egy ellátási napon csak egyszeresen és egy jogcímen vehető figyelembe.

d) Fogyatékos személyek nappali intézményében elhelyezett gyermekek kedvezményes étkeztetése

FAJLAGOS ÖSSZEG: 65 000 forint/fő

A hozzájárulást igényelheti a helyi önkormányzat az általa fenntartott fogyatékos személyek nappali intézményében elhelyezett gyermekek után, akik számára a fenntartó a Gyvt. 148. §-ának (5) bekezdése alapján 50%-os normatív étkezési térítési díjkedvezményt, vagy ingyenes étkeztetést biztosít.

Az ellátottak számának meghatározása: tervezéskor az ellátottak éves becsült száma, elszámolásnál a nappali ellátásban részesülők látogatási és eseménynaplója alapján naponta összesített ellátottak száma – a heti 6, illetve heti 7 napos nyitva tartással működő intézmények a 6, illetve 7 nap alapul vételével – osztva 251-gyel. Nem vehetők figyelembe a kizárólag étkezésben részesülők.

- Szociális és gyermekvédelmi bentlakásos és átmeneti elhelyezés

a) Fokozott ápolást, gondozást igénylő ellátás

aa) Gyermekvédelmi különleges és speciális ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 842 750 forint/fő

A hozzájárulás a helyi önkormányzat által fenntartott, különleges, illetve speciális ellátást nyújtó, a Gyvt. vagy a Szocvt. hatálya alá tartozó intézményekben ellátott, gyámhatósági határozattal átmeneti vagy tartós nevelésbe vett, illetve ideiglenesen elhelyezett 0-17 éves gyermekek után vehető igénybe, akik a gyermekvédelmi szakértői bizottság szakvéleménye és a gyámhatóság határozata alapján a Gyvt.

53. §-a (2) bekezdésének a) pontja szerinti különleges, illetve b) pontja szerinti speciális ellátásban részesülnek.

A hozzájárulás igénybevételének megalapozásához a kora miatt különleges ellátást igénylő gyermek esetében a gyermekvédelmi szakértői bizottság szakvéleménye nem szükséges.

ab) Fogyatékos személyek, pszichiátriai és szenvedélybetegek tartós bentlakásos intézményi ellátása

aba) A pszichiátriai és szenvedélybetegek, fogyatékos személyek (látás-, mozgás-, értelmi és halmozottan fogyatékos személyek) ápoló-gondozó otthonának és rehabilitációs intézményeinek támogatása

FAJLAGOS ÖSSZEG: 710 650 forint/fő

A hozzájárulást azok a helyi önkormányzatok vehetik igénybe, amelyek a pszichiátriai és szenvedélybetegek, fogyatékos személyek (látás-, mozgás-, értelmi és halmozottan fogyatékos személyek) ápoló-gondozó otthonát és rehabilitációs intézményét intézményenként legalább 10 férőhellyel tartják fenn.

abb) A pszichiátriai és szenvedélybetegek, fogyatékos személyek (látás-, mozgás-, értelmi és halmozottan fogyatékos személyek) lakóotthonainak támogatása

FAJLAGOS ÖSSZEG: 710 650 forint/fő

A hozzájárulásra jogosultak azok a helyi önkormányzatok, amelyek a Szocvt. 85/A. §-ában rögzítetteknek megfelelő lakóotthont üzemeltetnek. Az aba) és az abb) pontok közös szabályai

A 16-35 év közötti drog- és szenvedélybeteg személyeket ellátó intézmények esetében a támogatás az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (a továbbiakban:

OEP) finanszírozással együtt is igénybe vehető.

ac) Demens betegek bentlakásos intézményi ellátása

FAJLAGOS ÖSSZEG: 710 650 forint/fő

A hozzájárulást igénybe vehetik azok a helyi önkormányzatok, amelyek a Szocvt.-ben szabályozott módon az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet, vagy a Pszichiátriai/Neurológiai Szakkollégium által befogadott demencia centrum demencia kórkép súlyos fokozatát igazoló szakvéleményével rendelkező demens betegek ellátását biztosítják.

Az e pont szerinti hozzájárulás vehető igénybe az idősek bentlakásos intézményében és az emelt színvonalú férőhelyen ellátott, az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet, vagy a Pszichiátriai/Neurológiai Szakkollégium által befogadott demencia centrum demencia kórkép súlyos fokozatát igazoló szakvéleményével rendelkező demens betegek után is.

Az ellátottak számának meghatározása: tervezéskor az éves becsült gondozási napok száma osztva 365-tel, elszámolásnál az ellátottak gondozási napokra vonatkozó nyilvántartása szerint összesített éves gondozási napok száma osztva 365-tel.

b) Átlagos ápolást, gondozást igénylő ellátás

ba) Otthont nyújtó ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 739 000 forint/fő

A hozzájárulást a gyermekvédelmi szakellátást nyújtó helyi önkormányzat veheti igénybe azok után a – gyámhatósági határozattal átmeneti vagy tartós nevelésbe vett, illetve ideiglenes hatállyal elhelyezett – 0-17 éves gyermekek után, akik az általa fenntartott, Gyvt. 53. §-a szerint otthont nyújtó ellátást biztosító intézményben, vagy nevelőszülőnél, vagy hivatásos nevelőszülőnél kerültek elhelyezésre, és nem minősítették őket különleges vagy speciális szükségletűnek.

bb) Utógondozói ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 667 450 forint/fő

Ez a hozzájárulás vehető igénybe a helyi önkormányzat által – gyámhivatal határozata alapján – a Gyvt. 53/A. §-a szerinti utógondozói ellátásban részesített 18- 24 éves korú fiatal felnőtt után.

A hozzájárulás 80%-át veheti igénybe a fenntartó a Gyvt. 93. §-a (1) bekezdésének

a) pontjában meghatározott ok miatt utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt után.

bc) Átlagos szintű ápolást, gondozást nyújtó ellátás tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézményekben

bca) Időskorúak ápoló-gondozó otthoni ellátása

FAJLAGOS ÖSSZEG: 635 650 forint/fő

A hozzájárulást azok a helyi önkormányzatok vehetik igénybe, amelyek időskorúak ápoló-gondozó otthonát a Szocvtv.-ben szabályozott módon tartanak fenn.

bcb) Átmeneti elhelyezést nyújtó ellátás és hajléktalanok ápoló-gondozó otthoni ellátása

FAJLAGOS ÖSSZEG: 635 650 forint/fő

A hozzájárulást azok a helyi önkormányzatok vehetik igénybe, amelyek a Szocvtv.-ben szabályozott módon hajléktalanok ápoló-gondozó otthonát (ideértve a rehabilitációs intézményt), továbbá időskorúak, pszichiátriai és szenvedélybetegek, valamint fogyatékosok átmeneti elhelyezését biztosító intézményt tartanak fenn. Igénybe vehetik a hozzájárulást azok a helyi önkormányzatok is, amelyek a Gyvt.-ben szabályozott módon gyermekek és családok átmeneti gondozását biztosító intézményt tartanak fenn, és/vagy az átmeneti gondozás biztosítására helyettes szülői jogviszonyt létrehozó írásbeli megállapodást kötöttek, és a helyettes szülői tevékenység folytatására működési engedélyt kaptak, illetve a nevelőszülői, a hivatásos nevelőszülői és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről szóló 261/2002. (XII. 18.) Korm. Rendelet szerinti önálló helyettes szülői ellátást biztosítanak írásbeli megállapodás alapján.

Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények: a hetes jelleggel, meghatározott időszakhoz kötődően folyamatosan működő, valamint határozott időtartamra elhelyezést biztosító intézmények: gyermekek, családok átmeneti otthona, helyettes szülő, továbbá időskorúak, fogyatékosok, pszichiátriai és szenvedélybetegek gondozóháza, otthonháza.

A hajléktalanok átmeneti elhelyezését biztosító intézményekben ellátottak után a 13. pont, a pszichiátriai és szenvedélybetegek, valamint a fogyatékosok tartós bentlakásos intézményeiben ellátottak után a 12. ab) pont jogosultsága szerinti normatív hozzájárulás illeti meg a helyi önkormányzatot.

A hozzájárulásból támogatás biztosítható a családok átmeneti otthonából év közben kikerülő otthontalanságának megszüntetéséhez.

Az ellátottak számának meghatározása: tervezéskor az intézményben ellátottak éves becsült gondozási napjainak száma osztva 365-tel, elszámolásnál az ellátottak gondozási napokra vonatkozó nyilvántartása szerint összesített éves gondozási napok száma osztva 365-tel.

c) Emelt színvonalú bentlakásos ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 309 350 forint/fő

A hozzájárulás az időskorúak ápolást, gondozást nyújtó otthonaiban a 2007. December 31-én hatályos Szocvtv. 117/B. §-a alapján emelt színvonalú körülményeket és szolgáltatásokat biztosító, 2007. december 31-én a működési engedélyben meghatározott férőhelyen gondozott – a 12. ac) pont szerint súlyos demens betegek nem minősülő – ellátottak után illeti meg az önkormányzatot. Az ellátottak számának meghatározása: tervezéskor az intézményben ellátottak éves becsült gondozási napjainak száma osztva 365-tel, elszámolásnál az ellátottak gondozási napokra vonatkozó nyilvántartása szerint összesített éves gondozási napok száma osztva 365-tel.

- Gyermek napközbeni ellátása

a) Bölcsődei ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 494 100 forint/fő

A hozzájárulás a Gyvt. alapján szervezett, a helyi önkormányzat által fenntartott (napos és/vagy hetes) bölcsődében ellátott beíratott gyermekek után vehető igénybe. Ha az önkormányzat egy szervezeti egység keretében napos és hetes bölcsődét is üzemeltet, akkor az ellátásban részesülő gyermeket csak egy intézménytípusnál lehet számításba venni.

A hozzájárulás tartalmazza a gyermekek napközbeni ellátása keretében nyújtott étkeztetés térítési díjának normatív alapon történő mérsékléséhez kapcsolódó támogatást is. A bölcsődében a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban:

Közokt. tv.) 30. §-ának (1) bekezdése alapján korai fejlesztésben és gondozásban, illetve a Közokt. tv. 30. §-ának (6) bekezdése alapján fejlesztő felkészítésben részesülő gyermek után az önkormányzat e hozzájáruláson túlmenően igénybe veheti a 16.2.2. és a 16.2.3. pont szerinti hozzájárulást.

A Közokt. tv. 33. §-ának (14) bekezdése szerinti egységes óvoda-bölcsőde intézmény keretei között ellátásban részesülő bölcsődéskorú, második életévüket betöltő gyermekek után nem az e pontban meghatározott, hanem a 15. a) pont szerinti normatív hozzájárulás vehető igénybe az ott megállapított feltételeknek megfelelően.

Az ellátottak számának meghatározása: tervezéskor az ellátottak éves becsült számának figyelembevételével meghatározott gondozási napok száma osztva 251-gyel, elszámoláskor a bölcsődék havi jelentőlapja szerinti, naponta ténylegesen ellátásban részesülő gyermekek száma alapján összesített éves gondozási napok száma osztva 251- gyel.

b) Családi napközi ellátás és -gyermekfelügyelet

FAJLAGOS ÖSSZEG: 268 200 forint/fő

A hozzájárulás a Gyvt. 43. §-a alapján szervezett, a helyi önkormányzat által fenntartott családi napköziben ellátott beíratott gyermekek után vehető igénybe legfeljebb 14 éves korig. Ez a hozzájárulás igényelhető a Gyvt. 43/A. §-a alapján szervezett, a helyi önkormányzat által fenntartott családi gyermekfelügyelet keretében ellátott, a Gyvt.-ben meghatározott életkorú gyermekek után is.

A hozzájárulás 50%-át veheti igénybe a fenntartó, ha a napi nyitvatartási idő összességében nem éri el a heti 20 órát.

A hozzájárulás tartalmazza a gyermekek napközbeni ellátása keretében nyújtott étkeztetés térítési díjának normatív alapon történő mérsékléséhez kapcsolódó támogatást is.

Az ellátottak számának meghatározása: tervezéskor az ellátottak éves becsült számának figyelembevételével meghatározott gondozási napok száma osztva 251-gyel, elszámolásnál a havi jelentőlapok szerinti, naponta ténylegesen ellátásban részesülő gyermekek száma alapján összesített éves gondozási napok száma osztva 251-gyel.

c) Ingyenes intézményi étkeztetés

FAJLAGOS ÖSSZEG: 65 000 forint/fő

A hozzájárulás a Gyvt. alapján szervezett, a helyi önkormányzat által fenntartott (napos és/vagy hetes) bölcsődében ellátott azon gyermekek után vehető igénybe, akik a Gyvt. 148. §-a (5) bekezdésének a) pontja alapján ingyenes bölcsődei étkeztetésben

részesülnek.

Az ellátottak számának meghatározása: tervezéskor az ellátottak éves becsült számának figyelembevételével meghatározott gondozási napok száma osztva 251-gyel, elszámolásnál a havi jelentőlapok szerinti, naponta ténylegesen ellátásban részesülő gyermekek száma alapján összesített éves gondozási napok száma osztva 251-gyel.

Ehhez képest a 2006-os normatívák a nevelőszülői ellátásra:

ba) Otthont nyújtó ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 785 500 forint/fő

A hozzájárulást a gyermekvédelmi szakellátást nyújtó megyei/fővárosi önkormányzat, megyei jogú város önkormányzata veheti igénybe azok után a - gyámhatósági határozattal átmeneti vagy tartós nevelésbe vett, illetve ideiglenes hatállyal elhelyezett - 0-17 éves gyermekek után, akik az általa fenntartott, Gyvt. 53. §-a szerint otthont nyújtó ellátást biztosító intézményben vagy nevelőszülőnél kerültek elhelyezésre, és nem minősítették őket különleges vagy speciális szükségletűnek.

bb) Utógondozói ellátás

FAJLAGOS ÖSSZEG: 730 000 forint/fő

Ez a hozzájárulás vehető igénybe az önkormányzat által - gyámhivatal határozata alapján - a Gyvt. 53/A. §-a szerinti utógondozói ellátásban részesített 18-24 éves korú fiatal felnőtt után.

bc) Átlagos szintű ápolást, gondozást nyújtó ellátás bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézményekben

FAJLAGOS ÖSSZEG: 730 000 forint/fő

A hozzájárulást azok a helyi önkormányzatok vehetik igénybe, amelyek a Szocvtv.-ben szabályozott módon időskorúak, hajléktalanok ápoló-gondozó otthonát (ideértve a rehabilitációs intézményt), továbbá időskorúak, pszichiátriai és szenvedélybetegek, valamint fogyatékosok átmeneti elhelyezését biztosító intézményt tartanak fenn. Igénybe vehetik a hozzájárulást azok a helyi önkormányzatok is, amelyek a Gyvt.-ben szabályozott módon gyermekek és családok átmeneti gondozását biztosító intézményt tartanak fenn, és/vagy az átmeneti gondozás biztosítására helyettes szülői jogviszonyt létrehozó írásbeli megállapodást kötöttek, és a helyettes szülői tevékenység folytatására működési engedélyt kaptak, illetve a nevelőszülői, a hivatásos nevelőszülői és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről szóló 261/2002. (XII. 18.) Korm. rendelet szerinti önálló helyettes szülői ellátást biztosítanak írásbeli megállapodás alapján.



NO. 4. MELLÉKLET

Együttműködő szervezetek az AFUE projektben

Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ	Pécs, Egyetem u. 2.	bmgyk@bmgyk.axelero.net	Dr. Bogács Ernő
BMGYK Módszertani Nevelőszülői Hálózat	Pécs, Egyetem u. 2.	nshmpeccs@gmail.com	Varga Veronika
Baranya Megyei Önkormányzat	Pécs, Széchenyi tér 9.	72/500-400	Koch József
Nemzeti Szakképzési És Felnőttképzési Intézet	Salgótarján, Május 1. u. 54.	32/521-764	Prókai Judit
Comenius Szakközépiskola	Pécs, Váradi Antal u. 4.	72/511-266	Kozma Béla
Esztergár Lajos Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat	Pécs, Anikó u. 5	72/441-677	Gyenis Gabriella



NO. 5. MELLÉKLET

Organigramm : A gyermekvédelmi rendszer Magyarországon

A gyermekjogi képviselő

a) segít a gyermeknek panaszra megfogalmazásában, kezdeményezheti annak kivizsgálását, ermetek az állapotának megfelelő ellátáshoz való hozzájutásban, a gyermekjóléti szolgálat ésén, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgálat elhelyezési értekezletén az ezzel egjegyések, kérdések megfogalmazásában.

A gyermekek védelmének rendszere Szociális és munkaügyi minisztérium

A miniszter ellátja a gyermekek védelmét biztosító feladatok ágazati irányítását.

Gyermekjogi képviselő

Pénzbeli ellátások

A gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedések

Jegyzői hatáskör

Gyámhivatali hatáskör

Az ellátások megállapítását nevelési-oktatási intézmény, gyámhatóság, továbbá más családvédelemmel foglalkozó intézmény, illetve természetes személy vagy a gyermekek érdekeinek védelmét ellátó társadalmi szervezet kezdeményezheti.

Otthonteremtési támogatás

Gyermektartásdíj megelőzése

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény

Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás

Kiegészítő gyermekvédelmi támogatás

Óvodáztatási támogatás

Természetbeni ellátások
Pl.: étkezési ingyenes tankönyv, utazási térítés

Az alapellátás a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítéséhez, a veszélyeztetettség megelőzéséhez és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetéséhez, valamint a gyermek családjából történő kiemelésének a megelőzéséhez.

Gyermekjóléti alapellátás

Védelembé

Ideiglenes hatályú

A helyi önkormányzatok ill. a velük szerződés alapján együttműködők a 1997. évi XXXI. tv. alapján biztosítják a szolgáltatásokat.

Személyes gondoskodás keretébe tartozó

Családba fogadás

Nevelési felügyelet

Átmeneti nevelésbe vétel

Tartós nevelésbe vétel

Utógondozói ellátás elrendelése

Utógondozás elrendelése

Örökbefogadás

A szakellátás keretében kell biztosítani az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek otthont nyújtó ellátását, a fiatal felnőtt további utógondozói ellátását, valamint a szakellátást más okból igénylő gyermek teljes körű ellátását.

Gyermekvédelmi szakellátás

Gyermekjóléti Szolgáltatás

Gyermekek napközbeni ellátása

Gyermekek átmeneti gondozása

Területi gyermekvédelmi szakellátás

Otthont nyújtó ellátások

Bölcsőde

Házi gyermekfelügyelet

Családi napközi

Alternatív napközbeni

Családok átmeneti otthona

Helyettes szülő

Gyermekek átmeneti otthona

Javítóintézeti nevelés

Fiatalkorúak pártfogó felügyelete

Otthont nyújtó ellátás keretében biztosítani kell az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek számára teljes körű ellátást.

A nevelőszülő - a működtető által elkészített egyéni gondozási-nevelési terv alapján - a saját háztartásában nyújt teljes körű ellátást az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermeknek, valamint az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttnek.

Nevelőszülő

Hivatásos nevelőszülő

Speciális hivatásos nevelőszülő

Gyermekotthon

Speciális gyermekotthon

Különleges gyermekotthon

Lakásotthon

Utógondozó otthon

Hivatásos nevelőszülő az a nevelőszülő, aki a külön jogszabályban meghatározott képesítési előírásoknak megfelel, azzal, hogy a hivatásos nevelőszülő esetén az (1) bekezdés a) pontja szerinti feltételnek nem kell megvalósulnia.

Speciális hivatásos nevelőszülő az a hivatásos nevelőszülő, aki a képesítési előírásoknak megfelel, és alkalmas a nála elhelyezett súlyos pszichés vagy disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szerekkel küzdő, speciális ellátást igénylő gyermek kiegyensúlyozott nevelésének biztosítására és családjába történő visszakörülésének elősegítésére.

PARTNEREK



СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
"СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"



asociația
PARTENER
Grupul de Inițiativă
pentru Dezvoltarea Locală

ROUMANIE



BULGARIE

Université «St Kliment d'Ohrid» de Sofia (Promoteur du projet)

boul. Shipchenski Prohod 69 A, 1574 Sofia - Bulgarie
Tel 0035929706206
Fax 0035928722321
<http://www.fnpp.uni-sofia.bg>
Personnes de contact:
Nelly PETROVA - DIMITROVA (Email: npetrova_dimitrova@abv.bg)
Hristina OTZETOVA (Email: kristi_o@abv.bg)

Institut des Activites et des Pratique Sociale (SAPI)

Liulin planina 22, A, fl. 2, Bulgaria, Sofia 1606
Tel: 0035928524713
Fax: 0035929533147
www.sapibg.org
Personnes de contact:
Nadia STOJKOVA (Email: nstoykova@sapibg.org)
Yanitza NEDELICHEVA (Email: nedelicheva.yanitza@gmail.com)

Agence nationale pour l'éducation et la formation professionnelle (NAVET)

www.navet.government.bg
Personnes de contact:
Penka NIKOLOVA (Email: p.nikolova@navet.government.bg)

FRANCE:

Groupement d'Intérêt Public - Formation et Insertion Professionnel de l'Académie de Grenoble (GIPFIPAG)

5 rue Roland Garros, 38320 Eybens - France
Tel 0033456524641
Fax 0033456524650
<http://www.ac-grenoble.fr>
Personnes de contact:
Jean Noël PACHOUD (Email: jean-noel.pachoud@ac-grenoble.fr)
Catherine CHABOUD (Email: catherine.chaboud@ac-grenoble.fr)

Greta Nord Isère - Centre de formation continue

Tel : 0033474280486
www.gretani.com
Personne de contact:
Marianne CIVIDINO-REYNAUD (Email: mariette.cividino-reynaud@ac-grenoble.fr)

Greta VIVARAIS PROVENCE (Evalueateur)

Pôle Les Catalins Montélimar
Tel 0033475006126
Fax 0033671109554
Personne de contact:
Patrick NICOLAS (Email: patrick.nicolas@ac-grenoble.fr)

HONGRIE:

Université de Pécs (Hongrie)

Szántó Kovács János u. 1/b., 7633. Pécs - Hongrie
Tel 003672501500
Fax 003672251100
<http://www.pte.hu>
Personnes de contact:
Maria HUSZ (Email: husz@feek.pte.hu)

ROUMANIE:

Association PARTENER - le Groupement d'Initiative pour le Développement Local de Iasi

Str. Vasile Conta, nr. 42, 700106 Iasi - Roumanie
Tel 0040232217884
Fax 0040232270502
<http://www.asociația-partener.ro>
Personnes de contact:
Catalin ILASCU (Email: catalin@asociația-partener.ro)

Université «Alexandru Ioan Cuza» de Iasi

Bulevardul Carol 1 nr. 11, 700506 Iasi - Roumanie
Tel 0040232201028
Fax 0040232210660
<http://www.uaic.ro>
Personne de contact:
Contiu SOITU (Email: soitucontiu@yahoo.com)

Direction departementale pour la protection des droits de l'enfant Iasi

Strada Vasile Lupu, nr. 57A, Iasi, Roumanie
Tel 0040232477731
Fax 0040232279654
www.djpcd.ro
Personne de contact:
Florin ION (Email: florinion@djpcd.ro)

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez.

Ez a kiadvány a szerző nézetét tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bármilyen felhasználásért.